

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Civiltiesisko zinātņu katedra

**LAULĀTO MANTA UN LAULĀTO KOPIĢĀS MANTAS
SADALĪJUMS LAULĀTO LIKUMISKAJĀS MANTISKAJĀS
ATTIECĪBĀS**

MAGISTRA DARBS

Autors: Iveta Kauliņa
Studenta apliecības Nr. ik11299
Darba vadītājs: dr.iur. Erlens Kalniņš

RĪGA 2013

ANOTĀCIJA

Maģistra darbs „Laulāto kopīgā manta un laulāto kopīgās mantas sadalījums laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās” izstrādāts, jo juridiskajā literatūrā un tiesu praksē pastāv atšķirīgi viedokļi par laulāto kopīgās mantas sastāva noteikšanu, tās nošķiršanu no katram laulātajam atsevišķi piederošās mantas un šīs mantas sadalījumu laulāto starpā.

Maģistra darba mērķis un uzdevums ir analizējot laulāto mantisko attiecību tiesisko regulējumu un, atspoguļojot praksē sastopamās problēmas, akcentēt pretrunas un trūkumus esošajos normatīvajos aktos.

Darba izstrādes gaitā autore secinājusi, ka laulāto mantisko attiecību tiesiskais regulējums LR ir nepilnīgs, pretrunīgs, tiesu prakse nav vienveidīga, un izteikusi vairākus priekšlikumus laulāto mantisko attiecību tiesiskā regulējuma uzlabošanai.

Darbā izmantoti atslēgvārdi: manta, atsevišķa manta, kopīga manta, laulātā līdzdalība, prezumpcija.

ANNOTATION

Masters' Paper „Spousal Property and Division of Common property in the Lawful Property Relations of the Spouses” is elaborated because in legal literature and court practise there are different oppinons and determination of spousal common property, its devison from seperate property of each spouses and divisions of this property among spouses.

The aim and task of Paper is to emphasize contradictions and drawbacks in present normative acts by analysing legal rights of spousal propery relations and reflecting problems in practise.

The Author of Paper has come to conclusions that legal regulation of spousal property in Republic of Latvia is incomplete and contradictory, the court practise differ and author has given several suggestions in order to improve legal regulation of spousal property relations.

SATURA RĀDĪTĀJS

Apzīmējumu saraksts	6
Ievads.....	7
1.Laulāto mantiskās attiecības no 1864.gada līdz 1940.gadam.....	10
2.Laulāto manta un tās veidi laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās.....	14
2.1.Laulātā atsevišķā manta.....	18
a) ienākumi, ko laulātais ieguvis ar savu patstāvīgu darbu un, kuri nav nodoti ģimenes un kopīgas mājsaimniecības vajadzībām.....	25
b) manta, ko laulātais ieguvis laulības laikā, taču pēc laulāto kopdzīves un kopīgas saimniecības vešanas pārtraukšanas.....	27
2.1.1. Manta, kas laulātajam piederējusi pirms laulības.....	30
2.1.2. Ar līgumu noteiktā laulāto atsevišķā manta.....	32
2.1.3. Priekšmeti, kas noder tikai viena laulātā personīgai lietošanai vai nepieciešami viņa patstāvīgā darbā.....	37
2.1.4. Bez atlīdzības iegūtā manta.....	39
2.1.5.Laulātā atsevišķās mantas ienākumi.....	41
2.1.6. Manta, ar ko atvietota atsevišķā manta.....	43
2.2.Laulāto kopīgā manta.....	45
a) laulāto kopīgās mantas rašanās priekšnoteikumi.....	48
b) kopīgi iegūtā manta.....	50
c) manta, ko ieguvis viens laulātais ar abu laulāto līdzekļiem.....	52
d) manta, ko ieguvis viens laulātais ar otra laulātā darbības palīdzību.....	54
3. Laulāto kopīgās mantas sastāva noteikšana un tās sadalījums laulāto starpā, dalīšanas kārtība.....	57
3.1. laulātā līdzdalības pierādīšanas pienākums kopīgās mantas iegūšanā.....	69
3.2. tiesiskās prezumpcijas.....	70
a) laulāto kopīgās mantas esamības prezumpcija	71
b) nekustamā īpašuma piederības prezumpcija	75
c) laulāto kopīgās mantas vienlīdzīga sadalījuma prezumpcija.....	78
Kopsavilkums.....	80
Izmantotā literatūra un avoti	86
1.pielikums. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2008.gada 24.novembra spriedums lietā Nr. C28146407.....	92

2.pielikums. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 28.septembra 5.priedums lietā Nr. SKC-269/2011.....	94
3.pielikums. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2005.gada 26.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-29.....	101
4.pielikums Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2008.gada 25.februāra spriedums lietā Nr. C29467305.....	103
5.pielikums. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2010.gada 26.oktobra spriedums lietā Nr. PAC-0495.....	111
6.pielikums. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 21.marta spriedums lietā Nr. SKC-1260.....	118
Dokumentārā lapa.....	129

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

AT – LR Augstākā tiesa
CD – Civillietu departaments
CL – Civillikums
d. – daļa
g. – gads
gs. – gadsimts
lpp. - lappuse
Nr. – numurs
p.- pants
piem.- piemēram
pk.- punkts
sk. – skatīt
sal. - salīdzināt
red. – redakcija
resp. - respektīvi
t.i. – tas ir
t.sk. - tajā skaitā
utt. – un tā tālāk
u.c. – un citi
turpm.p. – turpmākie panti
VCL – Vietējo civillikumu kopojums
ZGL – Zemesgrāmatu likums
MK – Ministru kabinets
KCL - Komerclikums

IEVADS

Laulāto mantisko attiecību jautājums pieder pie vissarežģītākajiem civiltiesībās, jo mantiskās attiecības ne tikai principā pakļaujas laulāto personiskajām tiesībām, bet ir cieši saistīts ar pašu ģimeni kā sociālu organizāciju¹.

Ikvienu laulāto pāru dzīvē var pienākt brīdis, kad tas savas attiecības vēlas izbeigt, prasot īpašuma tiesību atzīšanu uz kopīgo mantu, lūdzot kopīgās mantas reālu sadali. Jautājums par laulātā mantas piederību ir vienkāršs gadījumā, ja ir noslēgts laulības līgums, taču gluži pretēji ir situācijā, kad laulātie nav rīkojušies tālredzīgi un šādu līgumu par laulāto mantas piederību nav noslēguši. Kā liecina statistikas dati, tad 2012.gadā pēc statistikas datiem uz 2012.gada 3.augustu ir noslēgtas 3600 laulības², taču ir tikai 545 gadījumi, kad laulātie noslēguši laulības līgumu³. Līdz ar ko secināms, ka lielākajā daļā gadījumu starp laulātajiem pastāv laulāto likumisko mantisko attiecību režīms.

1993.gada 1.septembrī, atjaunojot Civillikuma Ģimenes tiesību daļu, notika tā gramatiskā pielāgošana mūsdienu situācijai, neizvērtējot šo tiesību normu saturu vēsturiskā aspektā, kas ir radījis vairākas tiesību normu piemērošanas problēmas un neskaidrības laulāto mantiskajās attiecībās.

1938.gada 1.janvārī spēkā stājās 1937.gada 28.janvārī pieņemtais Latvijas Civillikums, taču jau 1940.gadā tā darbība tika pārtraukta. Līdz ar ko, šajā neilgajā Civillikuma darbības periodā, praktiski nebija iespējams uzkrāt Civillikuma normu piemērošanas un tiesu prakses pieredzi.

Šobrīd, kopš Latvijas Civillikuma Ģimenes tiesību daļas atjaunošanas ir pagājuši 19 gadi, taču vēl arvien praksē sastopamies ar neskaidrībām un juristu viedokļu atšķirību jautājumos, kas skar laulāto mantu un laulāto kopīgās mantas dalīšanu.

Darba tēmas izvēles galvenais iemesls ir apstākļi, ka kopš 1937.gada CL ģimenes tiesību daļas spēka atjaunošanas jautājums par laulāto likumisko mantisko attiecību regulējošo CL 89.–110.p. noteikumu izpratni ir bijis viens no aktuālākajiem gan tiesību zinātnē, gan tiesu praksē. Reti kurā privāttiesību jautājumam Latvijā šajā laika posmā ir pastāvējusi un arī šobrīd pastāv tik krasa viedokļu dažādība. Arī tiesu prakse lietās, kas skar laulāto likumiskās mantiskās attiecības, svarīgākajos problēmjautājumos līdz pat šim brīdim nav nostabilizējusies un ir visai nevienveidīga.

¹ Sinaiskis V. Civillikuma principi un ģimenes tiesības. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1938, Nr. 1, 47.lpp.

² Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapa. Tēma -Iedzīvotāju skaits un dabiskās kustības galvenie rādītāji. Noslēgto laulību skaits. www.csb.lv [aplūkots 27.08.2012.]

³ Latvijas Republikas uzņēmumu reģistra mājas lapa. Statistika. Reģistru statistika. Laulāto mantisko attiecību līgumi. www.ur.gov.lv [aplūkots 27.08.2012.]

Svarīgākie problēmjautājumi, kuros pastāv viedokļu dažādība juridiskajā literatūrā un nevienveidība tiesu praksē, ir jautājums par laulāto kopīgās mantas sastāva noteikšanu, tās nošķiršanu no katram laulātajam atsevišķi piederošās mantas un šīs mantas sadalījumu laulāto starpā.

2013.gada 1.janvārī spēkā stājušies apjomīgākie likuma grozījumi atjaunotā LR Civillikuma pastāvēšanas vēsturē, t.sk., laulāto likumisko mantisko attiecību tiesiskajā regulējumā. Taču, tā kā kopš grozījumu spēkā stāšanās pagājis salīdzinoši neilgs laika periods, un tiesu prakse šajā jautājumā vēl nav apkopota, ir grūti izdarīt secinājumus, vai ieviestie Civillikuma grozījumi ir devuši atbildi uz līdz šim neskaidrajiem un pretrunīgajiem jautājumiem tiesību normu interpretācijā.

Maģistra darba mērķis ir apskatīt laulāto mantisko attiecību attīstību dažādos vēstures periodos Latvijā, analizēt laulāto mantisko attiecību tiesisko regulējumu un atspoguļot praksē sastopamās problēmas. Akcentējot pretrunas un trūkumus esošajos normatīvajos aktos, izdarīt secinājumus par Civillikuma prasībām laulāto mantisko attiecību tiesiskajā regulējumā laulāto mantisko attiecību likumiskajā sistēmā, un izdalīt konkrētus problēmjautājumus, kuru nesakārtošana noved pie Civillikuma normu nepareizas interpretācijas un piemērošanas praksē.

Maģistra darba uzdevums ir apzināt problēmjautājumus, kas saistīti ar laulāto mantisko attiecību tiesisko regulējumu Latvijā, apkopojot un atspoguļojot līdzšinējā juridiskajā literatūrā un tiesu praksē izteiktos viedokļus jautājumā par laulāto mantu laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Apzināt pastāvošās viedokļu dažādības iemeslus, analizēt šo viedokļu pamatā esošo argumentāciju. Noskaidrot laulāto mantas jēdzienu, tās veidus, plašāk analizējot katru no laulāto mantas veidiem atsevišķi. Analizēt likuma noteikumus, kas regulē laulāto kopīgās mantas sastāva noteikšanu un tās nošķiršanu no katram laulātajam atsevišķi piederošās mantas, plašāk analizējot katra laulātā pierādīšanas pienākumu un likumā paredzētās tiesiskās prezumpcijas, kas vienu vai otru laulāto atbrīvo no pienākuma pierādīt savu līdzdalību vai sava ieguldījuma apmēru kopīgās mantas iegūšanā.

Darbā izmantotas vēsturiskā, salīdzinošā, pētnieciskā, kontentanalīzes, dokumentālā un induktīvā metode.

Kā faktoloģiskā materiāla avoti darbā izmantoti gan 20.gs. 20.-30.gadu autoru darbi par laulāto mantisko attiecību tiesisko regulējumu Latvijā, gan pēc 1993.gada, kad tika atjaunots LR Civillikums, autoru darbi, kā arī publikācijas plašsaziņas līdzekļos un zinātniskajā literatūrā. Tiesu prakses apskatam izmantoti publicētie LR Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta un Civillietu tiesu palātas kā arī apelācijas instances tiesas nolēmumi.

Maģistra darbs sastāv no ievada trīs nodaļām un kopsavilkuma.

Pirmajā nodaļā apskatīts laulāto mantiskās attiecību tiesiskais režīms laika posmā no IX gs. līdz 1940.gadam, kurā dots īss ieskats 1937.gada Civillikuma tapšanas vēsturē, iezīmējot likumdevēja tiesiskos apsvērumus Civillikuma 1937.gada 28.janvāra redakcijas tapšanā.

Otrajā nodaļā aplūkota jēdziena „manta” izpratne civiltiesībās un tā pielietošana laulāto mantisko attiecību tiesiskajā regulējumā. Atsevišķi aplūkoti CL noteiktie laulāto mantas veidi un iezīmēti saskatāmie problēmjaudājumi tās sadalījumā.

Trešajā nodaļā dots ieskats laulāto kopīgās mantas sastāva noteikšanā un tās sadalījumā laulāto starpā. Apskatīts jautājums par laulāto kopīgās mantas nošķiršanas problemātiku, aplūkoti dažādi apelācijas instanču tiesu spriedumi šajā jautājumā. Apskatītas trīs tiesiskās prezumpcijas – nekustamas lietas piederības prezumpcija, laulāto kopmantas esamības prezumpcija un laulāto kopīgās mantas vienlīdzīga sadalījuma prezumpcija.

1. LAULĀTO MANTISKĀS ATTIECĪBAS NO 1864.GADA LĪDZ 1940.GADAM

20.gadsimta sākumā Latvijā notika civiltiesību reforma - 1864.gada Vietējo Civillikumu kopojuums, kas bija spēkā līdz 1938.gada 1.janvārim, ar 1938.gadu tika aizstāts ar šobrīd spēkā esošo Latvijas Republikas Civillikumu, kas devis visai Latvijai vienu likumisko laulāto mantisko sistēmu neatkarīgi no teritorijas un iedzīvotāju kārtas.

Līdz 1938.gada 1.janvārim pastāvēja septiņas likumiskās laulāto mantisko attiecību sistēmas, kuru veids bija atkarīgs no laulāto kārtas un dzīvesvietas. Piemēram, Vidzemē bija spēkā Vidzemes pilsētu tiesības, Vidzemes lauku garīdznieku mantiskās tiesības, Vidzemes zemes un Vidzemes zemnieku tiesības; Kurzemē - Kurzemes zemes un pilsētu tiesības un Kurzemes zemnieku tiesības; Latgalē laulāto mantiskās attiecības noteica Krievijas civillikumu kopojuuma X sējuma 1.daļa⁴. Katrs no minētajiem tiesību aktiem laulāto mantiskās attiecības risināja citādi. Turklāt vēl pastāvēja iespēja nodibināt laulāto līgumiskās mantiskās attiecības, kuru gadījumā likums pieļāva plašu gribas izpausmes realizāciju par savstarpējo mantisko attiecību satura nodibināšanu.

Vidzemes pilsētās pastāvēja laulāto mantas kopības sistēma. Visa abiem laulātiem piederīgā manta, kā tā, ko viņi laulībā ienesuši, tā arī tā, kas pa laulības laiku piekritusi vienam no viņiem vai abiem kopā, saplūst vienā kopējā masā, no kuras, kamēr laulība pastāv, nekāda daļa nepieder nevienam no laulātiem atsevišķi. No mantas kopības bija izslēgti nekustamie īpašumi, kas atradās ārpus pilsētas robežām un laulātā atsevišķā manta. Visa mantas kopība atradās vīra pārvaldībā un lietošanā, un vīra tiesība rīkoties ar kopējās mantas masu bija neaprobežota, izņemot to, ka viņš sievas nekustamu mantu nevarēja atsavināt un apgrūtināt ar hipotēkām un citām nastām. No vīra pārvaldīšanas un lietošanas tiesībām bija izņemta sievas atsevišķā manta, pie kuras, saskaņā ar Vietējo Civillikumu kopojuuma 27.p. piederēja: viss tas, ko sieva no laulībā ienestā tieši paturējusi sev pašas pārvaldībā un lietošanā; tas, ko viņai kāds piešķīris ar nosacījumu to pārvaldīt un lietot pašai; tas, ko viņa, ar vīra ziņu un atļauju, ieguvusi par savu naudu, ar atsevišķu amatu vai vispār ar pūlēm un darbu; tas, ko viņa dabū no vīra kā kabatas jeb adatu naudu; viss, ko viņa ietaupījusi no šās savas atsevišķās mantas ienākumiem.

Laulības šķiršanas gadījumos manta sadalījās savās pirmatnējās sastāvdaļās: katrs laulātais paturēja to, ko tas laulībā ienesis, kā arī to, kas viņam piekritis vai ko viņš ieguvis

⁴ Frīdenberga L.Laulāto likumiskās mantiskās attiecības. Rīga: Rota, 1938, 3.-4.lpp.

personīgi laulības laikā; bet manta, ko viņi kopīgi ieguvuši laulības laikā bija izdalāma starp viņiem līdzīgās daļās⁵.

Vidzemes zemes un Kurzemes zemes un pilsētu tiesības paredzēja vīra pārvaldīšanas un lietošanas tiesības pār sievas mantu bez pienākuma dot norēķinu par mantas pārvaldīšanu un lietošanu. Pēc šīs sistēmas vīra pārvaldīšanas un lietošanas tiesības attiecas uz visu sievas mantu, kustamo un nekustamo, kā arī uz viņas kapitāliem un tiesībām uz svešas mantas lietošanu. Šādas vīra tiesības attiecās ne vien uz to mantu, ko sieva ienesusi laulībā, bet arī uz to, ko viņa ieguvusi, vai, kas viņai piekritusi pēc laulības noslēgšanas, atskaitot viņas atsevišķo mantu, kas izņemta no vīra pārvaldīšanas un lietošanas. Sievas nekustamos īpašumus vīrs varēja iznomāt un izīrēt pēc sava ieskata uz nenoteiktu laiku. Turpretim, tos atsavināt vai ieķīlāt, vai apgrūtināt ar parādiem vai reālnastām vīrs bez sievas piekrišanas nevarēja. Vīra rīkojumus viņam piešķirtās pārvaldības robežās, kaut arī tie izrādītos nelietderīgi, sieva nevarēja apstrīdēt attiecībā uz trešām personām, kas ar to ieguvušas kādas tiesības. Vīra pārvaldīšanas un lietošanas tiesības uz sievas pieprasījuma pamata tiesa varēja atņemt, nododot tās sievai. Sievas tiesības uz vīra pārvaldībā stāvošo viņas mantu palika pa visu laulības laiku bez spēka, kādēļ arī viņai nebija tiesības bez vīra piekrišanas viņas mantu atsavināt, apgrūtināt to ar parādiem, ne vispār rīkoties ar to⁶.

Latgalē pastāvēja šķirtas mantas sistēma. Katrs laulātais paturēja ne vien to mantu, kas viņam piederēja pirms laulības, bet arī laulības laikā iegūto. Pēc šīs sistēmas katrs laulātais varēja brīvi rīkoties un lietot savu mantu, neatkarīgi no otra laulātā. Laulība laulāto mantiskās attiecībās nekādas pārgrozības neienesā. Atsevišķā manta kā atsevišķa mantas kategorija nepastāvēja, jo katra laulātā manta kopumā jau bija viņa atsevišķā manta⁷. Apskatot tikai konspektīvi dažas no teritoriālām laulāto mantas sistēmām, var redzēt, ka principu dažādība ir bijusi liela, un, ka šis institūts sava raibuma un dažādības ziņā ir ienesis lielu neskaidrību un nenoteiktību laulāto mantas kārtībā.

Domas par jaunā Civillikuma izstrādāšanu radās jau tūlīt pēc Latvijas valsts nodibināšanas. Radot jauno Civillikumu, bija jāatsakās no domas par latviešu, kuršu un lībiešu paražu tiesību restaurāciju. Šīs paražu tiesības nav dokumentētas. Valodas un folkloras pieminekļi uzglabājuši tikai baltu juridiskās civilizācijas fragmentus. Tāpēc likuma autoriem bija jāizvēlas, vai pārņemt svešus likumus, vai iedzīvināt civillikumu reformu.

1934.gadā, pirms izšķirties par to, vai radīt jaunu privāto tiesību kodeksu, vai aprobežoties ar jau esošās likumdošanas pilnveidošanu, radās doma pārņemt tajos laikos jaunāko un modernāko Eiropas kodeksu – Šveices Civillikumu – to pārtulkot un pieskaņot

⁵ Sk. Vietējo Civillikumu kopoījums 126.pants.

⁶ Frīdenberga L. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības. Rīga: Rota, 1938, 6.lpp.

⁷ Turpat 7.lpp.

Latvijas prasībām un apstākļiem. Par pamatu Šveices Civillikodeksam tika izmantotas ģermāņu tiesības, bet Latvijas civiltiesībām - romiešu tiesības. Jauno likumu izstrādājot tika ievēroti divi principi: pirmkārt, saglabāt no vecā derīgo un atmett savu laiku pārdzīvojušo un, otrkārt, iekļaut jaunā laika prasībām atbilstošas jaunas normas, kas tiktu izstrādātas par paraugu ņemot labākos Vakareiropas, sevišķi Vācijas un Šveices, civillikumus. Civillikuma pamatā tika likti līdz mūsdienām savu vērtību saglabājušie klasiskie romiešu tiesību principi, kas pastāv Eiropas ekonomiski attīstītajās valstīs. Civillikums balstās uz vieniem un tiem pašiem principiem, kuri tirgus ekonomikas mantisko attiecību regulēšanā ir izturējuši gadsimtiem ilgu laika pārbaudi.

1937.gada 28.janvārī Ministru kabinets pieņēma Civillikumu, nosakot par tā spēkā stāšanās dienu 1938.gada 1.janvāri.

Pārejas laika noteikumus ievietoja atsevišķā likumā.

Civillikums ieviesa Latvijā vienu laulāto likumisko mantisko attiecību sistēmu, neatkarīgi no teritorijas un iedzīvotāju kārtas.

Ar Civillikuma spēkā stāšanos tika atcelti Latgales Civillikums, Vispārējais zemnieku nolikums, Vidzemes zemnieku un Kurzemes zemnieku likumi un likuma par laulību I – VII nodaļa. Tiesiskās attiecības, kas uz likuma vai darījuma pamata bija radušās pirms Civillikuma spēkā stāšanās, tika apspriestas pēc iepriekšējiem likumiem.⁸

Civillikumā ģimenes tiesības līdz zināmai pakāpei ir nodibinātas uz jauna sociālā principa. Ģimene, kaut vai tikai divu personu - vīra un sievas apmērā, ir maza sabiedrība, kur divi pilntiesīgi locekļi lemj savus jautājumus. Šī konstrukcija visumā skaidri izteic, ka civiltiesības, to starpā ģimenes tiesības, ir normatīva civiltiesiska sabiedrība. Izejot no ģimenes idejas, kā no mazas sabiedrības, Civillikumā viegli saprast, ka civiltiesiskā sabiedrība sastāv ne vairs no diviem, bet no daudziem sabiedrības locekļiem -tiesību subjektiem.

Pandektu viedoklis, ka tiesību subjekts ir atšķirts, pats par sevi eksistējošs subjekts, Civillikumā ir atvietots ar pareizu izpratni, ka tiesību subjekts tajā pašā laikā ir arī civiltiesiskās sabiedrības loceklis.⁹

Starp Vietējo Civillikumu kopojumā paredzētām laulāto likumiskām mantas sistēmām kā galvenās jāmin: mantas kopības sistēma; mantas šķirtības sistēma un vīra pārvaldības sistēma. Civillikums principā ir paturējis iepriekš minētās Vietējo Civillikumu kopojumā paredzētās trīs laulāto likumiskās mantas sistēmas, tikai ievēdot vīra pārvaldības sistēmu par

⁸ Latuņina A. Par 1937.gada Civillikuma attīstību. Latvijas Vēstnesis, 1995.gada 15.decembris, Nr. 195.

⁹ Sinaiskis V. Civillikuma principi un ģimenes tiesības. Tieslietu ministrijas Vēstnesis, Nr.1., 1938, 57.lpp.

likumisko visā Latvijā, bet visas mantas šķirtības un mantas kopības sistēmas atstājot kā līgumiskās.¹⁰

Pārvaldības sistēmas galvenie principi izteikti Civillikuma 89. un 90.pantā. Katra laulātā īpašums ir:

- 1) manta, kas viņam piederējusi pirms laulības;
- 2) manta, ko viņš ieguvis atsevišķi laulības laikā;
- 3) attiecīga daļa no laulības laikā kopīgi iegūtas mantas.¹¹

Neatkarīgajā Latvijā Civillikums bija spēkā tikai nepilnus trīs gadus. 1937.gada Civillikuma darbība tika apturēta 1940.gadā pēc Latvijas inkorporācijas Padomju Savienībā. Tāpēc Civillikuma izstrāde un pieņemšana netika pietiekami novērtēta kā viena no svarīgākajām Eiropas kodifikācijām 20.gadsimtā.

Nākamajā maģistra darba nodaļā tiks noskaidrots jēdziena „laulāto manta” saturs, kā arī aplūkoti laulāto mantas veidi laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās, iezīmējot problēmjasautājumus un piedāvājot to risinājumus.

¹⁰ Lettlands Civilgesetzbuch. Herderinstitut zu Riga, 1938, 194.lpp.

¹¹ Frīdenberga L. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības. Rīga: Rota, 1938, 9.lpp.

2. LAULĀTO MANTA UN TĀS VEIDI LAULĀTO LIKUMISKAJĀS MANTISKAJĀS ATTIECĪBĀS

Lai noskaidrotu katra laulātā mantas sastāvu ir jānoskaidro, kas tad tieši civiltiesībās tiek saprasts ar terminu „manta”.

Laulāto mantas jēdziens - tāpat kā vispār jēdziens „manta” – Civillikumā tieši nav definēts.

1864.gada Vietējo civillikumu kopojuma 541.pantā bija noteikts, ka par lietu kopību ir uzskatāms arī vesels mantas sastāvs, t.i., visu to ķermenisko un bezķermenisko lietu kopība, kuras atrodas vai ir atradušās vienas personas varā (universitas iuris), piem., zināmas personas manta, mantojums, konkursa masa, laulībā ienestā sievas manta un vecāku varā esošas personas atsevišķā manta.¹²

Civiltiesībās ar jēdzienu „manta” īstā nozīmē saprotams visu to naudā novērtējamo tiesību kopums, kas pieder konkrētam tiesību subjektam.¹³ Jēdziens „manta” šādā nozīmē (Vermogen) tiek izprasts arī Vācijas un Šveices civiltiesībās.¹⁴ No Civillikuma viedokļa šādu minētā jēdziena nozīmi apstiprina ne tikai Civillikuma 841. panta otrās daļas noteikumi, kur ir runa par personiskām, lietu un saistību tiesībām kā „mantas sastāvdaļām”, bet arī Civillikuma 846. panta pirmās un otrās daļas noteikumi, kur ir runa par minēto tiesību „pieskaitīšanu” kustamai vai nekustamai mantai.¹⁵

Jēdziens „manta” tiek lietots laulāto likumisko mantisko attiecību tiesiskajā regulējumā gan jautājumā par zināmas mantas piederību, tās pārvaldīšanu un rīcību ar to, gan jautājumā par katra laulātā atbildību par savu mantu, pamatojoties uz saistībām, kādas šim laulātajam pastāv pret otru laulāto vai pret trešajām personām.

Jēdziens „laulāto manta” aptver gan visu to naudā novērtējamo tiesību kopumu, kuras pieder katram laulātajam atsevišķi, gan visu to naudā novērtējamo tiesību kopumu, kuras pieder abiem laulātajiem kopīgi. CL ir noteikts kāda manta pieder katram laulātajam atsevišķi (CL 89.p.1.d., 91.p.) un atbilstoši kādiem priekšnoteikumiem rodas abiem laulātajiem kopīgi piederošā manta (CL 89.p.2.d.), t.i. tiek izšķirta katra laulātā „atsevišķā manta” un abu laulāto „kopīgā manta”. Turklāt no CL, redakcijā līdz 2012.gada 31.decembrim, netieši izriet, ka

¹² Sīkāk sk. Vietējo civillikumu kopojums (Vietējo likumu kopojuma III daļa). Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Rīga: AS Valters un Rapa, 1928, 78.lpp.

¹³ Sk.: Būmanis A. Piezīmes pie B. Disterlo k-ga raksta par terminoloģiju likumdošanā. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, Nr. 4, 1936, 876. lpp.

¹⁴ Sk. attiecīgi: Larenz, K., Wolf, M. Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts. 9.Aufl. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 2004, §21, Rn. 3 ff ; Rey H. Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum. 3. Aufl. Bern: Stämpfl i Verlag AG, 2007, N 131 ff.

¹⁵ Sk.: Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 35. lpp.

līdzās „atsevišķai mantai” katram laulātajam vienam pašam pieder arī laulības laikā „atsevišķi iegūtā manta”.

Līdz ar grozījumiem Civillikuma 89.panta pirmajā daļā, kas nosaka, ka katrs laulātais patur mantu, kas piederējusi viņam pirms laulības, tāpat arī to mantu, ko viņš iegūst laulības laikā kā atsevišķu mantu un grozījumiem CL 91.panta pirmās daļas pirmajā punktā, kas nosaka kāda manta it sevišķi pieder pie laulātā atsevišķās mantas, secināms, ka bez CL 91.panta pirmajā daļā uzskaitītajiem laulātā atsevišķās mantas veidiem var pastāv vēl citi laulātā atsevišķās mantas veidi. Līdz ar ko, CL 91.pants ir „atvērta” tiesību norma, kura attiecas arī uz likumā tiešā veidā neregulēto mantas veidu - „atsevišķi iegūto mantu”.

Vadoties no laulāto mantas iedalījuma atsevišķā un kopīgajā mantā, CL regulē laulāto mantas pārvaldīšanu un rīcību ar to: 1) savu atsevišķo mantu (pirmslaulības mantu, savu atsevišķo mantu un laulības laikā atsevišķi iegūto mantu) katrs laulātais, neatkarīgi no otra laulātā, pēc vispārīgā principa pārvalda un lieto viens pats; 2) laulāto kopīgo mantu abi laulātie kopīgi, turklāt viena laulātā rīcībai ar šo mantu nepieciešama otra laulātā piekrišana. Abiem laulātajiem vienojoties, kopīgo mantu var nodot viena laulātā pārvaldībā, bet viena laulātā atsevišķo mantu – otra laulātā pārvaldībā. Viena laulātā manta (arī tā, kas nodota otra laulātā pārvaldījumā) neatbild par otra laulātā saistībām. Tāpat arī CL atšķirīgi regulē katra laulātā atbildību ar viņa atsevišķo mantu un viņa daļu kopīgajā mantā par saistībām, kādas šim laulātajam pastāv pret otru laulāto vai pret trešajām personām. Piemēram, par saistībām, kas izriet no viena laulātā neatļautas darbības (CL 98.p.), vai saistībām, kuras laulātais uzņēmis uz savu personīgo rēķinu (CL 99.p.1.d.), šis laulātais atbild vispirms ar savu atsevišķo mantu, bet, ja tās nepietiek, - ar savu daļu laulāto kopīgajā mantā. Turpretī, piemēram, par saistībām, ko laulātie kopīgi uzņēmušies ģimenes vai kopīgās māsaimniecības vajadzībām, viņi atbild vispirms ar kopīgo mantu, bet, ja tās nepietiek, - katrs ar savu atsevišķo mantu (CL 96.p.1.d.).

1992.gada 14.janvārī, kad Latvijas Republikas Augstākā padome pieņēma likumu par 1937.gada Civillikuma spēka atjaunošanu, tas paredzēja Civillikuma spēkā stāšanos pakāpeniski, pa daļām.¹⁶

Atšķirībā no CL mantojuma, lietu un saistību tiesībām, ģimenes tiesību daļa profesora Jāņa Vēbera vadībā tika izstrādāta un pēc tam arī pieņemta jaunā redakcijā.¹⁷

CL 89.-110.p. noteikumi, kas regulē laulāto likumiskās mantiskās attiecības, tika izstrādāti, pamatojoties uz attiecīgiem 1937.gada CL 89.-110.p. noteikumiem, tāpat kā 111.-113.p., kas nosaka pūra statusu, kā arī 114.-139.p., kas regulē laulāto līgumiskās mantiskās attiecības un 140.-145.p. par laulāto mantisko attiecību reģistriem (pantu numerācija pēc

¹⁶ Latvijas Republikas Civillikums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001.

¹⁷ Latvijas tiesību vēsture (1914 - 2000): mācību grāmata juridiskajām augstskolām un fakultātēm. Rīga: Latvijas Vēstures fonds, 2000, 463., 465.lpp.

attiecīgām nodaļām gan 1937.gada Civillikuma, gan redakcijā līdz 2012.gada 31.decembrim sakrīt).

Pirmām kārtām CL likvidējis privilīģētās mantas pārvaldīšanas un lietošanas tiesības, kas piederēja vīram. Abi laulātie ir vienlīdzīgi kopējās mantas pārvaldīšanā un lietošanā. Tāpat abi laulātie ir vienlīdzīgi, rīkojoties ar savu atsevišķo mantu, otra atsevišķo mantu vai kopējo mantu. Visur, kur likuma tekstā bija „vīrs” vai „sieva”, tiek lietots apzīmējums „viens no laulātajiem” vai „laulātie”. Tādējādi CL noteikumi ir grozīti, saskaņojot tos ar abu laulāto vienlīdzības principu.¹⁸ Tādā veidā vīra pārvaldības princips laulāto mantiskajās attiecībās ar tām raksturīgo vīra ekskluzīvo tiesību pārvaldīt sievas mantu (izņemot viņas atsevišķo mantu) tika pārveidotas par t.s. laulāto vienlīdzīgas pārvaldības principu. Var secināt, ka 19.gs.vidū spēkā esošais vīra aizbildnības princips pār sievu laulāto mantiskajās attiecībās 20.gs. sākumā nomainījās ar vīra pārvaldības principu un 20.gs.beigās – laulāto vienlīdzības principu. Atbilstoši tam laulības laikā katram laulātajam ir tiesības pārvaldīt un lietot savu mantu vai arī to nodot pārvaldībā otram laulātajam (CL 90.panta pirmā daļa, 93.pants), bet kopīgo mantu abi laulātie ir tiesīgi pārvaldīt un rīkoties ar to kopīgi vai, abiem laulātajiem vienojoties, nodot otra laulātā pārvaldībā (CL 90.panta otrā daļa, 93.pants).

Attiecībā uz laulāto likumisko mantisko attiecību sistēmu – laulāto mantas šķirtību – likumdevējs pārsvarā paturējis 1937.gada CL noteikumus, vīra pārvaldības principu aizstājot ar laulāto vienlīdzības principu. 89.panta pirmajā daļā likumdevējs iekļāvis norādi uz 91.pantu, sašaurināts 91.pantā noteiktās atsevišķās mantas jēdziens, kā arī 93.pantā ietverts jauns noteikums par otrā laulātā īpašuma pārvaldību.

Atbilstoši Civillikuma 89.pantam (redakcijā līdz 2013.gada 1.janvārim) katrs laulātais patur mantu, kas piederējusi viņam pirms laulības, tāpat arī to mantu, ko viņš iegūst laulības laikā (91.p.). Viss, ko laulātie laulības laikā iegūst kopīgi vai viens no viņiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā darbības palīdzību, ir abu laulāto kopīga manta; šaubu gadījumā jāpieņem, ka šī manta pieder abiem līdzīgās daļās.

Ja kādas vienam laulātajam piederošas mantiskas vērtības laulības laikā atvieto ar citām, pēdējās ir šī laulātā manta.

Atbilstoši minētā panta vārdiskajai jēgai izriet, ka laulāto manta tiek iedalīta divās daļās:

1. katra laulātā manta;
2. abu laulāto kopīgā manta.

Kaut arī CL 89.panta noteikumi pēc būtības nav tikuši grozīti, ievērojamas grūtības CL 89.p. (un līdz ar to arī CL 90.p.2.d. un 91.p.2.d.) pareizā izpratnē un piemērošanā radīja CL

¹⁸ Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 136., 137.lpp.

89.p.1.d. ietvertā norāde uz CL 91.p. 1937.gada Civillikuma redakcijā šādas norādes nebija. Grūtības sagādāja arī CL 91.p. noteikumi par katra laulātā atsevišķo mantu, ar ko „automātiski” un, balstoties vienīgi uz laulāto vienlīdzības principu, ir aizstāti CL 91.p. (1937.g.red.) noteikumi par sievas atsevišķo mantu. Minētie grozījumi laulāto likumisko mantisko attiecību regulējumā radīja krasu viedokļu dažādību juridiskajā literatūrā un tiesu praksē gan jautājumā par laulāto kopīgās mantas sastāva noteikšanu un šīs mantas sadalījuma noteikšanu laulāto starpā (laulāto savstarpējās tiesiskajās attiecībās), gan jautājumā par viena laulātā rīcību ar laulības laikā iegūto mantu un šādas rīcības tiesiskajām sekām (laulāto tiesiskajās attiecībās ar trešajām personām).

CL 89.panta pirmajā daļā ietvertā norāde uz 91.pantu (likuma redakcijā līdz 2012.gada 31.decembrim), tulkojot likuma normu gramatiski, radīja iespaidu, ka laulības laikā katrs laulātais atsevišķi var iegūt vienīgi CL 91.panta pirmajā daļā uzskaitīto „atsevišķo mantu”. Līdz ar ko seko loģisks secinājums, ka pārējā laulības laikā iegūtā manta ir laulāto kopīgā manta. Taču šāda minētā panta vārdiska izpratne ir pretrunā laulāto likumisko mantisko attiecību pamatā liktajam mantas šķirtības principam un izslēdz CL 89.panta otrajā daļā regulēto katra laulātā pienākumu pierādīt savu līdzdalību kopīgās mantas iegūšanā.

Turklāt pieturoties pie šāda laulāto mantas sadalījuma modeļa redzams, ka ar CL 91.panta pirmajā daļā (likuma redakcijā līdz 2012.gada 31.decembrim) minētajiem laulātā atsevišķās mantas iegūšanas veidiem, netiek aptverti visi gadījumi, kad laulātais kādu mantas objektu būs ieguvis atsevišķi no otra laulātā, t.i., bez otra laulātā līdzdalības CL 89.panta otrās daļas izpratnē. Jo par laulāto kopīgo mantu tiek atzīta tikai tā manta, ko laulātie laulības laikā ieguvuši kopīgi vai arī viens no viņiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā darbības palīdzību. Tas apstāklis vien, ka manta iegūta laulības laikā nedod pamatu uzskatīt to par laulāto kopīgo mantu, ja tā netiek iegūta saskaņā ar CL 89.panta otrajā daļā minētajiem laulāto kopīgās mantas iegūšanas priekšnosacījumiem. Šādu viedokli paudis arī Senāts¹⁹.

Turklāt no CL 89.panta pirmās daļas (likuma redakcijā līdz 2012.gada 31.decembrim), kas noteica, ka katrs laulātais patur mantu, kas piederējusi viņam pirms laulības, tāpat arī mantu, ko viņš iegūst laulības laikā; 90.panta pirmās daļas, kas nosaka, ka katram laulātajam visā laulības pastāvēšanas laikā ir tiesības pārvaldīt un lietot visu savu mantu – kā pirms laulības piederējušo, tā arī laulības laikā iegūto un 91.panta pirmās daļas, kur uzskaitīta katra laulātā atsevišķā manta, pretstatot 89.panta otrajā daļā minētajiem noteikumiem, netieši izriet, ka līdzās „atsevišķajai mantai” katram laulātajam pieder manta, ko viņš ieguvis viens pats un,

¹⁹Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 14.maija spriedums lietā Nr. SKC-209/2008. Jurista Vārds, 2009.gada 24.februāris Nr. 8.

kas juridiskajā literatūrā tiek saukta par „atsevišķi iegūto mantu”.²⁰ Tādējādi, gan laulātā atsevišķo mantu, gan atsevišķi iegūto mantu var apzīmēt kā „laulātajam vienam pašam piederošo mantu” jeb kā viņa atsevišķo mantu plašākā nozīmē.

No minētā izriet, ka laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās (likuma redakcijā līdz 2012.gada 31.decembrim) pastāvēja trīs laulāto mantas veidi: katra laulātā atsevišķā manta, katra laulātā atsevišķi iegūtā manta un abu laulāto kopīgā manta.

Līdz ar 2012.gada 29.novembrī pieņemtajiem Grozījumiem Civillikuma 89.p. pirmajā daļā un 91.p. pirmās daļas ievaddaļā ir zudusi nepieciešamība pēc likumā tiešā veidā neregulētā laulāto mantas veida - „atsevišķi iegūtās mantas.”

Sekojošajās maģistra darba nodaļās tiks tuvāk aplūkots katrs no laulāto mantas veidiem, akcentējot nepilnības un pretrunas laulāto likumiskajā mantisko attiecību tiesiskajā regulējumā.

2.1. Laulātā atsevišķā manta

Laulāto atsevišķās mantas jēdziens vispārējos vilcienos iezīmēts Civillikuma 89.panta pirmajā daļā, un likuma redakcijā līdz 2012.gada 31.decembrim tā saturēja norādi uz 91.pantu. Šī norāde likumā parādījusies atjaunojot Civillikumu, un saistīta ar to, ka agrāk nebija katra laulātā atsevišķās mantas jēdziena, bet tikai sievas atsevišķās mantas institūts, kam bija cita nozīme.

Salīdzinot VCK paredzēto atsevišķo sievas mantu (VCK 27.-28.p.) un CL 1937.gada redakcijā noteikto sievas atsevišķo mantu, redzams, ka klāt nācis 4.punkts, t.i., mantojums, ko sieva pieņēmusi pret vīra gribu, bet atmesta sievas kabatas jeb adatu nauda, kā arī tā saucamā „rīta balva” (dāvana, ko vīrs pasniedz jaunajai sievai rītā pēc kāzām).

1937.gada Civillikums pieņēma vienu laulāto likumisko mantisko attiecību sistēmu, tā saukto vīra pārvaldības sistēmu ar vīram piešķirtām tiesībām pārvaldīt un lietot visu sievas mantu, kā pirms laulības piederējušo, tā arī laulības laikā iegūto, izņemot viņas atsevišķo mantu. Tika noregulēts, ka sieva var rīkoties ar savu atsevišķo mantu, t.i., visa tā manta, ko sieva paturēja savā pārvaldībā dodoties laulībā, manta, kas vajadzīga viņas patstāvīgā darbā, manta, ko sieva nopelna ar savu patstāvīgu darbu.²¹ Sievas atsevišķā manta bija izņemta no vīra pārvaldības un lietošanas tiesībām kā neietilpstoša mantas kopībā.

²⁰ Sīkāk sk. Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 38.lpp.

²¹ Čakste K. Civiltiesības. Rīga: [b.i.], 1936, 106.lpp.

Pēc Vietējo Civillikumu kopojuma vispārējiem noteikumiem visos tiesību apgabalos vīrs ar laulības noslēgšanu kļuva par sievas aizbildni un kā tāds valdīja visu viņas mantu, ciktāl ar likumu vai līgumu nebija par to noteikts sevišķs izņēmums.²²

Pārejot 1937.gadā uz laulāto likumiskajām mantiskajām attiecībām, pēc kurām vīrs pārvalda sievas mantu, bija vajadzīga skaidrība un noteiktība – ir pašu laulāto, ir trešo personu labā – par to, kāda manta no tās, kas pašlaik (pēc Vietējo Civillikumu kopojuma) ir laulāto rīcībā, ir vīra, un kāda ir sievas.

Īpašas grūtības izšķirt laulāto mantu bija Vidzemes pilsētās, kur starp laulātajiem pastāvēja mantas kopība.²³ No vīra pārvaldības un lietošanas tiesībām bija izņemta sievas atsevišķā manta, pie kuras, saskaņā ar Vietējo Civillikumu kopojuma 27.pantu piederēja:

- 1) viss tas, ko sieva no laulībā ienestā tieši paturēja sev pašas pārvaldībā un lietošanā;
- 2) tas, ko viņai kāds piešķīris ar nosacījumu to pārvaldīt un lietot pašai;
- 3) tas, ko viņa ar vīra ziņu un atļauju, ieguvusi par savu naudu, ar atsevišķu manatu vai vispār ar pūlēm un darbu;
- 4) tas, ko viņa dabū no vīra kā kabatas, jeb adatu naudu;
- 5) viss, ko viņa ietaupījusi no savas atsevišķās mantas ienākumiem.

Laulāto mantas sadalē par izšķīrēju tika izraudzīts gluži formāls moments (kā vienīgais objektīvais) - mantas formāla dokumentēta piederība: pēc ierakstiem zemesgrāmatā, tirdzniecības reģistrā, pēc tirdzniecības zīmes, pēc rakstiskiem pierādījumiem,²⁴ pie kam, noguldījums kredītiestādēs uz sievas vārda bija domāts atstāt viņai par atsevišķo mantu, jo kādas naudas noguldījums uz sievas vārda, t.i., nodošanas sievas rīcībā, pastāvot mantas kopībai, jau norāda, ka šāda nauda ir nodalīta sievai ar īpašu uzdevumu noderēt viņai vienai.

Ieviešot Civillikumu, Latgalē vīram piešķirto pārvaldīšanas un lietošanas tiesību pilnību sievai bija atļauts ierobežot tādā ziņā, ka viņa varēja ar vienpusīgu deklarāciju paturēt savu mantu sev kā atsevišķu.²⁵

Likums par Civillikuma spēkā stāšanās laiku un pārejas laika noteikumiem noteica, ja laulāto mantiskās attiecības līdz šim noteica Latgales Civillikums, tad, pakļaujoties likumiskām mantiskām attiecībām, noteikt, kādu mantu laulātais atstāj sev kā savu atsevišķo

²² Vietējo Civillikumu kopojums 12.pants

²³ Tieslietu ministra paskaidrojums pie likuma par Civillikuma spēkā stāšanās laiku un pārejas laika noteikumiem. Tieslietu ministrijas vēstnesis Nr. 4, 939.lpp.

²⁴ Likums par Civillikuma spēkā stāšanās laiku un pārejas laika noteikumiem. Valdības Vēstnesis, 1937. Nr. 213.

²⁵ Tieslietu ministra paskaidrojums pie likuma par Civillikuma spēkā stāšanās laiku un pārejas laika noteikumiem. Tieslietu ministrijas vēstnesis nr. 4, 940.lpp.

mantu, var tāpat kā dodoties laulībā – arī ar vienpusēju gribas izteikumu, bet tas līdz 1937.gada 31.decembrim jāpieteic ierakstam laulāto mantisko attiecību reģistrā.²⁶

Civillikuma 91.panta otrā daļā paredzētais ieraksts ierakstāms zemes grāmatās līdz 1937.gada 31.decembrim izdarāms uz viena laulātā pieprasījuma.²⁷

Pie mantas piederības noteikšanas Vidzemes pilsētās jau toreiz tika atzīmēts ka, orientējoties šajā jautājumā pēc formālām pazīmēm, var nonākt kolīzijā ar īstenām attiecībām, kādas slēpjas aiz formālajiem ierakstiem. Tādēļ tika atļauts katram interesentam pierādīt patiesās attiecības un apstrīdēt uz formālo ierakstu dibināto pieņēmumu.²⁸

1937.gada Civillikuma 91.pantā var izdalīt trīs sievas atsevišķās mantas nodibināšanas pamatus:

- 1) ar laulības līgumu;
- 2) ar trešo personu bezatlīdzības piešķirumu;
- 3) ar likumu.

Tās tiesiskās attiecības, kas sievas atsevišķo mantu nodibina pēc likuma ir uzskaitītas 1937.gada Civillikuma 1., 2., 4., 5. un 6.pantā.

Civillikuma 91.panta 1.punkts satur sevī vienpusēji rezervētu un līguma ceļā konstruētu sievas atsevišķo mantu, t.i., likumisku un līgumisku pamatu.²⁹

Nodibināt sievas atsevišķo mantu ar viņas vienpusēju gribas izteikumu likums atļāva tikai dodoties laulībā, t.i., pirms laulības noslēgšanas, jo pēc tās sievas manta pārgāja vīra pārvaldīšanā un lietošanā, un viņa bez vīra piekrišanas vairs nevarēja rīkoties ar šo mantu (Civillikuma 92.pants 1937.gada redakcijā). Tādēļ laulības laikā sievas atsevišķo mantu varēja nodibināt tikai ar formālu, notariālā kārtībā apliecinātu, laulāto starpā noslēgtu līgumu. Šie līguma noteikumi nevarēja skart trešo personu iegūtās tiesības uz laulāto mantu.

Pēc 1937.gada Civillikuma 91.panta sievas atsevišķa manta ir:

- 1) manta, ko sieva paturējusi savā pārvaldībā un lietošanā dodoties laulībā, vai ko laulātie līgumā noteikuši par atsevišķu mantu;
- 2) priekšmeti, kas noder tikai viņas personīgai lietošanai, vai vajadzīgi viņas patstāvīgā darbā;
- 3) manta, ko sievai kāds bez atlīdzības piešķīris ar nosacījumu to pārvaldīt un lietot pašai;
- 4) mantojums, ko sieva pieņēmusi pret vīra gribu;
- 5) manta, ko sieva nopelna ar savu patstāvīgu darbu;

²⁶ Likums par Civillikuma spēkā stāšanās laiku un pārejas laika noteikumiem. Valdības Vēstnesis, 1937. Nr. 213.

²⁷ Turpat.

²⁸ Turpat, 13.pants.

²⁹ Rolle E. Laulāto atsevišķā manta. Rīga: Rota III spiestuve, 1940, 8.lpp.

6) viņas atsevišķās mantas ienākumi;

7) manta, ar ko atvietota iepriekšējos punktos minētā manta.

Ka zināma manta ir atsevišķa, jāpierāda tam laulātajam, kas to apgalvo. Par to, ka nekustamais īpašums ir sievas atsevišķa manta, ierakstāms zemes grāmatās.³⁰ Tātad, vien tas, ka nekustams īpašums ierakstīts zemesgrāmatā uz sievas vārda, vēl nav pietiekams atsevišķās mantas pierādīšanai, ja par to nav speciāla ieraksta.³¹

Bet, ja nekustamais īpašums reiz ierakstīts zemesgrāmatās kā sievas atsevišķa manta, tad arī pēc viņas iestāšanās otrā laulībā tas patur atsevišķas mantas raksturu, ja ieraksts palicis negrozīts un nav vajadzīga vēl kāda „deklarācija” par to.³²

Tā kā jautājums par to, vai zināma manta ir atsevišķa, var būt strīdīgs, tad likums uzliek pienākumu ierādīt atsevišķās mantas raksturu tam laulātajam, kas to apgalvo (onus probandi). Civillikuma 91.panta 1.punktā paredzētās sievas atsevišķās mantas raksturs pierādāms ar ierakstu laulāto mantisko attiecību reģistrā, par ko gan likums šajā vietā klusē.³³

Par 1937.gada Civillikuma 91.panta konstrukciju 1939.gadā Augstākās tiesas Senāts ir izteicis vairākus būtiskus paskaidrojumus. No 91.panta satura izriet, ka sievas atsevišķa manta varēja nodibināties uz pašas sievas gribas akta pamata, paturot mantu savā pārvaldībā un lietošanā, vai uz līguma pamata ar vīru (91.panta 1.punkts). Bez tam, par sievas atsevišķo mantu uz likuma pamata kļūst tie priekšmeti, kas noder tikai viņas personīgai lietošanai, vai vajadzīgi viņas patstāvīgā darbā (91.panta 2.punkts), vai tā manta, kuru sieva ieguvusi likumā noteiktā veidā (91.panta 3.-7.punkts).

Kas attiecas uz 91.panta 2.-7.punktā minēto sievas atsevišķo mantu, tad 1937.gadā ne Civillikums, ne instrukcija par laulāto mantisko attiecību reģistrāciju nav noteikuši, ka šī manta ierakstāma reģistrā kā sievas atsevišķā manta, lai trešās personas ar to varētu rēķināties. Šī manta ipso iure ir sievas atsevišķa manta, tāds noteikums arī trešajām personām ir saistošs uz likuma pamata, tikai laulātam šāds mantas stāvoklis, saskaņā ar 91.panta otro daļu, ir jāpierāda.

Citādā stāvoklī ir tā sievas atsevišķā manta, kas minēta 1937.gada Civillikuma 91.p. 1.punktā, jo, lai līgums vai sievas gribas akts par mantas stāvokļa noteikšanu būtu spēkā pret trešajām personām, tas jāieraksta laulāto mantisko attiecību reģistrā. Līdz ar ko var secināt, ka 1937.gada Civillikums atļāva laulāto mantisko attiecību reģistrā reģistrēt ne tikai laulības līgumu, bet arī sievas atsevišķo mantu.

³⁰ Civillikums. Kodifikācijas nodaļas 1937.gada izdevums. Trešais iespiedums. Rīga, 1938, 19.lpp.

³¹ Rolle E. Laulāto atsevišķa manta. Rīga: Rota III spiestue, 1940, 8.lpp.

³² Latvijas Senāta CKD spriedums Nr. 649, 1938, Izv. XIV., 587.lpp.

³³ Instrukcija miertiesnešiem par laulāto mantisko attiecību reģistrāciju 8.punkts. Valdības Vēstnesis, 1937, Nr. 215.

1937.gada Civillikumā laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās bija paredzēta tikai sievas atsevišķā manta. Vīra atsevišķā manta izcelta netika, jo laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās pastāvēja vīra pārvaldības sistēma, kur atsevišķi tika izdalīta tikai sievas atsevišķā manta³⁴.

Padomju laikos katra laulātā personiskais īpašums bija manta, kas piederēja atsevišķi katram laulātajam un attiecībā uz kuru viņš patstāvīgi viens pats īstenoja savas īpašuma tiesības, visa pārējā laulības laikā iegūtā manta bija laulāto nedalītais kopīpašums.³⁵ Laulāto personisko īpašumu katrs laulātais valdīja, lietoja un ar to rīkojās patstāvīgi bez otra piekrišanas.³⁶

Arī mūsdienās laulāto atsevišķai mantai nav likuma definīcijas un tā noteikta uzskaitījuma veidā, pēc kura tā nodibināma – pēc likuma; pēc laulāto savstarpēji noslēgta līguma vai pēc trešo personu piešķiruma.

Atbilstoši Civillikuma 89.p.1.d. (likuma redakcijā līdz 2012.gada 31.decembrim), katras laulātais patur mantu, kas viņam piederējusi pirms laulības, kā arī to manu, ko viņš iegūst laulības laikā. Savukārt, katra laulātā atsevišķas mantas sastāvs detalizēti tika uzskaitīts CL 91.p.1. d. un, kas atbilstoši juridiskajā literatūrā paustajam viedoklim, un, kā to atzinis arī Senāts, nav izsmeļošs³⁷ par ko liecina Civillikuma 90.panta pirmā daļa, atbilstoši kurai katram laulātajam visā laulības pastāvēšanas laikā ir noteikta tiesība pārvaldīt un lietot visu savu mantu – kā pirms laulības piederējušo, tā arī laulības laikā iegūto.

Taču pastāv arī pretējs viedoklis par CL 91.panta pirmajā daļā minētās laulātā atsevišķās mantas uzskaitījumu, saskaņā ar kuru pantā minētais laulātā atsevišķās mantas uzskaitījums tiek atzīts kā izsmeļošs.³⁸

Saskaņā ar CL 91.panta pirmo daļu (likuma redakcijā līdz 2012.gada 31.decembrim), katra laulātā atsevišķa manta ir:

1. manta, kas laulātajam piederējusi pirms laulības vai ko laulātie līgumā noteikuši par atsevišķu mantu;
2. priekšmeti, kas noder tikai viena laulātā personīgai lietošanai vai vajadzīgi viņa patstāvīgā darbā;
3. manta, ko viens laulātais ieguvis bez atlīdzības laulības laikā;

³⁴ Pētījums ģimenes tiesībās Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizācijai. Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/ministrija/imateriali/petijumi.html> [aplūkots 2012.gada 7.oktobrī]

³⁵ Vēbers J. Padomju Civiltiesības. Rīga: Zvaigzne, 1984, 229.lpp.

³⁶ Vēbers J. Latvijas PSR ģimenes tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1984, 49.-50.lpp.

³⁷ Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2008.gada 14.maija spriedums lietā SKC-209/2008, kur atzīts, ka CL 91.p.1.d. ietvertais laulātā mantas uzskaitījums nav izsmeļošs, jo laulātajam var piederēt arī „atsevišķi iegūtā manta”, kas spriedumā pielīdzināta viņa atsevišķajai mantai. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/archive/departament1/2008/209.doc> [aplūkots 2012.gada 7.septembrī].

³⁸ Sk. Paļčikovska M. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības un to risinājums. Jurista Vārds, 2000. nr. 36. Pieejams: http://www.juristavards.lv/body_print.php?id=12919 [aplūkots 2012.gada 7.septembrī].

4. laulātā atsevišķās mantas ienākumi, kas nav nodoti ģimenes un kopīgās mājsaimniecības vajadzībām;

5. manta, ar ko atvietota iepriekšējos (1. - 4.) punktos minētā manta.

Tas, ka zināma manta ir viena laulātā atsevišķa manta, var izrietēt tieši no likuma, kā arī var noteikt ar laulāto starpā noslēgtu līgumu. Izņemot mantu, ko laulātie noteikuši par atsevišķo mantu (tādējādi „papildinot” CL 91.panta pirmās daļas noteikumus), visa pārējā CL 91.panta pirmajā daļā minētā manta uz likuma pamata ir uzskatāma par laulātā atsevišķo mantu.³⁹

Līdz ar ko secināms, ka līdztekus CL 91.panta pirmajā daļā noteiktajam laulātie var noteikt arī papildus laulāto atsevišķās mantas rašanās pamatus. Taču, noslēdzot attiecīgu līgumu, laulātajiem nav iespēja attiekties no CL 91.panta pirmajā daļā noteiktās laulātā atsevišķās mantas kā tādas, jo šī manta laulātajam jau pieder uz likuma pamata. Vienīgi attiecībā uz CL 91.panta ceturtajā daļā minētajiem laulātā atsevišķās mantas ienākumiem laulātie var vienoties par visu šo ienākumu nodošanu ģimenes un kopīgas mājsaimniecības vajadzībām. Tādā veidā laulātie varētu izslēgt šādu laulātā atsevišķās mantas rašanās pamatu.

Atbilstoši CL laulības laikā katram laulātajam ir tiesība neatkarīgi no otra laulātā pārvaldīt, lietot un rīkoties ar savu mantu – kā pirmslaulības mantu, tā arī ar atsevišķo mantu un laulības laikā atsevišķi iegūto mantu (CL 90.panta pirmā daļa). Savukārt kopīgo mantu abi laulātie ir tiesīgi pārvaldīt, lietot un rīkoties ar to kopīgi, turklāt viena laulātā rīcībai ar šo mantu nepieciešama otra laulātā piekrišana (CL 90.panta otrā daļa). Gan savu mantu, gan savu daļu kopīgajā mantā laulātais var nodot otra laulātā pārvaldībā (CL 90.panta otrā daļa, 93.pants). Viena laulātā manta (arī tā, kas nodota otra laulātā pārvaldībā) neatbild par otra laulātā saistībām (CL 100.pants), un pēc pārvaldības tiesības izbeigšanās, otra laulātā pienākums ir atdot viņa pārvaldībā nodoto mantu ar visiem pieaugumiem pirmajam laulātajam (CL 107.pants).

Laulātais laulības laikā var iegūt mantu bez otra laulātā līdzekļiem un darbības palīdzības, piem., ar savu pastāvīgo darbu, it īpaši tas attiecas uz gadījumiem, kad vēl neesot juridiski šķirtai laulībai, puses pārtraukušas kopīgas saimniecības vešanu. Tomēr CL 89.p. (redakcijā līdz 2012.gada 31.decembrim) par mantu, ko laulātais iegūst laulības laikā, saturēja norādi uz CL 91.p. un, kā jau minēts iepriekš, atbilstoši kurai radusies neizpratne par šajā pantā uzskaitītajiem atsevišķās mantas iegūšanas veidiem. Pieņemot, ka CL 89.p. par mantu, ko laulātais iegūst laulības laikā, satur imperatīvu norādi uz CL 91.p., aprobežojoties ar šajā pantā uzskaitītajiem atsevišķās mantas iegūšanas veidiem, CL izveidojas neapverta situācija,

³⁹ Hūns F. Laulāto atsevišķā manta Prezidenta Ulmaņa Civillikumā. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1939, Nr. 4, 955.lpp.

kad nav piemērojami CL 89.p.2.d. nosacījumi, bet arī nav neviens no CL 91.p. gadījumiem. Faktiski šādos gadījumos tiesām spriedumos rodas grūtības precīzu formulējumu lietošanā, konstatējot, ka nav pierādīti CL 89.p. apstākļi par laulāto kopīgo mantu, jāsecina, ka tā ir tikai viena laulātā atsevišķā manta, bet, nenorādot nevienu no CL 91.p. gadījumiem.

Kā piemēru var minēt LR Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas spriedumu lietā Nr. PAC-642⁴⁰ D.O. prasībā pret E.V. par laulāto kopīgas mantas sadali.

Iepazīstoties ar Civillietu tiesu palātas motivāciju, jāsecina, ka prasītāja nav pierādījusi strīdus priekšmetu iegūšanu ar kopīgiem līdzekļiem, jo viņu kopdzīve jau bija pārtraukta, lai gan spriedumā nav minētas plašākas atziņas par laulātā atsevišķo mantu.

Citu piemēru atspoguļo LR Augstākās tiesas Senāta spriedums lietā Nr. SKC-209⁴¹ I.L. prasībā pret M.I. par īpašuma tiesību atzīšanu uz kustamu mantu un zaudējuma piedziņu, kur Senāts atzinis, ka Apelācijas instances tiesa, atsaucoties uz CL 91.p.1.d., I.L. prasību noraidījusi uz tā pamata, ka prasītāja nav pierādījusi, ka laulības laikā iegādātā strīdus kustamā manta ir iegādāta par viņas personīgajiem līdzekļiem. Kā norādījis Senāts, mantas iegūšanas fakts laulības kopdzīves laikā pats par sevi nedod pamatu uzskatīt šo mantu kā laulāto kopīgu mantu, uz kuru attiecināmi CL 89.p.2.d. noteikumi, kas paredz, ka viss, ko laulības laikā laulātie iegūst kopīgi vai ar otra laulātā darbības palīdzību, ir abu laulāto kopīga manta, jo atbilstoši šā likuma 89.p.1.d. un 3.d., 91.p.1.d. pastāv arī laulātā atsevišķa manta.

Pēc Senāta ieskata, CL 91.p.1.d. dotais laulātā atsevišķas mantas uzskaitījums nav izsmeļošs, norādot, ka viens laulātais var laulības laikā iegūt savu atsevišķu mantu arī citos, ne tikai CL 91.p.1.d. norādītajos gadījumos. Minēto apstiprina CL 90.p.1.d., kurā noteikts, ka katram laulātajam visā laulības pastāvēšanas laikā ir tiesība pārvaldīt un lietot visu savu mantu – kā pirms laulības piederējušo, tā arī laulības laikā iegūto. Šajā tiesību normā, norādot uz viena laulātā laulības laikā iegūto mantu, nav atsaucies uz CL 91.p., kurā dots laulātā atsevišķās mantas uzskaitījums. Spriedumā uzsvērts, ka arī juridiskajā literatūrā norādīts, ka: „Jaunākajā juridiskajā literatūrā, analizējot jautājumu par laulāto mantas veidiem, ir izteikts viedoklis, ka CL 91.p.1.d. ietvertais izsmeļošais uzskaitījums neaptver visus gadījumus, kad viens laulātais laulības laikā iegūst mantu atsevišķi no otra laulātā, tas ir, bez otra laulātā līdzdalības CL 89.p.2.d. izpratnē (...). Kaut gan no CL 89.p.1.d. un 2.d. vārdiskās izpratnes izriet, ka laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās pastāv divi laulāto mantas veidi, patiesībā tie ir trīs, jo līdzās 1) viena laulātā atsevišķajai mantai un 2) abu laulāto kopīgajai mantai izšķirama arī 3) laulātā „atsevišķi iegūtā manta”.

⁴⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2003.gada 25.septembra spriedums lietā Nr. PAC-642. Grām.: Latvijas republikas apelācijas instances nolēmumu apkopojums 2003.-2004.. Rīga: Tiesu namu aģentūra 2004, 413.-419.lpp.

⁴¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 14.maija spriedums lietā Nr. SKC – 209. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/info/archive/department1/2008/> [aplūkots 11.02.2013.]

No minētajiem tiesu spriedumiem var secināt, ka likuma „roba” dēļ CL pastāvēja mantas grupas, kas no likumā ietvertā tiesiskā regulējuma viedokļa nav uzskatāma nedz par šī laulātā atsevišķo mantu, nedz arī par abu laulāto kopīgo mantu, kas rada nepieciešamību pēc trešā laulāto mantas veida – „atsevišķi iegūtās mantas”.

Neskaidrības laulāto mantas sastāva noteikšanā radīja CL 89.p.1.d. ietvertā atsauce uz CL 91.p., izveidojot situāciju, ka CL 91.p. nosaka tikai to atsevišķo mantu, ko laulātais iegūst laulības laikā. Tādējādi CL 91.p. neaptver visus gadījumus, kad var rasties laulātā atsevišķa manta, piemēram, manta, ko laulātais iegūst laulības laikā ar savu patstāvīgu darbu.

Salīdzinājumā ar CL 89.p. 1937.g. redakciju var secināt, ka attiecīgā panta piemērošana problēmas nerada, jo CL 91.p. ietverts punkts, ka sievas atsevišķa manta ir manta, ko sieva nopelna ar savu patstāvīgu darbu, turpretim CL 90.p.1.d. bija atsauce uz CL 91.p., ka vīram ir tiesības pārvaldīt un lietot visu sievas mantu, izņemot viņas atsevišķo mantu. No kā bija skaidri redzams, ka sievas atsevišķa manta ir manta, ko viņa iegūst par līdzekļiem, ko nopelna ar viņas patstāvīgo darbu. Savukārt, CL 90.p.1.d. redakcija līdz 2012.gada 31.decembrim noteica, ka katram laulātajam visā laulības pastāvēšanas laika ir tiesība pārvaldīt un lietot visu savu mantu – kā pirms laulības piederējušo, tā arī laulības laikā iegūto. CL 90.p.1.d. skatot kopsakarā ar CL 89.p.1.d. un CL 90.p.1.d. nesaturot atsauci uz CL 91.p., kā tas bija 1937.g. CL, veidojas jauns laulātā atsevišķās mantas veids – „atsevišķi iegūtā manta”.

a) ienākumi, ko laulātais ieguvis ar savu patstāvīgu darbu un, kuri nav nodoti ģimenes un kopīgas mājsaimniecības vajadzībām

Pastāvot laulāto likumiskajām mantiskajām attiecībām laulāto kopīga manta un atsevišķa manta noteikta Civillikuma 89.p.2.d. un Civillikuma 91.p.

1937.gada Civillikumā tika izdalīti divi atsevišķi jēdzieni – sievas atsevišķā manta un sievas atsevišķi iegūtā manta. Atsevišķi iegūtā manta (*Sondererrungenschaft*) atradās vīra pārvaldībā un lietošanā, kamēr sievas atsevišķo mantu (*Vorbehaltsgut*) pārvaldīja un lietoja sieva pati.⁴² Tātad, atsevišķās mantas statuss ļāva sievietei pašai pārvaldīt savu mantu, nevis apliecināja tikai tās piederību sievietei.

Jēdzieni „laulāto atsevišķā manta” un „laulāto atsevišķi iegūtā manta” nav identiski, jo atsevišķi iegūtā manta atrodas laulāto kopīgā lietošanā un pārvaldīšanā, bet atsevišķo mantu, pastāvot laulāto likumiskajām mantiskajām attiecībām vai laulības līgumam par mantas kopību, katrs laulātais pārvalda un lieto pats.

⁴² Rolle E. Laulāto atsevišķā manta. Rīga: Rota III spiestuve, 1940, 3.lpp.

Šobrīd, pastāvot laulāto likumiskajai mantisko attiecību sistēmai, laulāto atsevišķā manta un kopīgā manta noteikta Civillikuma 89.p.2.d. un 91.p. Taču, CL redakcijā līdz 2012.gada 31.decembrim, attiecīgie panti neaptvēra visus mantas iegūšanas veidus, kā rezultātā bija radusies nepieciešamība pēc vēl vienas CL tiešā veidā nedefinētas laulāto mantas kategorijas - laulāto atsevišķi iegūtās mantas. Laulāto atsevišķi iegūtā manta – tas bija mantas veids, kuru nevarēja pielīdzināt ne Civillikuma 89.p.2.d., ne Civillikuma 91.p. minētajiem laulāto mantas veidiem. Neskaidrības radīja gadījumi, kad viens no laulātajiem laulības laikā ar saviem līdzekļiem vai ar savu darbu, bez otra laulātā darbības palīdzības vai otra laulātā līdzekļiem, ieguva mantu, kas nav personīgas lietošanas priekšmets vai derēja šī paša laulātā patstāvīgā darbā, jo attiecīgā manta nebija pielīdzināma nevienam no Civillikumā minētajiem mantas veidiem, tādējādi radot mantas veidu, kas juridiskajā literatūrā nosaukts par „laulātā atsevišķi iegūto mantu”.

Neskaidrības radīja CL 89.p.1.d. ietvertā atsauce uz CL 91.p.

Civillikuma 1937.gada redakcijā CL 89.p.1.d. šādas atsauces uz CL 91.p. nebija. Līdz ar ko izveidojot situāciju, ka CL 91.p. nosaka tikai to atsevišķo mantu, ko laulātais iegūst laulības laikā un tādējādi CL 91.p. neaptver visus gadījumus, kad var rasties laulātā atsevišķa manta, piemēram, manta, ko laulātais iegūst laulības laikā ar savu patstāvīgu darbu.

Darba autore piekrīt M.Paļčikovskas paustajam viedoklim, ka CL 89.p.1.d. ietvertā norāde uz CL 91.p. savulaik radusies gan kā informācijas nesēja, gan arī skaidrības labad, lai CL 89. un 91.p. iztulkošanas procesā nerastos atšķirīgi rezultāti.⁴³ CL 89.p.2.d. paliek negrozīta, tas ir, viss, ko laulības laikā laulātie iegūst kopīgi vai viens no viņiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā darbības palīdzību, ir abu laulāto kopīga manta; šaubu gadījumā jāpieņem, ka šī manta pieder abiem līdzīgās daļās. Bet CL 89.p.3.d. ir izdarīti grozījumi, aizstājot vārdu „sieva” ar vārdu „laulātais”, tādējādi panākot, ka ir ievērots laulāto līdztiesības princips.

Civillikuma 1937.gada redakcijā 91.p. bija 5.punkts, kurš noteica, ka sievas atsevišķa manta ir "manta, ko sieva nopelna ar savu patstāvīgu darbu". Tagad šāda mantas veida CL 91.p. vairs nav. Savukārt, ja Civillikuma 91.p. vairs neparedz šādu atsevišķās mantas veidu, tātad, būtu jābūt, ka manta, ko laulātais iegūst ar savu patstāvīgu darbu, ir laulāto kopīga manta, savukārt šī prezumpcija, neatbilst Civillikuma 89.p.2.d. noteiktajiem gadījumiem, kādos viena vai abu laulāto iegūtā manta kļūst par abu laulāto kopīgu mantu. Līdz ar to izveidojas situācija, ka manta, ko laulātais iegūst laulības laikā ar savu patstāvīgu darbu un, ja šī manta nav personīgas lietošanas priekšmets vai der šī paša laulātā patstāvīgā darbā, tad šī

⁴³ Paļčikovska M. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības un to risinājums. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/?menu=doc&id=12919> [aplūkots 2013.gada 4.aprīlī].

manta ir nevis laulāto kopīga vai viena laulātā atsevišķa manta, bet gan laulātā atsevišķi iegūtā manta.

b) manta, ko laulātais ieguvis laulības laikā, taču pēc laulāto kopdzīves un kopīgas saimniecības vešanas pārtraukšanas

Līdzšinējā tiesu praksē ir nācies atzīt, ka, piemēram, mantas objekts, ko viens laulārais iegādājies par saviem personīgajiem līdzekļiem pirms laulības šķiršanas, taču pēc laulāto kopdzīves un kopīgas saimniecības vešanas pārtraukšanas, nav uzskatāms par laulāto kopīgās mantas objektu,⁴⁴ resp., ir uzskatāms par šī laulātā "atsevišķās mantas" objektu⁴⁵, tā arī tuvāk nepaskaidrojot, kuram no CL 91.p.1.d. mantas veidiem, kuri tika uzskatīti par izsmeļošā veidā uzskaitītiem, atbilst konkrētais strīdus objekts. Kā norādījis E.Kalniņš šādu atbilstību konstatēt arī nebūtu iespējams, jo CL 91.p.1.d. noteikumi uz minēto gadījumu nav attiecināmi.⁴⁶

Apstiprinājums idejai par trīs laulāto mantas veidiem izriet ne tikai no CL 89.p.-110.p. noteikumu rašanās vēstures. Šī ideja atbilst arī laulāto likumisko mantisko attiecību pamatā liktajam mantas šķirtības principam un kļūst "uzskatāmāka", no šī principa viedokļa CL 89.p.1.d., 90.p.1.d. un 91.p.1.d. noteikumus pretstatot CL 89.p.2.d. noteikumiem⁴⁷. Minēto ideju apstiprinājusi arī tiesu prakse. Augstākās tiesas Senāts savā 2008.gada 14.maija spriedumā lietā SKC-209 secinājis, ka mantas iegūšanas fakts laulības kopdzīves laikā pats par sevi nedod pamatu uzskatīt šo mantu par kopīgu mantu, uz kuru attiecināmi CL 89.p.2.d. noteikumi, ka viss, ko laulības laikā laulātie iegūst kopīgi vai ar otra laulātā darbības palīdzību, ir laulāto kopīga manta, atzīstot, ka CL 91.p.1.d. dotais laulātā atsevišķas mantas uzskaitījums nav izsmeļošs. Par to, ka šis uzskaitījums nav izsmeļošs, pēc AT Senāta domām liecina CL 90.p.1.d., atbilstoši kurai katram laulātajam visā laulības pastāvēšanas laikā ir noteikta tiesība pārvaldīt un lietot visu savu mantu – kā pirms laulības piederējušo, tā arī laulības laikā iegūto. Minētajam senāta spriedumam pilnībā piekrīt arī šī darba autore.

Laulātā atsevišķi iegūto mantu vislabāk ir raksturot ar izslēgšanas metodes palīdzību.

⁴⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2003.gada 25.septembra spriedums lietā Nr. PAC-642. Grām.: Latvijas Republikas apelācijas instances nolēmumu apkopojums civillietās 2003.-2004. Rīga: Tiesu namu aģentūra 2005, 413.-419.lpp.

⁴⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2000.gada 15.marta spriedums lietā Nr. PAC-162. Grām.: Latvijas Republikas apelācijas instances nolēmumu apkopojums civillietās 1999.-2000. Rīga: Tiesu namu aģentūra 2001, 284.-286.lpp

⁴⁶ Sk. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 132.lpp.

⁴⁷ Turpat. 133.lpp.

Līdz ar to, ar atsevišķi iegūto mantu jāsaprot tāda manta, ko laulības laikā ieguvis viens no laulātajiem un kas nav uzskatāma ne par laulātā atsevišķo mantu CL 91.p.1.d. izpratnē, ne par abu laulāto kopīgo mantu CL 89.p.2.d. izpratnē.

Nosakot, kas tad ir atsevišķi iegūtās mantas sastāvs, E.Kalniņš norāda, ka par atsevišķi iegūtām uzskatāmas tās naudā novērtējamās tiesības, ko laulības laikā, taču pēc laulāto kopdzīves un kopīgas saimniecības vešanas pārtraukšanas, ieguvis viens no laulātajiem ar savu darbu vai personīgajiem līdzekļiem. Kā arī par atsevišķi iegūtiem jāuzskata arī citi mantiski labumi, ko laulības laikā, pastāvot laulāto kopdzīvei un kopīgai saimniecībai, ieguvis viens no laulātajiem bez otra laulātā līdzdalības CL 89.p. 2.d. izpratnē.⁴⁸ Līdz ar ko redzams, ka svarīgs ir mantas iegūšanā izlietoto līdzekļu avots, vai tie ir ienākumi no algota darba, profesionālās vai saimnieciskās darbības, vai arī to apvienojums ar viņa atsevišķās mantas līdzekļiem.

Laulāto atsevišķi iegūtajā mantā nonāk tie šī laulātā ienākumi no algota darba, profesionālās vai saimnieciskās darbības (piemēram, darba samaksa, autoratlīdzība, ienākumi no saimnieciskās darbības), kas tikuši iegūti bez otra laulātā tiešas līdzdalības un ko pirmais laulātais nodevis citām, ar ģimeni un kopīgo saimniecību nesaistītām vajadzībām.

Tāpat, ņemot vērā analogiju ar laulātā atsevišķo mantu (sk. CL 91.p.1.d.), par laulātā atsevišķi iegūtās mantas objektu kļūst arī šīs mantas ienākumi plašākā nozīmē, t.i., dabiskie un civilie augļi (sk. CL 855.2.d.) un citi ienākumi, kas iegūti, izlietojot īpašuma vai kādu citu atsevišķi iegūtajā mantā ietilpstošu tiesību, kā arī laulātajam piederošas lietas – kā atsevišķi iegūtās mantas objekta – pieaugumi (sk. CL 851.p.1.pk., 960.-986.p.).

Bez tam atbilstoši CL 89.p.3.d. noteikumiem laulātā atsevišķi iegūtajā mantā nonāk arī pārējie mantiskie labumi, ar ko saimnieciskā ziņā tikusi atvietota kāda cita laulātā atsevišķi iegūtajā mantā ietilpstoša tiesība vai šīs mantas objekts.

2012.gada 29.novembrī Saeima pieņēmusi grozījumus Civillikumā līdz ar kuriem praktiski ir zudusi nepieciešamība pēc laulātā atsevišķi iegūtās mantas institūta, jo CL 91.p.1.d. vērtējama kā atvērta tiesību norma, kurā līdzās uzskaitītajai laulātā atsevišķajai mantai iespējami vēl citādā veidā iegūta laulātā atsevišķā manta.

Lai gan izdarītie grozījumi vērtējami pozitīvi, un ir ievērojams solis uz priekšu laulāto mantisko attiecību tiesiskā regulējuma sakārtošanā, taču tiesu prakse jautājumā, kas dotu ieskatu par to vai minētie grozījumi ir nesuši cerēto rezultātu, nav apkopota.

Lai gan CL 89.p.1.d. ir svītrotā atsauce uz CL 91.p. un vārdi „iegūst laulības laikā” aizstāti ar vārdiem „iegūst laulības laikā kā atsevišķu mantu”, kā arī CL 91.p.1.d. ievaddaļa

⁴⁸ Sk. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 144.lpp.

izteikta redakcijā „Katra laulātā atsevišķa manta it sevišķi ir”, tādējādi CL 91.p.1.d.ietverta katra laulātā atsevišķas mantas uzskaitījumu pārvēršot par piemērveida uzskaitījumu un ir zudusi nepieciešamība pēc trešā mantas veida „laulātā atsevišķi iegūtās mantas”, taču, pēc autores domām, joprojām pastāv neskaidrības attiecībā uz laulātā ienākumiem, ko laulātais ieguvis ar savu patstāvīgu darbu un, kas nav nodoti ģimenes un kopīgas mājsaimniecības vajadzībām, kā arī mantu, ko viņš par minētajiem ienākumiem vai ar savu darbu ieguvis laulības laikā, taču pēc laulāto kopdzīves un kopīgas saimniecības vešanas pārtraukšanas.

Līdz ar ko 91.p.1.d. ietverta laulātā atsevišķās mantas sastāva uzskaitījumu vajadzētu papildināt ar norādi vismaz par tiem „atsevišķi iegūtās mantas” veidiem, resp., tās rašanās (iegūšanas) pamatiem, kas par tādiem atzīti līdzšinējā tiesu praksē un juridiskajā literatūrā. Tādējādi CL 91.p.1.d. ietvertais uzskaitījums ir jāpapildina ar norādi uz mantu, ko viens laulātais ar savu darbu vai personīgajiem līdzekļiem ieguvis laulības laikā, taču pēc laulāto kopdzīves un kopīgas saimniecības vešanas pārtraukšanas. Bez tam CL 91.p.1.d. ietvertais uzskaitījums būtu jāpapildina ar norādi uz tādiem viena laulātā ienākumiem no algota darba, profesionālās vai saimnieciskās darbības, kas tikuši iegūti bez otra laulātā tiešas līdzdalības un ko pirmais laulātais nodevis citām, ar ģimeni un kopīgo mājsaimniecību nesaistītām vajadzībām.

Neskatoties uz to, ka CL 91.p. ir atvērta tiesību norma, kas attiecas uz likumā tiešā veidā neregulētiem mantas veidiem, un, saskaņā ar kuru, kā laulātā atsevišķā mata var būt ne tikai CL 91.p.1d.minētā manta, tomēr, lai novērstu iespējamās domstarpības minēto tiesību normu piemērošanā, pēc autores uzskata, Civillikuma 91.p.1d. būtu veicami grozījumi, izsakot CL 91.p.1d. 4.punktu redakcijā: „ienākumi, ko laulātais ieguvis ar savu patstāvīgu darbu un, kuri nav nodoti ģimenes un kopīgas mājsaimniecības vajadzībām”; papildināt CL 91.p.1.d. ar jaunu 5.punktu šādā redakcijā „manta, ko laulātais ieguvis laulības laikā, taču pēc laulāto kopdzīves un kopīgas saimniecības vešanas pārtraukšanas”; uzskatīt līdzšinējo CL 91.p.1.d.5.p. par CL 91.p.1.d.6.p.

Darba autore pievienojas E.Kalniņa paustajām atziņām⁴⁹, ka CL grozījumu rezultātā būtu skaidrs, ka tikai tā manta, kas iegūta atbilstoši kādam no CL 89.p.2.d.paredzētajiem līdzdalības veidiem ir laulāto kopīgā manta un, ka strīda gadījumā ieinteresētajam laulātajam, kurš apgalvo, ka viņš kopīgi ar otru laulāto piedalījies strīdus mantas iegūšanā, saskaņā ar CL 89.p.2.d. un CPL 93.p.1.d. ir pienākums pierādīt savu līdzdalību šīs mantas iegūšanā (ciktāl viņu no minētā pienākuma neatbrīvo kāda no t.s. piederības prezumpcijām). Turpretī pārējā manta, kuras veidu, resp., rašanās (iegūšanas) pamatu piemērveida uzskaitījums ietverts CL

⁴⁹ Sk. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 142.lpp.

91.p.1.d. ir uzskatāma par attiecīgā laulātā atsevišķo mantu, kas ieinteresētajam laulātajam nepieciešamības gadījumā (piem., gadījumā, kad viņa tiesisko statusu nepastiprina kāda no t.s. piederības prezumpcijām) ir jāpierāda (sk. CL 91.p.2.d.1.teik.).

Bez tam, precizējot CL 91.p.1.d. ietverto piemērveida laulātā atsevišķās mantas sastāvu, ne tikai laulātie, bet arī trešās personas, ņemot vērā šajā normā ietverto uzskaitījumu, varētu precīzāk noteikt vai attiecīgais mantiskais labums pieder atsevišķi vienam vai otram laulātajam. Minētais uzskaitījums arī atvieglotu CL 91.p.1.d.1.teik. paredzēto pierādīšanas pienākumu. Ieinteresētais laulātais, apgalvojot, ka strīdus manta pieder viņam atsevišķi, var tiešā veidā atsaukties uz kādu no CL 91.p.1.d. norādītajiem atsevišķās mantas veidiem, resp., tās rašanās (iegūšanas) pamatiem, kas juridiski pamato strīdus mantas atsevišķu piederību viņam. Rezultātā laulātajam nav jāpierāda fakts, ka strīdus manta nav tikusi iegūta kopā ar otru laulāto atbilstoši kādam no CL 89.p.2.d. paredzētajiem līdzdalības veidiem.

2.1.1.Manta, kas laulātajam piederējusi pirms laulības

Saskaņā ar CL 91.p.1.d. 1.pk. katra laulātā atsevišķā manta ir manta, kas laulātajam piederējusi pirms laulības (pirmslaulības manta).

Padomju laikā laulātā atsevišķā manta tika apzīmēta kā laulātā personiskais īpašums⁵⁰ un šajā kategorijā ietilpa manta, kas laulātajam jau piederējusi pirms laulības reģistrācijas - māja, dzīvokļa iekārta, noguldījums krājkasē, kā arī jebkura cita manta. Nebija svarīgi kādā veidā šī manta iegūta. Ienākumi un augļi, ko ieguva no šīs mantas laulības laikā, arī tika uzskatīti par attiecīgā laulātā personisko īpašumu.

Kā jau tika minēts iepriekš, tad CL 1937.gada redakcijā bija tikai sievas atsevišķā manta un tās funkcijas bija izņemt šo mantu no vīra pārvaldības, kurai pēc likuma pakļāvās visa sievas manta.⁵¹ Tagad šāda noteikuma vairs nav un atsevišķai mantai ir citi mērķi, tomēr tāpat kā toreiz šīs mantas mērķis noteikt tās pārvaldības un izlietošanas kārtību, jo kopīgo mantu laulātie pārvalda kopīgi, bet atsevišķo katrs pats (CL 90.p). Norāde uz līgumu, kur laulātie var noteikt sev mantu, kas būs atsevišķa, ir saglabājusies, bet tai ir cita nozīme, jo tā tagad attieksies pārsvarā uz mantu, kas iegūta laulības laikā. Tas saistīts ar to, ka agrāk sieva apprecoties automātiski zaudēja savas tiesības brīvi rīkoties ar savu pirmslaulības mantu, un šīs tiesības pārgāja pie vīra. Tāpēc, ja sieva pirms laulības nebija paguvusi pasludināt savu

⁵⁰ Vēbers J. Padomju civiltiesības. Rīga: Zvaigzne, 1984, 49.lpp.

⁵¹ Sk. Hūns F. Laulāto atsevišķā manta Prezidenta Ulmaņa Civillikumā. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1939, Nr. 4, 955.lpp.

mantu par atsevišķu, vēlāk, lai to izdarītu, viņai bija vajadzīga vīra piekrišana.⁵² Tomēr ir iespējams, ka līgums var attiekties arī uz pirms laulības iegūto mantu un citiem 91.p. minētiem priekšmetiem, lai šo mantu varētu ierakstīt laulāto mantisko attiecību reģistrā, tādējādi izvairoties no neskaidrībām.

Par laulātā atsevišķo mantu tiek atzītas tās naudā novērtējamās tiesības (piemēram, īpašuma tiesības, saistību tiesības, no kapitāla daļām vai akcijām izrietošās tiesības, tiesības uz preču zīmi), ko laulātais ieguvis pirms laulības noslēgšanas. Šajā ziņā izšķirošā nozīme ir mantas iegūšanas laika kritērijam un nav svarīgi, kāds ir minētais mantas iegūšanas veids un avots.⁵³ Tāpēc, piemēram, īpašuma tiesības uz nekustamu lietu, ko laulātais ieguvis uz likuma pamata pirms laulības noslēgšanas (piemēram, ēku celšanas rezultātā), ietilpst viņa atsevišķajā mantā, kaut arī laulātā īpašuma tiesības uz minēto nekustamo lietu ir nostiprinātas zemesgrāmatā pēc laulības noslēgšanas.⁵⁴

Tā, piemēram, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija 2008.gada 24.novembrī izskatītajā lietā Nr.C28146407⁵⁵, atzina, ka dzīvokļa īpašums ir prasītāja atsevišķā manta, jo iegādāts pirms laulības noslēgšanas. Norādīts, ka tas vien, ka prasītājs savas īpašuma tiesības uz strīdus dzīvokli nostiprinājis zemesgrāmatā jau pēc laulības reģistrācijas, nedod pamatu uzskatīt, ka minētais nekustamais īpašums iegūts laulības laikā.

Ja attiecīgā tiesība ir vienīgi „daļēji iegūta” pirms laulības noslēgšanas (piem., gadījumā, kad laulātais uz pirkuma līguma pamata, kurā nolīgta īpašuma tiesības aizturēšanas klauzula (sk. CL 2069.p.), pirms laulības noslēgšanas ir samaksājis tikai daļu no viņa valdījumā nodotās lietas pirkuma maksas, atlikušo daļu samaksājot jau pēc laulības noslēgšanas), pirmslaulības mantas sastāvs jānosaka proporcionāli šai „daļēji iegūtajai mantai”.⁵⁶ Pirmslaulības mantā ietilpst arī sievas tiesības uz pūru, ko viņai laulības gadījumā piešķirušī (apsolījuši) vecāki, radi vai citas personas (sk. CL 111.-113.p.).

Kā norādījis E.Kalniņš⁵⁷, par atsevišķās mantas objektu kļūst arī pirmslaulības mantas ienākumi plašākā nozīmē (t.i., augļi un pieaugumi), kas iegūti pēc laulības noslēgšanas un, kas nav nodoti ģimenes un kopīgās mājsaimniecības vajadzībām (sk. CL 91.p.1d.4.pk.). Tāpat

⁵² Rolle E. Laulāto atsevišķā manta. Rīga: Rota III spiestuve, 1940, 8-9.lpp.

⁵³ Vēbers J. Latvijas PSR Laulības un ģimenes kodeksa komentāri. Rīga: Avots, 1985, 74.lpp.

⁵⁴ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. 467/2002. Grām.: Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi. 2002. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2003, 145.-149.lpp.

⁵⁵ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2008.gada 24.novembra spriedums lietā Nr.C28146407 [1.pielikums]

⁵⁶ Sk. Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 1998.gada 2.augusta spriedums lietā Nr. SKC 515. Grām.: Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi. 1998. Rīga: Latvijas tiesnešu mācību centrs, 1999, 573.-575.lpp.

⁵⁷ Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 43.lpp.

laulātā atsevišķajā mantā nonāk tas, ar ko pēc laulības noslēgšanas liettiesiskās surogācijas ceļā tiek atvietota viņa pirmslaulības manta (sk. CL 91.p.1d.5.pk.).

2.1.2. Ar līgumu noteiktā laulāto atsevišķā manta

Atbilstoši CL 91.p.1.d.1.pkt. katra laulātā atsevišķa manta ir manta, „ko laulātie līgumā noteikuši par atsevišķu mantu”.

Neatceļot Civillikumā noteiktās laulāto likumiskās mantiskās attiecībās, laulātie var arī noslēgt savstarpējus līgumus, kas regulētu laulāto mantiskās attiecības, t.i., konkrētu laulāto mantas statusu. Šāds līgums, kas tiek slēgts laulāto likumisko mantisko attiecību ietvaros un ar ko netiek atcelta likumiskā laulāto vienlīdzīgas pārvaldības sistēma, nav uzskatāms par laulības līgumu (CL 114. un turpm.p. izpratnē),⁵⁸ un tam nav piemērojami CL speciālie noteikumi, kas regulē laulības līguma noslēgšanas kārtību, formu un saturu. Ar šiem līgumiem tiek saglabāts laulāto likumisko mantisko attiecību režīms, bet tajā pašā laikā papildus tiek regulētas laulāto mantiskās attiecības attiecībā uz atsevišķiem konkrētiem mantas objektiem - kustamu vai nekustamu mantu.

Šādi līgumi, kas nav laulības līgumi, bet attiecas uz laulāto mantiskajām attiecībām, pastāvot laulāto likumisko mantisko attiecību režīmam, ir:

1) par laulātiem piederošas konkrētas mantas sadali un atsevišķās mantas noteikšanu, atbilstoši Civillikuma 91.panta 1.punktam;

2) par vairāku konkrētu īpašuma objektu apvienošanu laulāto kopīgā īpašumā bez laulāto mantas kopības režīma noteikšanas;

3) par mantas pārvaldīšanu (attiecas gan uz kopīgā īpašumā esošās mantas pārvaldīšanu, gan arī uz viena laulātā mantas nodošanu pārvaldīšanā otram laulātam).⁵⁹

Šādu līgumu var slēgt jebkādā formā (t.sk. mutiskā formā) gan pirms laulības noslēgšanas, gan arī laulības laikā un starp laulātajiem tas ir spēkā arī tad, ja tas nav ierakstīts laulāto mantisko attiecību reģistrā.⁶⁰ Minētais tāpat attiecas uz laulāto mantiniekiem (piemēram: pārdzīvojušā laulātā tiesiskajās attiecībās ar otra laulātā mantiniekiem), jo šajā ziņā mantojumu pieņēmušais mantinieks, kurš uz likuma pamata „iestājas” mantojuma atstājēja tiesiskajā statusā (sk. CL 701.p., 1519.p.1.d.), juridiski nav uzskatāms par trešo

⁵⁸ Sk. Vēbers J. Laulību līgumi. Latvijas Vēstnesis, 1996. 8.marts, Nr.43./44.

⁵⁹ Turpat.

⁶⁰ Rolle E. Laulāto atsevišķā manta. Rīga: Rota III spiestuve, 1940, 27.lpp.

personu.⁶¹ Un kā norādījis E.Kalniņš, turklāt pat tad, ja līgumā par atsevišķās mantas noteikšanu laulātie ir vienojušies, piem., par laulības laikā iegūtās nekustamās mantas pārvaldi, taču zemesgrāmatā nav izdarīti atbilstoši nostiprinājumi, no laulāto savstarpējo tiesisko attiecību viedokļa attiecīgās tiesības ietilpst tā laulātā atsevišķajā mantā, kuram par labu tās piešķirtas ar šo līgumu (sal. CL 1487.p.).⁶²

Šeit kā piemēru var minēt AT Senāta 2011.gada 28.septembra spriedumu lietā Nr. SKC-269/11⁶³ O.P. prasībā pret L.P. ar trešo personu AS "Svedbank" par laulāto kopīgās mantas sadali, īpašuma tiesību atzīšanu uz nekustamo īpašumu un vienošanās daļēju atzīšanu par spēkā neesošu.

O.P. un L.P. 1981.gada 22.augustā reģistrētā laulība šķirta 2006.gada 10.janvārī. Laulības laikā 2003.gada 10.julijā nopirkts dzīvoklis, kas 2003.gada 25.julijā zemesgrāmatā nostiprināts uz atbildētājas vārda. Puses 2006.gada 10.janvari noslēgušas vienošanos, kurā citstarp noteikušas, ka minētais nekustamais īpašums iegādāts par atbildētājas personīgajiem un bankas kredītlīdzekļiem, tas turpmāk uzskatāms par viņas atsevišķo mantu.

Prasītājs 2008.gada 18.februārī celis tiesā prasību, par laulāto kopīgās mantas sadali, īpašuma tiesību atzīšanu uz ½ domājamo daļu no nekustamā īpašuma un 2006.gada 10.janvāra vienošanās 2.1. un 2.2.punkta atzīšanu par spēkā neesošu.

Pamatojums - atbilstoši Civillikuma 114.pantam savas mantiskās tiesības laulātie var nodibināt, pārgrozīt un izbeigt ar laulības līgumiem. Tam speciāli paredzēta laulību līgumu slēgšanas notariāla akta forma, lai pusēm notārs izskaidro tiesiskās sekas sakarā ar šādu darījumu slēgšanu. Tā kā nav ievērota Civillikuma 115.panta noteiktā laulāto mantisko attiecību nodibināšanas forma, tas, pamatojoties uz šā likuma 1475.pantu, atzīstams par spēkā neesošu.

Apelācijas instances tiesa prasību apmierinājusi, savu spriedumu argumentējot ar to, ka atbildētāja nav pierādījusi, ka dzīvoklis ir iegādāts tikai ar viņas atsevišķiem līdzekļiem un nav cēlusi pretpasību atzīt to par viņas atsevišķo mantu. Norādījusi, ka vienošanās nav slēgta notariālā kārtībā, atsaucoties uz CL 114.pantu, kas nosaka, ka savas mantiskās tiesības laulātie var nodibināt, pārgrozīt un izbeigt ar laulības līgumiem kā pirms došanās laulībā, tā arī laulības laikā.

⁶¹ Schmid J., Hürlimann-Kaup B. Sachenrecht 2. Aufl. Zürich, Basel, Genf: Schulthess Juristische Medien AG, 2003.N 588, 596; Tuor P., Schnyder B., Schmid J., Rumbo-Jungo A. Das Schweizerische Zivilgesetzbuch. 12. Aufl. Zürich, Basel, Genf: Schulthess Juristische Medien AG, 2002, S. 809, Fn.34.

⁶² Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010., 64.lpp.

⁶³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 28.septembra spriedums lietā Nr. SKC-269/2011. [2.pielikums].

Izskatot atbildētājas pārstāvja iesniegto kasācijas sūdzību, Senāts norādījis, ka par laulības līgumu uzskatāms tāds laulāto savstarpēji, turklāt Civillikuma 115.panta normās paredzētā kārtībā noslēgts līgums, ar kuru viņi šā likuma 89.-108.pantā reglamentēto likumisko mantisko attiecību vietā noteic sev citu, proti, līgumisko mantisko attiecību režīmu.

Atbilstoši Civillikuma 116.pantā ietvertajam regulējumam laulātajiem, noslēdzot laulības līgumu, atļauts izvēlēties tikai vienu no diviem līgumisko attiecību veidiem: 1) visas laulāto mantas šķirtību, kas, ievērojot šā likuma 117.pantā doto minētā jēdziena definīciju, nozīmē, ka katrs laulātais ir savas mantas īpašnieks un mantiskajās attiecībās ar otru laulāto viņš ir patstāvīgs civiltiesisko attiecību subjekts, 2) laulāto mantas kopību, kuras objekts saskaņā ar šā likuma 124.pantu ir vienā kopīgā nedalāmā masā apvienota pirms laulības piederējusi, kā arī laulības laikā iegūtā manta, izņemot atsevišķo (125.pants).

Apelācijas instances tiesas ieskatā, laulāto mantiskās attiecības laulātie, savstarpēji vienojoties, var regulēt tikai laulības līguma formā. Šādu pozīciju nevar atzīt par pamatotu, jo likumā nav paredzēti ierobežojumi laulātajiem slēgt citus līgumus, kas attiecas uz konkrēta īpašuma objekta sadali vai viena laulātā atsevišķas mantas noteikšanu, vairāku konkrētu īpašuma objektu apvienošanu kopīgā mantā u.tml. ar nosacījumu, ka netiek atceltas Civillikumā reglamentētās laulāto likumiskās mantiskās attiecības.

Tā kā atšķirībā no laulības līgumiem, kuriem Civillikuma 115.panta pirmā daļa prasa notariālu formu, uz citiem līgumiem, kas noslēgti starp laulātajiem, tostarp jautājumā par viena laulātā atsevišķas mantas noteikšanu (šā likuma 91.p.1pk.), attiecas vispārīgie līgumu noteikšanas noteikumi, turklāt puses apstrīdētajā vienošanās aktā nav iekļāvušas atrunu par īpašu tā formu no kuras būtu padarījušas atkarīgu sava darījuma spēku (...).

Juridiskajā literatūrā atzīts, ka CL 91.p.1.d.1.pk. piešķir laulātajiem brīvi vienoties par to, kāda manta uzskatāma par viena vai otra laulātā atsevišķo mantu, taču šī manta ir jānosaka konkrēta uzskaitījuma veidā.⁶⁴ Bez tam ir izteikts viedoklis, ka ar CL 91.p.1.d.1pk. regulēto līgumu par atsevišķu var noteikt tikai tādu mantu, kura līguma noslēgšanas brīdī reāli pastāv (atšķirībā no laulības līguma, kas var attiekties ne tikai uz esošo mantu, bet arī uz tādu mantu, kura tiks iegūta nākotnē).⁶⁵ Taču kā norādījis E.Kalniņš⁶⁶, šādam viedoklim tomēr pilnībā piekrist nevar, pamatojot savu viedokli ar to, ka CL 91.p.1.d.1.pk. neierobežo laulāto brīvu izvēli – neatceļot vai neierobežojot CL 91.p.1.d.noteikumus – noteikt to, kāda manta

⁶⁴ Sk. Hūns E. Laulāto atsevišķā manta Prezidenta Ulmaņa Civillikumā. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1939, Nr. 4, 955.lpp.

⁶⁵ Sk. Vēbers J. Latvijas PSR Laulības un ģimenes kodeksa komentāri. Rīga: Avots, 1985, 158.lpp.; Bergmane I. Nekustamais īpašums kā laulāto kopīga manta, Latvijas Universitātes raksti 665.sējums. Sociālās zinātnes. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003., 30.lpp.

⁶⁶ Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010., 61.lpp.

uzskatāma par katra laulātā atsevišķo mantu. Līguma par atsevišķās mantas noteikšanu var attiekties ne tikai uz tādiem mantiskiem labumiem, kas laulātajam jau pieder līguma noslēgšanas brīdī, bet arī uz tādiem mantiskiem labumiem, kurus viņš (iespējams) iegūs nākotnē.⁶⁷ Turklāt tam, vai pēc līguma noslēgšanas šādi mantiskie labumi arī tiek faktiski iegūti, nav nozīmes no CL 91.p.1.d.1pk. regulētā līguma spēkā esamības viedokļa. Taču līgumā ietvertajam laulātā atsevišķajā mantā ietilpstošo tiesību vai tās objektu uzskaitījumam jābūt pietiekami konkretizētam. Proti, tiem mantiskajiem labumiem, uz kuriem ir attiecināms līgums par atsevišķās mantas noteikšanu, jābūt pietiekami noteiktiem vai nosakāmiem, piem., no mantiskā labuma veida vai tā iegūšanas (rašanās) pamatu viedokļa.⁶⁸ Taču tajā pašā laikā nav nepieciešams precīzi un konkrēti uzskaitīt katru atsevišķajā mantā ietilpstošo tiesību vai katru atsevišķās mantas objektu (lai gan parasti šādā līgumā tiek uzskaitīti konkrēti atsevišķās mantas objekti). Tā kā zināma mantiska labuma piederība pie viņa atsevišķās mantas jāpierāda tam laulātajam, kurš to apgalvo (CL 91.p.2.d.), šaubu gadījumā attiecīgie („neskaidrie”) līguma noteikumi iztulkojami par ļaunu šim laulātajam. Šādu viedokli atbalsta arī darba autore.

Atšķirībā no CL 117.p. regulētā laulības līguma, ar ko laulāto likumisko attiecību vietā tiek nodibināta visas laulāto mantas šķirtība, CL 91.p.1.d.1pk. regulētā līguma mērķis ir noteikt atsevišķas mantas raksturu vienīgi zināmai laulātā mantas daļai, bet nevis faktiski radīt visas laulāto mantas šķirtību.⁶⁹ Noslēdzot šādu līgumu un nosakot, kāda manta ir laulātā atsevišķā manta, vismaz šīs mantas robežās tiek panākta skaidrība un noteiktība jautājumā par laulātajam atsevišķi piederošās mantas sastāvu un šīs mantas nošķiršanu no laulāto kopīgās mantas.

No iepriekš apskatītā var secināt, ka laulātie var noslēgt arī citus līgumus, galvenokārt, lai modificētu savas likumiskās mantiskās attiecības, tomēr jāērēķinās, ka:

1) šādam līgumam, ja ar to būs noteikts laulāto mantisko attiecību režīms (nevis tas būs līgums, kas saistīts ar laulāto īpašuma attiecībām), atkāpjoties no likumā paredzētajiem diviem laulāto līgumisko mantisko attiecību režīma veidiem, nebūs juridiska spēka attiecībā pret trešajām personām;

2) ar šādu līgumu var regulēt tikai mantiskās, bet ne personiskās attiecības;

⁶⁷ Hausheer H., Geiser T., Aebi-Müller R.E. Das Familienrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches. 3. Aufl. Bern: Stämpfli Verlag AG, 2007, N 12.37., citēts pēc: Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010., 61.lpp.

⁶⁸ Schwenger I (Hrsg.) Scheidung/Steck. FamKomm. Bern: Stämpfli Verlag AG, 2005, Art. 199, N 10., citēts pēc: Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010., 61.lpp.

⁶⁹ Ibid, Art. 199, N 5.

3) ar šādu līgumu nedrīkst pārkāpt laulāto vai citu personu, piemēram, bērnu, mantinieku un citu tiesībspēju.⁷⁰

Jāatzīmē arī Civillikuma 115.panta prasība, ka šie līgumi nedrīkst ierobežot vai aizskart trešo personu tiesības. Tādi līguma noteikumi, kas aprobežo trešo personu iegūtās tiesības uz laulāto mantu, šīs trešās personas nesaista. Un nav svarīgi, vai laulātie šādu līgumu ir slēguši ar nodomu ierobežot, mazināt kādas trešās personas tiesības, vai arī tie rīkojušies bez šāda nodoma. Un, ja šāda stingra likuma prasība attiecas uz laulības līgumiem, tad vēl jo vairāk tas jāievēro, slēdzot citus iepriekš minētos līgumus par laulāto savstarpējo rīcību ar mantu.

Lai panāktu šādu līgumu publisku spēkā esamību un saistošu spēku attiecībā pret trešajām personām, tie laulātajiem jāreģistrē laulāto mantisko attiecību reģistrā. Atbilstoši CL 140.p. un pēc analogijas CL 115.p.2.d., tikai ar šādu reģistrāciju tiek nodibināta nepieciešamā publicitāte līgumiski noteiktai laulātā atsevišķajai mantai. Un kā norādījis E.Kalniņš⁷¹ visa pārējā CL 91.p.1.d. uzskaitītā manta – arī tad, ja tā ir konkretizēta līgumā par atsevišķās mantas noteikšanu, - jau uz likuma pamata un neatkarīgi no ierakstīšanas laulāto mantisko attiecību reģistrā ir uzskatāma par laulātā atsevišķo mantu, kas ieinteresētajam laulātajam nepieciešamības gadījumā (piem., gadījumā, kad viņa tiesisko statusu nepastiprina kāda no t.s. piederības prezumpcijām) ir jāpierāda (sk. CL 91.p.2.d.1.teik.).⁷² Kaut arī CL 91.p. nekas nav teikts par CL 91.p.1.d.1.pk. regulētā līguma reģistrāciju un kaut arī MK 2002.gada 3.septembra noteikumi Nr. 403 „Laulāto mantisko attiecību reģistrācijas kārtība” tiešā veidā regulē vienīgi laulības līgumu reģistrāciju, iespēja laulāto mantisko attiecību reģistrā ierakstīt līgumu par atsevišķās mantas noteikšanu izriet no CL 140.p. noteikumiem (sal. noteikumu 17.3.1.pk.).

Savukārt 1937.gada 22.septembra Instrukcijā miertiesnešiem par laulāto mantisko attiecību reģistrāciju⁷³ atšķirībā no MK 2002.gada 3.septembra noteikumiem Nr. 403 „Laulāto mantisko attiecību reģistrācijas kārtība”, tiešā veidā bija paredzēta arī CL 91.p.1.d.1.pk. (1937.g.red.) regulētā līguma, ar ko noteikta sievas atsevišķā manta, ierakstīšana laulāto mantisko attiecību reģistrā (sk. instrukcijas 8.pk.).

Tāpēc, lai nerastos lieki pārratumi un, lai novērstu savas mantas tiesību aizskārumu nākotnē, darba autore iesaka laulātajiem sakārtot sev piederošo nekustamo īpašumu tiesisko statusu, zemesgrāmatā ierakstot šo nekustamo īpašumu piederību – vai tas ir laulātā atsevišķa

⁷⁰ Vēbers J. Laulību līgumi. Latvijas Vēstnesis, 1996. 8.marts, Nr.43/44.

⁷¹ Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010., 64.lpp.

⁷² Sal. Ozoliņš O. Senāta Civildepartamenta prakse 1939.gadā. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1940, Nr.2., 250.lpp.; Hūns E. Laulāto atsevišķā manta prezidenta Ulmaņa Civillikumā. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1939, Nr. 4, 955.lpp.; Frīdenberga L. Laulības līgumi pēc Latvijas Civillikuma. Rīga: [b.i.], 1940, 19.lpp.

⁷³ Instrukcija miertiesnešiem par laulāto mantisko attiecību reģistrāciju. Valdības Vēstnesis, 1937, Nr. 215.

manta, vai tas ietilpst laulāto mantas kopībā, vai arī, ka laulātajiem ir noslēgts laulības līgums par visas mantas šķirtību vai mantas kopību. Savukārt MK 2002.gada 3.septembra noteikumos Nr. 403 „Laulāto mantisko attiecību reģistrācijas kārtība” izdarīt grozījumus, paredzot, ka CL 91.p.1.d.1.pk. regulētā līguma, kā arī CL 110.p.1.d. minētā līguma un tiesas sprieduma par laulāto kopīgās mantas sadali, ierakstīšanu laulāto mantisko attiecību reģistrā.

2.1.3. Priekšmeti, kas noder tikai viena laulātā personīgai lietošanai vai nepieciešami viņa patstāvīgā darbā

Saskaņā ar CL 91.p.d.2.pk. atsevišķās mantas objekti ir priekšmeti, kas noder tikai viena laulātā personīgai lietošanai vai vajadzīgi viņa patstāvīgā darbā. Ar šādiem priekšmetiem pēc vispārīgā principa ir saprotamas kustamas lietas. Atbilstoši Senāta CD spriedumam lietā Nr. SKC-29/2005 nekustamu lietu nevar uzskatīt par priekšmetu, kas noder tikai viena laulātā personīgai lietošanai CL 91.p.1d.2.pk. izpratnē⁷⁴.

Pirmskara Latvijā, ar priekšmetiem, kas noder tikai viena laulātā personīgai lietošanai vai vajadzīgi viņa patstāvīgā darbā, saprata subjektīvi šiem mērķiem paredzētās un objektīvi noderīgās kustamas mantas (drēbes, veļa, rotas u.c.) un darba rīkus amata vai profesijas piekopošanai (klavieres, šujmašīna u.c.). Personīga lietošana var attiekties arī uz tādiem priekšmetiem kā manuskriptiem, dienasgrāmatām, personīgo bibliotēku, piemiņas lietām, goda zīmēm un tamlīdzīgiem priekšmetiem.⁷⁵ Atsevišķās mantas īpašība jānosaka katrā atsevišķā gadījumā. Kaut tajā laikā šie noteikumi attiecās tikai uz sievu, arī tagad tie piemērojami abiem laulātajiem. Tomēr problēmas var radīt gadījums, kad attiecīgais priekšmets nav tāds, kas acīmredzami pieder otram laulātajam, piemēram, pēc dzimuma, ja šāda lieta nav pirmā laulātā nodarbošanās objekts.

Ar priekšmetiem, kas vajadzīgi viena laulātā patstāvīgā darbā ir jāsaprot tādi priekšmeti, kuri nepieciešami profesionālās darbības veikšanā, kā, piemēram, darbarīki, ierīces, speciālās literatūras bibliotēka, ko laulātais izmanto sava amata vai profesijas piekopošanai (piem., lauksaimniecības tehnika, biroja iekārta, mūzikas instrumenti, šujmašīna). Ka norādījis E.Kalniņš, arī vieglā automašīna vai cits transportlīdzeklis uzskatāms par šādu priekšmetu, pie nosacījuma, ja laulātais to izmanto tikai savām darba vajadzībām⁷⁶. Savukārt, piemēram, kā savā sprieduma atzinusi Rīgas apgabaltiesa, automašīna, kura iegādāta laulības laikā, nevar

⁷⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2005.gada 26.janvāra spriedumam lietā Nr. SKC-29/2005 [3.pielikums].

⁷⁵ Rolle E. Laulāto atsevišķā manta. Rīga: Rota III spiestuve, 1940, 8.-9.lpp.

⁷⁶ Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010., 68.lpp.

atzīt par priekšmetu, kas ir nepieciešams profesionālās darbības veikšanai, jo tā ir izmantojama arī ģimenes vajadzībām. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija 2008.gada 25.februārī izskatītajā lietā Nr. C2946730526⁷⁷, pretēji atbildētāja apgalvotajam, atzina, ka konkrētajā gadījumā, lai arī automašīnu atbildētājs izmanto savā darbā, tomēr tā ir izmantojama arī ģimenes vajadzībām un līdz ar to nav atzīstama par laulātā atsevišķu mantu Civillikuma 91.p.1.d.2.pk. izpratnē.

Nevar piekrist Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas viedoklim, ka automašīna „MERCEDES BENZ 200” ir laulāto kopīga manta. Atbildētājs automašīnu kā individuālā darba veicējs izmanto sniedzot instruktora pakalpojumus. Atbilstoši 2005.gada 15.februāra MK noteikumiem Nr. 131 „Noteikumi par prasībām mācību iestādēm un speciālistiem, kas sagatavo transportlīdzekļu vadītājus, un transportlīdzekļu vadītāju sagatavošanas programmām” (spēkā līdz 31.12.2009.) braukšanas apmācība notiek ar mācību transportlīdzekli, kas atbilst prasībām, kas mācību transportlīdzekļiem noteiktas normatīvajos aktos par transportlīdzekļu tehnisko stāvokli un aprīkojumu. No minētā secināms, ka atbildētājs braukšanas apmācību var veikt tikai ar šim nolūkam speciāli aprīkotu transportlīdzekli. Līdz ar ko, automašīnas speciālā aprīkojuma dēļ, tā ir izmantojama viņa patstāvīgā darbā un mazāka ir iespēja, ka tā var tikt izmantota arī ģimenes vajadzībām. Līdz ar ko automašīna atzīstama par priekšmetu, kas atbildētājam nepieciešama patstāvīgā darbā. Tā kā Civillikuma 91.p.1.d.2.pk. ir runa vienīgi par tādiem priekšmetiem, kas ir subjektīvi paredzēti un objektīvi noderīgi viena laulātā personīgai lietošanai vai izmantošanai patstāvīgā darbā, izšķirošā nozīme ir attiecīgā priekšmeta izmantošanas veidam un mērķim⁷⁸. Savukārt tam, vai šāds priekšmets ir iegādāts laulības laikā ar attiecīgā laulātā personīgajiem līdzekļiem vai arī ar abu laulāto kopīgajiem līdzekļiem, nav juridiskas nozīmes.

Līdz ar ko redzams, ka strīdīgs var būt jautājums, vai ar priekšmetiem, kas nepieciešami viena laulātā patstāvīgā darbā, būtu jāsaprot visi tie priekšmeti, kurus šis laulātais kā individuālais komersants izmanto komercdarbības veikšanai un kuri ir viņa uzņēmuma objekti, t.sk., nekustamas lietas, darba rīki, iekārtas, izejvielu un preču krājumi (sk. KCL 18.p.). Ņemot vērā CL 91.p.1.d.2.pk. jēgu, arī šādi vienam laulātajam piederoši priekšmeti ir uzskatāmi par viņa atsevišķas mantas objektiem. Tāpat, ņemot vērā uzņēmuma jēdziena izpratni komercietībā,⁷⁹ laulātā kā individuālā komersanta atsevišķajā manta ietilpst pārējās viņa uzņēmuma sastāvā esošās lietu tiesības, „rūpnieciskā īpašuma” tiesības (piem., no

⁷⁷ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2008.gada 25.februāra spriedums lietā Nr. C9467305. [4.pielikums].

⁷⁸ Sal. Rolle E. Laulāto atsevišķā manta. Rīga: Rota III spiestuve, 1940, 10.lpp.; Paļčikovska M. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības un to risinājums. Jurista Vārds, 2000. Nr. 36. Pieejams: http://www.juristavards.lv/body_print.php?id=12919 [aplūkots 2013.gada 26.martā].

⁷⁹ Sk. Balodis K. Komersanta uzņēmums kā civiltiesību objekts. Likums un Tiesības. 2005, Nr.3, 66.-69.lpp.

patenta izrietošās izņēmuma tiesības un izgudrojumu tiesības uz preču zīmi), tiesības uz firmu. Pretējs viedoklis būtu pretrunā ar laulātā atsevišķās mantas institūta galveno uzdevumu – likumā noteiktās robežās nodrošināt viena laulātā mantisko (arī saimniecisko) patstāvību un neatkarību no otra laulātā. Pretējs viedoklis būtu pretrunā arī ar nepieciešamību nodrošināt komercietiskās apgrozības stabilitāti un trešo personu aizsardzību, kam ir īpaša nozīme jautājumā par individuālā komersanta rīcību ar viņa uzņēmumā ietilpstošajiem mantiskajiem labumiem un viņa atbildību par savām saistībām (KCL 76.p.)⁸⁰.

Kā atzīts tiesu praksē, zemes gabals, kas laulības laikā ticis piešķirts vienam laulātajam pastāvīgā lietošanā tādas zemnieku saimniecības izveidošanai, kurā viņš ir vienīgais dibinātājs (resp., otrs laulātais nav šīs saimniecības līdzdibinātājs), ar mērķi izmantot šo zemes gabalu par zemnieku saimniecības galveno ražošanas līdzekli, bet vēlāk ticis izpirkts par privatizācijas sertifikātiem (t.sk. arī par otra laulātā privatizācijas sertifikātiem), ir uzskatāms par pirmā laulātā „atsevišķi iegūtās mantas” objektu. Tas apstāklis, ka šāda zemes gabala izpirkšanai izmantoti arī otra laulātā privatizācijas sertifikāti, nerada otra laulātā īpašuma tiesību uz to. Tajā pašā laikā otrs laulātais ar pretendēt uz to līdzekļu atlīdzināšanu, kurus viņš ieguldījis zemnieku saimniecības izveidošanā.⁸¹ Kā norādījis E.Kalniņš⁸², kaut arī šajā tiesas spriedumā strīdus zemes gabals kvalificēts kā viena laulātā „atsevišķi iegūtās mantas” objekts, šajā gadījuma būtībā ir runa par priekšmetu, kas nepieciešams viena laulātā patstāvīgā darbā (CL 91.p.d.2.pk. izpratnē). Tā ka no atbildības viedokļa zemniekus saimniecība juridiski ir pielīdzināma individuālajam komersantam (sk. lik. „Par individuālo (ģimenes) uzņēmumu un zemnieka vai zvejnieka saimniecību” 3.p.1.d., KCL 76.p.2.d.) minētajā spriedumā izteiktās atziņas (t.sk. jautājumā par otra laulātā tiesību prasīt atbilstošu atlīdzību par viņa izdarīto ieguldījumu) ir attiecināmas arī uz individuālā komersanta uzņēmuma objektiem.

2.1.4. Bez atlīdzības iegūtā manta

Atbilstoši CL 91.p.1.d.3.pk. par laulātā atsevišķo mantu atzīstama manta ko viens laulātais ieguvis bez atlīdzības laulības laikā.

Kā norādījis E.Kalniņš,⁸³ šīs normas izpratnē ar mantas bezatlīdzības iegūšanu saprotama naudā nenovērtējamas tiesība iegūšana bez pienākumu dot kādu personiska vai

⁸⁰ Sk. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010., 68.-69.lpp.

⁸¹ Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 23.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-50/2008. Pieejams: www.at.gov.lv/info/archive/department1/2008/ [aplūkots 2013.gada 26.martā].

⁸² Sk. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010., 68.-69.lpp.

⁸³ Sk. Turpat. 70.lpp.

mantiska rakstura pretizpildījumu (ekvivalentu). Ar mantu, kas iegūta bez atlīdzības, pirmām kārtām saprotamas tās naudā novērtējamās tiesības, ko viens laulātais laulības laikā ieguvis uz dāvinājuma līguma pamata (sk. CL 1912., 1914.p.). Turklāt bezatlīdzības iegūšanas raksturu neietekmē tas, ka dāvinājums izdarīts ar uzlikumu (sk. CL 1928.-1932.) vai arī izdarīts atlīdzības nozīmē (sk. CL 1933.p.).

Arī CL 1937.gada redakcijā kā sievas atsevišķā manta bija manta ko kāds tai piešķīris bez atlīdzības. Taču šai mantai bija dāvinājuma ar uzlikumu forma (donatio sub modo). Uzlikums bija nosacījums sievai piešķirto mantu pārvaldīt un lietot pašai. Katrā ziņā šādam bezatlīdzības piešķirumam bija vajadzīga sievas piekrišana.

Jājautā, vai „beztlīdzības piešķirums” darbojas arī pašu laulāto starpā? Šajā jautājumā secināts⁸⁴, ka tā kā Civillikuma 91.pantā šāda *expressis verbis* izteikta veida nav, varētu domāt, ka likumdevējs ne bez nodoma par to nav runājis. Dāvinājumiem starp laulātajiem bieži vien ir fiktīvs raksturs, jo tos slēdz par sliktu kreditoriem, lai izvairītos no parādu maksājumiem. *Actio Pauliana*, ar kuru var prasīt atzīt dāvinājumu par spēkā neesošu, ne vienmēr sasniedz mērķi.

Tomēr, neskatoties uz iepriekš minētajiem apsvērumiem, var secināt, ka iepriekš minētajos noteikumos ir iekļauts arī otra laulātā piešķirums. Tas saskatāms Civillikuma 1924.panta saturā, pēc kura laulātais dāvinātājs var atsaukt pēc saderināšanās ar laulības laikā izdarītu dāvinājumu⁸⁵. Līdz ar ko, ja dāvinājumi laulāto starpā ir atļauti, tad nebūtu pamata tiem liegt atsevišķas mantas rakstura piešķiršanu.

Laulātais var vēlēties materiāli nodrošināt otru laulāto vēl pašam dzīvam esot, vai arī nodot viņam īpašuma tiesības tajos gadījumos, kad laulātais dāvinātājs slimības, vecuma nespēka vai cita iemesla dēļ nav spējīgs pats pārvaldīt un lietot savu mantu.

Dāvinājums arī neprasa atsevišķu formu, ja vien tā priekšmets nav nekustama manta, kam vajadzīga rakstveida forma (CL 1483.p.) un apliecinājuma kārtība, lai varētu ierakstīt zemesgrāmatās.

Neskaidrības var radīt gadījumi, kad dāvinājums izdarīts laulāto starpā. Nereti gan dzīvē, gan tiesu praksē iespējams sastapties ar gadījumiem, kad viens no laulātajiem savus privatizācijas sertifikātus „uzdāvinājis” otram laulātajam, kopīga mājokļa privatizācijai uz otra laulātā vārda.

Taču izvērtējot mantiska rakstura piešķirumu starp laulātajiem, jāņem vērā abu laulāto, bet jo sevišķi piešķirēja, patiesā griba – vai tiešām laulātais aiz devības ir izdarījis

⁸⁴ Rolle E. Laulāto atsevišķā manta. Rīga: Rota III spiestuve, 1940, 13.lpp

⁸⁵ Sal. Paļčikovska M. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības un to risinājums. Jurista Vārds, 2000. Nr. 36. Pieejams: http://www.juristavards.lv/body_print.php?id=12919 [aplūkots 2013.gada 26.martā]; . Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010., 70.lpp.

beztuldzības piešķirumu par labu otram laulātajam nolūkā palielināt pēdējā mantu kā tas paredzēts CL 1912.p.

Kā norādīts tiesu praksē, viena laulātā beztuldzības piešķirums otram laulātajam, kas vēlāk ticis izlietots ģimenes un kopīgas mājsaimniecības vajadzībām, nav uzskatāms par dāvinājumu laulāto starpā.⁸⁶ Kā norādījis E.Kalniņš - dāvinājums laulāto starpā – tāpat kā dāvinājums starp laulāto un trešo personu – nav prezumējams, un dāvinājuma līguma noslēgšanas fakts jāpierāda tam, kurš to apgalvo (par pierādījuma līdzekli var kalpot liecinieku liecības).⁸⁷

Bez tam jāņem vērā, ka šāds beztuldzības piešķirums laulāto starpā visbiežāk tiek izdarīts ar mērķi veidot kopīgu saimniecību un nodrošināt ģimenes labklājību, laulātajam paļaujoties uz laulības turpmāku pastāvēšanu. Laulībai izbeidzoties, atkrīt iemesls kā dēļ šāds piešķirums izdarīts un nebūtu taisnīgi visos gadījumos laulātā beztuldzības piešķirumus par labu otram laulātajam juridiski kvalificēt kā dāvinājumu laulāto starpā.

Rezumējot, par laulāto starpā izdarītu dāvinājumu īstā nozīmē var būt runa vienīgi tad, ja atbilstoši laulātā paustajai gribai vaina laulātā beztuldzības piešķirumam jāpaliek otra laulātā mantā arī pēc laulības izbeigšanās.

Tāpat gadījumā, kad viens no laulātajiem noslēdzis dāvinājuma līgumu ar trešo personu, jāņem vērā līdzēju patiesā griba. Jo nereti mēdz būt gadījumi, kad dāvinājuma līgums tiek noslēgts tikai izskata pēc, lai apslēptu citu, patiesi gribētu darījumu. Šādā gadījumā atbilstoši CL 1439.p.noteiktajam, spēkā ir patiesi gribētais darījums.

2.1.5.Laulātā atsevišķās mantas ienākumi

Atbilstoši CL 91.p.1d.4.pk. par laulātā atsevišķās mantas objektu kļūst laulātā atsevišķās mantas ienākumi, kas nav nodoti ģimenes un kopīgās mājsaimniecības vajadzībām.

Laulāto atsevišķā manta ir arī visi ienākumi no laulātā atsevišķās mantas – augļi, pieaugumi un viss, kas iegūts ar atsevišķās mantas līdzekļiem vai darījuma ceļā: pirkuma, nomas, īres, apdrošināšanas u.c. līgumu veidā saskaņā ar likumu.⁸⁸

⁸⁶ Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2002.gada 30.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-39/2002. Grām.: Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi. 2002. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2003, 135.-137.lpp., Senāta CD spriedums lietā Nr. SKC-142/2003, 38.-40.lpp.; Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta tiesu prakses apkopojuma „Tiesību normu piemērošana laulāto mantiskajās attiecībās” 2007.g. Pieejams: www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2007/laulato%20kopmanta.doc [aplūkots 2013.gada 27.martā].

⁸⁷ Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010., 71.lpp., Sk. arī Rolle E. Laulāto atsevišķā manta. Rīga: Rota III spiestuve, 1940, 14.lpp

⁸⁸ Rolle E. Laulāto atsevišķā manta. Rīga: Rota III spiestuve, 1940, 8.-9.lpp.

Tomēr punkta 1937.g. redakcijā nebija piebildes par ģimenes un kopīgajām mājsaimniecības vajadzībām. Tas izskaidrojams ar to, ka atsevišķā manta bija institūts sievas personīgo vajadzību apmierināšanai un parasti tās nebija daudz, bet pienākums piedalīties ar to ģimenes un kopīgās mājsaimniecības izdevumu segšanā bija noteikts 95.pantā gadījumā, ja sievas mantas ienākumi, kas atradās vīra pārvaldībā, bija nesamērīgi mazi. Pārējos gadījumos sievas atsevišķā manta bija tikai viņas īpašums.

Kā norādījis E.Kalniņš⁸⁹ ar „laulātā atsevišķās mantas ienākumiem” šīs normas izpratnē, pirmkārt, saprotami dabiskie un civilie augļi, turklāt neatkarīgi no tā, vai šie augļi tiek iegūti, izlietojot īpašuma vai kādu citu laulātā atsevišķajā mantā ietilpstošu tiesību. Otrkārt, ar „laulātā atsevišķās mantas ienākumiem” CL 91.p.1.d.4.pk. izpratnē saprotami arī laulātajam piederošas lietas – kā atsevišķas mantas objekta – pieaugumi (sk. CL 851.p.1.pk., 960.-986.p., piemēram, zemes gabala pieaugumi, kas radušies pieskalojuma, ēku celšanas vai koku stādīšanas rezultātā.

Problēmas varētu rasties ar CL 91.p.1.d.4.pk. interpretāciju, jo no minētās likuma normas izriet, ka visi viena laulātā atsevišķās mantas ienākumi, kas nav nodoti ģimenes un kopīgās mājsaimniecības vajadzībām, kļūst par šī laulātā atsevišķās mantas objektu. Taču CL 91.p.1.d.4.pk. (tāpat kā CL 107.p.) ir jāiztulko kopsakarā ar CL 89.p.2.d. noteikumiem par laulāto kopīgo mantu. Tā, piemēram, gadījumā, kad vienam laulātajam pieder lauku saimniecība, ko viņš ieguvis pirms stāšanās laulībā, un laulības laikā ar otra laulātā līdzdalību šī lauku saimniecība ir „uzplaukusī”, mantas pieaugums var būt ievērojams. Stingri vadoties no CL 91.p.1.d.4.pk., visi lauku saimniecības ienākumi plašākā nozīmē (t.i., augļi un pieaugumi) pienāktos pirmajam laulātajam kurš varbūt ir bijis galvenais šīs lauku saimniecības apsaimniekotājs, nekas nepaliktu pāri viņa daļai laulāto kopīgajā mantā (lai gan viņa tiesība uz šādu (atbilstošu) daļu tiešā veidā ir paredzēta CL 89.p.2.d.). Tāpēc jēdzienus „atsevišķās mantas ienākumi” un „laulības laikā iegūtā kopīgā manta” nepieciešams savstarpēji izsvērt, jo atkarībā no apstākļiem viena laulātā „atsevišķās mantas ienākumi” daļēji vai pat pilnībā var izpausties kā abu laulāto „laulības laikā iegūtā kopīgā manta”. Līdz ar to gadījumā, kad viena laulātā atsevišķās mantas ienākumi (augļi, pieaugumi) ir iegūti bez otra laulātā līdzdalības, šie ienākumi neapšaubāmi pienākas pirmajam laulātajam. Turpretī tādi viena laulātā atsevišķās mantas ienākumi, kas iegūti ar otra laulātā līdzdalību (piem., otram laulātajam ieguldot savus līdzekļus vai darbu), daļēji vai pilnībā – atkarībā no otra laulātā līdzdalības apjoma – ir uzskatāmi par laulāto kopīgās mantas objektu (sk. CL

⁸⁹ Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010., 51.-52.lpp.

89.p.2.d.).⁹⁰ Tas jo īpaši attiecas uz t.s. „rūpnieciskajiem augļiem” (sk. CL957.p.), jeb tādiem dabiskajiem augļiem, kuru ražošanai līdzās dabas spēkiem ticis izmantots arī cilvēka mērķtiecīgs darbs (zemkopības un dārzkopības ražojumi), kā arī uz pieaugumiem, kas radušies ēku celšanas vai koku stādīšanas rezultātā (sk. CL 986.-979.p.).

Tomēr no īpašuma tiesību iegūšanas viedokļa jāņem vērā, ka viena laulātā ieguldījums atsevišķās mantas objektā (piem., naudas līdzekļu vai darba ieguldījums dzīvojamās ēkas uzbūvēšanā uz otram laulātajam piederoša zemes gabala vai otram laulātajam piederošas dzīvojamās ēkas remontā vai pārbūvē) pats par sevi nerada īpašuma tiesību uz šo objektu, jo atbilstoši aksesijas principam galvenās lietas sastāvdaļas (arī tās, kas radušās pieauguma rezultātā) pieder galvenās lietas īpašniekam (sk. CL 852., 853.p.).⁹¹ Šādā gadījumā laulātie var vienoties par kopīpašuma nodibināšanu uz attiecīgo objektu, samērojot pirmajam laulātajam pienākošos domājamo daļu ar viņa izdarīto ieguldījumu, veicot attiecīgu ierakstu zemesgrāmatā (sk. CL 993., 1477.p.). Ja laulātajiem vienošanos panākt neizdodas, tad pirmajam laulātajam ir vienīgi personisks prasījums pret otru laulāto par izdarītā ieguldījuma vērtības atlīdzināšanu.⁹²

Saskaņā ar CL 91.p.1.d.4.pk. par viena laulātā atsevišķās mantas objektu kļūst tikai tādi viņa atsevišķās mantas ienākumi, kas nav nodoti ģimenes un kopīgās mājsaimniecības vajadzībām. Turklāt šāda nodošana var izpausties kā visu vai šo ienākumu daļas faktiskā izlietošana ģimenes un kopīgas mājsaimniecības vajadzībām, vai arī kā šo ienākumu atvēlēšana minētajām vajadzībām, bez tūlītējas faktiskas izlietošanas. Kā arī nodoms var būt izteikts noteikti vai izrietēt no konkrētā gadījuma apstākļiem, no kuriem nepārprotami ir skaidrs, ka ienākumus laulātais vēlēties nodot kopīgām ģimenes vajadzībām.

Viena laulātā atsevišķās mantas ienākumi, kas nodoti ģimenes un kopīgās mājsaimniecības vajadzībām kļūst par laulāto kopīgās mantas objektu.

2.1.6. Manta, ar ko atvietota atsevišķā manta

Tāpat par katra laulātā atsevišķo mantu skaitīsies arī tā saucamie surogāti: manta vai vērtības, kas atvieto Civillikuma 91.panta punktus minēto mantu. Šis punkts praktiski atkārtoti

⁹⁰ Sal. Frīdenberga L.Laulāto likumiskās mantiskās attiecības. Rīga: Rota, 1938, 11.lp.

⁹¹ Sk. Grūtups A. Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. 2.izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 203.-205.lpp.

⁹² Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1996.gada 10.jūnija lēmumu Nr. 3 „Par likuma piemērošanu, izskatot lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām” 15.pkt. 3.d. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=207465> [aplūkots 2013.gada 28.martā]; Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātās spriedums lietā Nr. PAC-664/2001. Grām.: Latvijas Republikas apelācijas instances nolēmumu apkopojums civillietās. 2002.-2003. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 365.-368.lpp.

Civillikuma 89.p.1.d.

Civillikuma 91.p.1.d. tagad satur tikai 5 punktus agrāko 7 vietā. Atkrituši tādi noteikumi kā mantojums, ko sieva pieņēmusi pret vīra gribu, kas tagad ietilpst bezatlīdzības ieguvumos (CL 91.p.1.d.3.pk.) (protams, vīra gribai vairs nav nekādas nozīmes); manta, ko sieva nopelna ar savu pastāvīgo darbu (CL 91.p.1.d. 5.pk. 1937.gada redakcijā). Pēdējais, acīmredzot, nav pārtapis par laulāto mantu, ko tie iegūst ar savu pastāvīgo darbu, tāpēc, kā parasti atalgojumu, ko saņem laulātie, tie izmanto gan atsevišķi, gan kopīgi, attiecīgi rodoties gan atsevišķai, gan kopīgai mantai. Tādēļ liela loma te ir pierādījumiem.

Atbilstoši CL 91.p.1.d.5.pk. laulātā atsevišķajā mantā, pirmkārt, nonāk tie mantiskie labumi, ko laulības laikā viņš ar tiesisku darījumu iegādājas par savas atsevišķās mantas līdzekļiem⁹³, t.sk. arī tie mantiskie labumi, kas iegūti, atsavinot kādu citu viņa atsevišķās mantas objektu.⁹⁴

Kā norādījis E.Kalniņš⁹⁵ „iegādāšanās” jāsaprot plašākā nozīmē, un tā aptver ne tikai iegūšanu pirkšanas vai pārdošanas ceļā, bet arī, piemēram, mantiska labuma iegūšana uz maiņas, uzņēmuma vai līzinga līguma pamata, tādā veidā aptverot jebkādu iegūšanu uz tiesiska darījuma pamata pret zināmu mantiska rakstura pretizpildījumu. Savukārt ar „atsevišķās mantas līdzekļiem” saprotami ne tikai naudas līdzekļi, bet arī citi atsevišķās mantas objekti (piem., kustamas un nekustamas lietas) un šajā mantā ietilpstošās tiesības vispār (piem., prasījuma tiesība, kas – kā atsevišķās mantas līdzeklis – cesijas rezultātā tiek atvietota ar saņemto atlīdzību par cedēto prasījuma tiesību). Tādējādi par atsevišķās mantas objektu kļūst, piem., nekustama lieta, kas privatizēta (izpirkta) par privatizācijas sertifikātiem, kurus šim laulātajam piešķīrusi valsts, kustama vai nekustama lieta, kas iegādāta par naudas līdzekļiem, kuri savukārt iegūti, pārdodot citu nekustamo lietu (atsevišķās mantas objektu), vai, piem., nekustama lieta, kas iegūta uz maiņas līguma pamata, šo lietu iemainot pret citu nekustamu lietu (atsevišķās mantas objektu), kā arī, piem., izložu vai azartspēļu laimests, kas iegūts, izlietojot atsevišķās mantas naudas līdzekļus. Laulātā tieši izteikts vienpusējs paziņojums, ka uz tiesiskā darījuma pamata iegādātais ir viņa atsevišķās mantas objekts, nav nepieciešams un nav arī pietiekams pamats tam, lai notiktu surogācija.

Par laulātā atsevišķās mantas objektu kļūst arī tas, ko laulības laikā laulātais saņem kā atlīdzību par bojātu, bojā gājušu vai atņemtu viņa atsevišķās mantas objektu (sal. CL 107.p.)

⁹³ Sk. Rolle E. Laulāto atsevišķā manta. Rīga: Rota III spiestuve, 1940, 12.lpp.; Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 26.septembra spriedums lietā Nr. SKC-651/2007. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/info/archive/departament1/2007/> [aplūkots 2013.gada 28.martā].

⁹⁴ Von Schilling C. Die persönlichen Rechte der Ehegatten und das eheliche Güterrecht. Buch: Lettlands Zivilgesetzbuch vom 28.Januar 1937 in Einzeldarstellungen. Bd.1. Einleitung-Familienrecht-Erbrecht. Riga: Verlag der AG „Ernest Plates”, 1938, S. 205.

⁹⁵ Sk. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010., 83.-84.lpp.

kā arī tas, ko laulības laikā laulātais iegūst uz atsevišķajā mantā ietilpstošas tiesības pamata (piem., aizdevuma summa kopā ar procentiem un citiem pieaugumiem), kas tiek atdota laulātajam, pamatojoties uz aizdevuma līgumu, kuru viņš noslēdzis pirms laulības.

Kā izņēmumu no surogācijas principa E.Kalniņš⁹⁶ minējis gadījumu, kad no viena laulātā atsevišķās mantas līdzekļiem tiek finansēta tāda priekšmeta iegāde, kas noder tikai otra laulātā personīgai lietošanai vai kas nepieciešama otra patstāvīgā darbā (CL 91.p.1.d.2.pk. izpratnē), jo šāds priekšmets uz likuma pamata kļūst par otra laulātā atsevišķās mantas objektu. Kā arī likumā paredzētajos izņēmuma gadījumos, kad atvietots mantisks labums no laulātā atsevišķās mantas nonāk nevis šī laulātā atsevišķajā mantā, bet gan abu laulāto kopīgajā mantā (piem., ģimenes mājoklis, kas laulības laikā iegūts laulāto kopīgi noslēgta tiesiska darījuma rezultātā, ieguldot abu laulāto atsevišķās mantas līdzekļus, vai ieguvis viens laulātais, bet apvienojot abu laulāto atsevišķās mantas līdzekļus, atbilstoši CL 89.p.2.d. noteikumiem kļūst par laulāto kopīgās mantas objektu).⁹⁷

Atbilstoši CL 91.p.2.d. tas, ka zināma manta ir atsevišķa, jāpierāda tam laulātajam, kas to apgalvo. Vadoties tieši no minētās likuma normas, var secināt, ka gadījumā, kad viens laulātais savā prasībā lūdz tiesu atzīt nekustamu īpašumu par laulāto kopīgo mantu, tad pēc Civillikuma 91.p.1.d., viņam sava prasība nav jāpierāda, bet jāpierāda ir tikai otram laulātajam, kurš ir ierakstīts zemesgrāmatā kā īpašnieks un uzskata, ka tā ir viņa atsevišķa manta. Tomēr tas būtu pretrunā ar procesuālajām normām, t.i., ar Civilprocesa likuma 93.p.1.d.⁹⁸, ka „prasītājam jāpierāda sava prasījuma pamatotība”. Līdz ar ko skatot CL 91.p.2.d. kopsakarā ar CPL 93.p.1.d. arī tam laulātajam, kurš lūdz atzīt nekustamu īpašumu par laulāto kopīgo mantu, ir jāpierāda sava prasība un tikai tad atbildētājam ir jāaizstāvas pret prasību, iesniedzot pierādījumus, ka tā ir viņa atsevišķā manta. Papildus jāskatās arī uz strīdus nekustamā īpašuma iegūšanas kvalifikāciju. Vai šis nekustamais īpašums atbilst Civillikuma 89.panta pirmajai daļai un 91.pantam, vai 89.panta otrajai daļai.

2.2.Laulāto kopīgā manta

Laulāto kopīgās mantas jēdziens ir noteikts Civillikuma 89.panta otrajā daļā. Laulāto kopīgā manta ir visa tā manta, ko laulības laikā laulātie iegūst kopīgi. Ar to parasti saprotama

⁹⁶ Sk. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010., 85.lpp.

⁹⁷ Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2003.gada 5.marta spriedumu lietā Nr. SKC-142/2003. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta briedumi 2003, Latvijas tiesnešu mācību centrs, 2004, 38.-40.lpp.

⁹⁸ Civilprocesa likuma komentāri, Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna un M.Dudeļa vispārīgā zinātniskā redakcijā, Rīga, 2001, 43.lpp.

manta, kuru laulātie iegūst kopīga tiesiska darījuma rezultātā vai viens no viņiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā darbības palīdzību.⁹⁹

Civillikuma sastādītāji 1937.gadā izvēlējās laulāto mantas šķirtības sistēmu ar vīra tiesībām lietot un pārvaldīt sievas mantu, izņemot viņas atsevišķo mantu. Bet reizē ar to viņi atzina arī mantas kopības sistēmu tajos gadījumos, kad laulātie ieguvuši mantu kopīgi.

Ja agrāk, Vietējo Civillikumu kopojuuma spēkā esamības laikā, laulāto pilnīgu mantas šķirtību vai kopību apsprieda pēc vietām, tad tagad šis princips pilnīgi atmests un laulāto mantiskās attiecības šķiro pēc gadījumiem, raugoties uz to, vai pastāv likumā noteiktā kārtībā noslēgts un reģistrēts līgums par atkāpšanos no likumiskajām mantiskajām attiecībām, vai arī laulāto mantiskās attiecības ir balstītas uz likumiskiem pamatiem.¹⁰⁰

Laulāto mantu 1937.gada Civillikums šķiro šādi:

- atsevišķi iegūtā;
- kopīgi iegūtā;
- atsevišķā manta.

Mūsdienu CL redakcijā (1937.gada 28.janvārī pieņemtais Civillikums) 89.panta otrā daļa ir saglabājusies nemainīga no 1937.gada Civillikuma: „viss, ko laulības laikā laulātie iegūst kopīgi vai viens no viņiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā darbības palīdzību, ir abu laulāto kopīga manta; šaubu gadījumā jāpieņem, ka šī manta pieder abiem līdzīgās daļās”. Minētā likuma norma regulē laulāto kopīgās mantas rašanās priekšnoteikumus, kā arī nosaka kopīgās mantas sadalījumu laulāto starpā.

Lai gan laulāto kopīgās mantas jēdziens ir noteikts CL 89.p. 2.d., juridiskajā literatūrā joprojām pastāv neviennozīmīgs uzskats jautājumā par laulāto kopīgo mantu. Atbilstoši CL 89.p.2.d. viss, ko laulības laikā laulātie iegūst kopīgi vai viens no viņiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā darbības palīdzību, ir abu laulāto kopīga manta; šaubu gadījumā jāpieņem, ka šī manta pieder abiem līdzīgās daļās.

Atšķirībā no CL 89.p.2.d. tiesību normā noteiktās laulāto kopīgās mantas Lietuvas Republikas CL 3.88.p.¹⁰¹ un Krievijas Ģimenes CK 34.p.2.d.¹⁰² laulāto kopīgā manta ir konkretizētāka nekā CL 89.p.2.d., nosakot, ka laulāto kopīpašumā ietilpst īpašums, kas iegūts laulības laikā uz viena vai otra laulāto vārda; laulāto ienākumi, kas iegūti no atsevišķiem

⁹⁹ Par likumu piemērošanu, izskatot lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām. Augstākās Tiesas Plēnuma 1996.gada 10.jūnija lēmums Nr.3. Latvijas Vēstnesis, 1996. 13.jūnijs, Nr.102.

¹⁰⁰ Kalnpūrs A. Pēdējie papildinājumi un pārgrozījumi Civilprocesa likumā un Civillikumā pagasttiesu darbībā. Pašvaldības Darbs, 1938, Nr.3., 69.lpp.

¹⁰¹ Civil Code of the Republic of Lithuania. Pieejams:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=245495&p_query=&p_tr2=&p_hil=&p_sess=&p_no=1 [aplūkots 2013.gada 2.aprīlī].

¹⁰² Пчелинцева Л. М. Семейное право России: Учебник для вузов. 4-е изд., перераб. Москва: Издательство Норма, 2006, с.202.

īpašumiem; laulāto ienākumi, kas gūti strādājot darba, uzņēmējdarbības un intelektuālā īpašuma darbības rezultātā, pensijām, dividendēm, pabalstiem un citiem maksājumiem, kas gūti laulāto kopdzīves laikā. Lai noteiktu, kurš no laulāto mantiskiem īpašumiem ir laulāto kopīga manta, tiek ņemti vērā sekojoši apstākļi, proti, manta, kas iegādāta laulības laikā par kopīgiem līdzekļiem un manta, kas nonākusi laulāto īpašumā laulību periodā. Svarīga praktiska nozīme tam, ka jākonstatē moments, no kura laika katra laulātā darba alga (ienākumi) kļūst par laulāto kopīpašumu. Tie laulāto kopīpašumā tiek iekļauti no: pārskaitīšanas momenta; momenta, kad tiek ieskaitīti ģimenes budžetā; faktiskās saņemšanas momenta.¹⁰³ Pie tam no Krievijas Ģimenes CK 34.p.3.d. izriet, ka laulātajam arī ir tiesības uz kopīpašumu, kurš laulības periodā ir ņēmis dalību mājās, rūpējies par bērniem un nav guvis patstāvīgus ienākumus. Prof. L.M. Pčelinceva uzsver, ka šī norma galvenokārt tiek ievērota, lai aizsargātu nestrādājošo sieviešu tiesības. Tā rezultātā viņas mājas darbs, izejot no nostiprinātās CK 31.p. principa par vienlīdzību laulāto starpā, tiek pielīdzināts kā strādājošā vīra darbam. Tādā sakarībā tiesības uz kopīpašumu tiek noteiktas vienlīdzīgi, neatkarīgi no sniegtā ieguldījuma apjoma īpašuma iegādei.¹⁰⁴

Pēc darba autores uzskata, šeit arī saskatāmas būtiskas atšķirības iepriekš minētajās likuma normās un CL 89.p.2.d., jo CL šādu laulības laikā iegūtās kopīgās mantas prezumpciju neparedz. Atbilstoši CL 89.p.2.d. , lai manta tiktu atzīta par laulāto kopīgu mantu, tai jābūt iegādātai ne tikai laulības laikā, bet tai jābūt iegādātai ar CL 89.p.2.d. minētajiem līdzdalības veidiem.

CL 89.p.2.d. tiek lietots jēdziens laulāto „kopīga manta”. Saskaņā ar kopīpašuma vispārīgajiem principiem ar kopīpašumu jāsaprot īpašuma tiesība, kas pieder uz vienu un to pašu nedalītu lietu vairākām personām nevis reālās, bet tikai domājamās daļās, tā ka sadalīts vienīgi tiesību saturs (CL 1067.p.). Pie tam katra kopīpašnieka domājamā daļa kopējā lietā pieder vienīgi viņam (CL 1072.p.). Ņemot vērā, ka CL 1074.p. nosaka, ka katrs kopīpašnieks var katrā laikā prasīt dalīšanu, tad kopīpašuma sadales regulējums ir noteikts CL 1075.p., kurā ir paredzēti šādi kopīpašuma sadales veidi: kopīpašuma priekšmeta reāla sadale, izdalot katram īpašniekam reālās daļas; lietas atdošana vienam kopīpašniekam, ar pienākumu samaksāt otram kopīpašniekam viņa daļu naudā; kopējās lietas pārdošana, izdalot iegūto naudu kopīpašnieku starpā; jautājuma izlemšana ar lozi, izlozējot, kurš no kopīpašniekiem paturēs pašu priekšmetu un izmaksās otram viņa daļu naudā. Savukārt CL Ģimenes tiesību daļā ir atsevišķi noteikumi, tikai kuriem pastāvot laulātais var prasīt, vai laulātie var vienoties

¹⁰³ Пчелинцева Л. М. Семейное право России: Учебник для вузов. 4-е изд., перераб. Москва: Издательство Норма, 2006, с.203.-204.

¹⁰⁴ Там же, с.201.-202.

par kopīgās mantas sadali. Atbilstoši A.Grūtupa un E.Kalniņa paustajam viedoklim CL ir paredzēti divi kopīpašuma veidi - dalītais un nedalītais kopīpašums.¹⁰⁵ Turpretim J.Rozenfelds uzsver, ka CL neatzīst nedalīto kopīpašumu, bet tikai tādu kopīpašuma formu, kur katram īpašumam noteikta domājamā daļa, kas izteikta aritmētiskas daļas veidā. Līdz ar to kopīpašums aplūkots kā vispārīgu normu kopums, tomēr paralēli tam likums paredz arī speciālus gadījumus. Kā vienu no svarīgākajiem speciālajiem gadījumiem J.Rozenfelds min laulāto kopīpašumu un tā dažādās modifikācijas, ko var paredzēt ar laulības līgumu¹⁰⁶ un, saskaņā ar CL, nedalītais kopīpašums pastāv attiecībā uz „laulāto mantas kopību” CL 124.p. un turpmākiem pantiem. Arī I.Bergmane uzsver, ka CL Ģimenes tiesību daļā netiek lietots jēdziens „kopīpašums”, „kopmanta”, ar to norādot, ka starp šiem jēdzieniem CL Ģimenes tiesību daļā un Lietu tiesību daļā nav liekama vienādības zīme. Laulāto kopīgais īpašums nav identisks kopīpašumam CL Lietu tiesību daļas izpratnē. CL Lietu tiesību daļā noteiktais kopīpašums ir vispārīga norma, bet CL Ģimenes tiesību daļā subjekti ir savstarpēji saistīti arī ar laulības institūtu, un līdz ar to ģimenes tiesībās kā speciāla norma ir lietojams termins „kopīga manta”, „kopīgais īpašums”.¹⁰⁷ Šādu viedokli atbalsta arī darba autore. Jo, saskaņā ar kopīpašuma vispārīgajiem principiem, ikkatrs kopīpašnieks jebkurā brīdī var prasīt kopīpašuma sadali, turpretim, Civillikuma Ģimenes tiesību daļā ir atsevišķi noteikumi, pastāvot kuriem tikai laulātais var prasīt, vai laulātie var vienoties par kopīgās mantas sadali.

Šādi gadījumi ir: tiek atceltas laulāto likumiskās mantiskās attiecības un slēgts laulības līgums par visas laulāto mantas šķirtību vai mantas kopību; pastāvot likumiskajām mantiskajām attiecībām, laulātie slēdz līgumu par laulāto kopīgās mantas sadali; laulība tiek šķirta, izbeigta vai atzīta par neesošu; ja laulātie atsavina kopīgo īpašumu (ar abu laulāto piekrišanu), kā arī, dāvināšanas vai testamenta (mantojuma līguma) sastādīšanas gadījumā; laulības laikā tiesas ceļā sadalot kopīgo mantu, bet, nešķirot laulību.

Uz šīm terminu atšķirībām norāda arī Civillikuma Ģimenes tiesību daļā lietotais termins "kopīga manta", nevis "kopmanta" vai "kopīpašums".

a) laulāto kopīgās mantas rašanās priekšnoteikumi

Saskaņā ar CL 89.p.2.d. laulāto kopīgās mantas rašanās priekšnoteikums ir - mantai jābūt iegūtai laulības laikā. Turklāt ne visa laulības laikā iegūtā manta atzīstama par laulāto

¹⁰⁵ Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 247.lpp.

¹⁰⁶ Rozenfelds J. Lietu tiesības. 3.labotais un pap. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 64.lpp.

¹⁰⁷ Bergmane I. Nekustamais īpašums kā laulāto kopīga manta. Latvijas Universitātes raksti 665.sējums. Sociālās zinātnes. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 28.lpp.

kopīgo mantu. Kā norādīts CL 89.p.2.d. tikai manta, ko abi laulātie ieguvuši kopīgi; manta, ko ieguvis laulības laikā viens no laulātajiem, bet ar otra laulātā darbības palīdzību vai manta, ko laulības laikā ieguvis viens no laulātajiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem atzīstama par laulāto kopīgo mantu. Šādu viedokli paudis arī Senāts.¹⁰⁸

Kā savā spriedumā norādījis Senāts, tad CL 89.p.2.d. ir regulēti laulāto kopīgas mantas rašanās priekšnoteikumi, kā arī sadalījums laulāto starpā. Līdz ar ko vienīgi tā manta, ko laulības laikā laulātie ieguvuši atbilstoši kādam no CL 89.p.2.d. paredzētajiem līdzdalības veidiem, ir uzskatāma par viņu kopīgo mantu. Šī manta pieder abiem laulātajiem tādās daļās, kādās viņi kopīgi ir piedalījušies tās iegūšanā. Vienīgi tad, ja nav iespējams precīzi noteikt katra laulātā ieguldījuma apmēru, kopīgā manta jāatzīst par piederošu laulātajiem vienādās daļās¹⁰⁹.

Laulāto līdzdalība kopīgās mantas iegūšanā var izpausties vai nu tādējādi, ka attiecīgo naudā novērtējamo tiesību abi laulātie iegūst kopīgi, vai arī tādējādi, ka šādu tiesību iegūst viens laulātais, bet ar abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā darbības palīdzību.

Savukārt, atbilstoši E.Kalniņa paustajam viedoklim, atkarībā no laulāto līdzdalības veida var izšķirt: kopīgi iegūto mantu; mantu, ko ieguvis viens laulātais ar abu laulāto līdzekļiem, un mantu, kuru ieguvis viens laulātais ar otra laulātā darbības palīdzību.

Turklāt, ņemot vērā CL 91.p.1.d.4.pk. noteikumus un līgumslēgšanas brīvības principu, var izšķirt arī citādā veidā iegūto mantu, kas atzīstama par laulāto kopīgu mantu CL 89.p.2.d. izpratnē.

Kā atzīts tiesu praksē, attiecīgajai naudā novērtējamai tiesībai jābūt iegūtai laulības laikā un šādas tiesības iegūšanas brīdī jāpastāv laulāto kopdzīvei un kopīgai saimniecībai.¹¹⁰ Manta ko viens laulātais ar saviem personīgajiem līdzekļiem ieguvis īpašumā pirms laulības šķiršanas, taču pēc laulāto kopdzīves un kopīgas saimniecības vešanas pārtraukšanas, nav atzīstama par laulāto kopīgo mantu.¹¹¹ Taču par laulāto kopīgās mantas objektu atzīstama tāda kustama vai nekustama lieta, kas atbilstoši kādam no CL 89.p.2.d. paredzētajiem līdzdalības veidiem iegūta īpašumā pirms laulāto kopdzīves un kopīgas saimniecības vešanas

¹⁰⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 12.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-14/2011. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/archive/department1/2011/14.pdf> [aplūkots 2013.gada 2.aprīlī].

¹⁰⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 28.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-37/2009. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/info/archive/department1/2009/> [aplūkots 2013.gada 2.aprīlī].

¹¹⁰ Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta tiesu prakses apkopojuma „Tiesību normu piemērošana laulāto mantiskajās attiecībās” 2007.g. 2.pk. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/info/summary/civiltiesibas/> [aplūkots 2012.gada 2.aprīlī]; Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2004.gada 20.oktobra spriedums lietā Nr. SKC-534/2004. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta briedumi 2004, Latvijas tiesnešu mācību centrs, 2005, 70.-73.lpp.; Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2002.gada 30.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-39/2002. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta briedumi 2002, Latvijas tiesnešu mācību centrs, 2003, 135.-137.lpp.

¹¹¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2007.gada 26.septembra spriedums lietā Nr. SKC-651/2007. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/info/archive/department1/2007/> [aplūkots 2013.gada 2.aprīlī].

pārtraukšanas, kaut arī pēc tam šī objekta iegāde daļēji tikusi finansēta tikai no viena laulātā līdzekļiem.¹¹²

Tā kā atbilstoši CL 89.p.2.d. naudā novērtējamajai tiesībai jābūt iegūtai atbilstoši kādam no minētajā tiesību normā paredzētajiem līdzdalības veidiem, likumiskā laulāto vienlīdzīgas pārvaldības sistēma principiāli atšķiras no līgumiskās laulāto mantas kopības sistēmas. Pastāvot laulāto mantas kopības sistēmai, visa laulības laikā iegūtā manta, izņemot laulības līgumā noteikto „atsevišķo mantu”, ietilpst laulāto kopmantā, turklāt neatkarīgi no tā, vai vispār un kādā apmērā viens vai otrs laulātais ir piedalījies attiecīgās mantas iegūšanā.¹¹³ Turpretī, pastāvot laulāto vienlīdzīgas pārvaldības sistēmai, nevis laulības laikā iegūtā manta vispār, bet gan vienīgi tā laulības laikā iegūtā manta, kuras iegūšanā tieši vai netieši ir piedalījušies abi laulātie, ir laulāto kopīgā manta. Un kā norādījis J.Vēbers, ar šo priekšnoteikumu likumiskā laulāto vienlīdzīgas pārvaldības sistēma principiāli atšķiras arī no padomju ģimenes tiesībās regulētās t.s. „jauktās laulāto mantas sistēmas”. Atbilstoši šai sistēmai visu laulības laikā iegūto mantu, izņemot likumā noteikto katra laulātā t.s. „personisko mantu”, uzskatīja par laulāto kop mantu, turklāt neatkarīgi no tā, cik daudz līdzekļu un darba katrs no laulātajiem bija ieguldījis šīs mantas iegūšanā.¹¹⁴

b) kopīgi iegūtā manta

Par laulāto kopīgo mantu, pirmkārt, tiek uzskatīta tā manta, ko abi laulātie „iegūst kopīgi”, ar ko parasti saprotama manta, kuru laulātie iegūst kopīga tiesiska darījuma rezultātā,¹¹⁵ abiem laulātajiem ieguldot savus līdzekļus, kuri var būt gan viņu kopīgie līdzekļi, gan katra laulātā personīgie līdzekļi, gan arī ieguldīts abu laulāto darbs. Šeit pieskaitāmi arī saistību izpildījumi kas radušies no neatļautas darbības vai tieši uz likuma pamata (CL 1402.p.), kā arī kopīgās mantas surogāti un citi labumi.

Kā norādījis E.Kalniņš, arī laulāto noslēgta bezatlīdzības darījuma rezultātā iegūtā manta ir uzskatāma par kopīgi iegūtu mantu (un nevis par laulāto atsevišķo mantu

¹¹² Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu tiesu palātas spriedums lietā Nr. PAC-395/2000. Grām.: Latvijas Republikas apelācijas instances nolēmumu apkopojums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999.-2000, 309.-315.lpp.

¹¹³ Sk. Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 48., 49.lpp.

¹¹⁴ Sk. Vēbers J. Latvijas PSR ģimenes tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1984, 52.lpp.

¹¹⁵ Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 1996.gada 10.jūnija plēnuma lēmuma Nr. 3 „Par likuma piemērošanu, izskatot lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām” 15.pk. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=207465> [aplūkots 2013.gada 2.aprīlī]. Pačikovska M. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības un to risinājums. Jurista Vārds, 2000. Nr. 36. Pieejams: http://www.juristavards.lv/body_print.php?id=12919 [aplūkots 2013.gada 2.aprīlī].

C91.p.1.d.3.pk. izpratnē).¹¹⁶ Turklāt, ja nav iespējams noteikt vai attiecīgā manta ir dāvināta vienam vai abiem laulātajiem, pieņemams, ka šī manta uzdāvināta abiem laulātajiem un tā uzskatāma par kopīgi iegūtu. Un, kā norādījis E.Kalniņš, tam, vai laulātie kopīgi slēguši darījumu tieši ar nolūku iegūt kopīgu mantu, nav juridiskas nozīmes. Tāpat nav nepieciešams, lai laulāto kopīgi noslēgtais darījums būtu slēgts ģimenes vai kopīgās mājsaimniecības vajadzībām. Taču, ja kopīgi noslēgta darījuma rezultātā ir iegūts priekšmets, kas noder tikai viena laulātā personīgai lietošanai vai vajadzīgs viņa patstāvīgā darbā, tas atbilstoši CL 91.p.1.d.2.pk. ir izskatāms par attiecīgā laulātā atsevišķās mantas objektu.¹¹⁷

Kopīgi noslēgta darījuma rezultātā iegūtā mantiskā labuma piederības samērs jānosaka atbilstoši attiecīgā darījuma saturam. Gadījumā, kad no darījuma satura nav iespējams izsecināt un laulāto starpā pastāv strīds, šādi iegūtā mantiskā labuma piederības samērs jānosaka atbilstoši katra laulātā ieguldījuma apmēram, bet šaubu gadījumā tas dalāms līdzīgās daļās.

Taču jāņem vērā, ka ar laulāto kopīgi noslēgtu darījumu jāsaprot arī tāds tiesisks darījums, ko saskaņā ar CL 87.p.1.d. noteikumiem viens laulātais noslēdzis ģimenes vai kopīgās mājsaimniecības vajadzībām. Atbilstoši CL 87.p.1.d. šāds darījums atzīstams par noslēgtu abu laulāto vārdā un saskaņā ar CL 96.p.1.d. attiecībā pret kreditoru laulātie iegūst kopparādnieka statusu, ja vien no lietas apstākļiem nav redzams pretējais.

Turklāt, no CL 87.p.1.d. regulētās pārstāvības varas robežu viedokļa, laulāto tiesība atvietot vienam otru attiecas uz konkrētās ģimenes mājsaimniecības vajadzību atbilstošu (pienācīgu) apmierināšanu, kuras veids un apmērs ir atkarīgs no laulāto dzīves apstākļiem. Tāpēc apspriežot to, vai darījums uzskatāms par noslēgtu kopīgās mājsaimniecības ietvaros CL 87.p.1.d. izpratnē, jāņem vērā tie paši kritēriji, kas nosaka CL 84.p. regulētā laulāto pienākuma uzturēt ģimeni apjomu. Šie kritēriji ir laulāto ienākumu līmenis un mantas stāvoklis vispār, ģimenes locekļu īpašās vajadzības, laulāto dzīvesveids un labklājības līmenis, kā arī tādas ģimenes caurmēra patēriņš, kas atrodas salīdzināmā sociālā stāvoklī, ja vien konkrētās ģimenes faktiskais patēriņš to nepārsniedz.¹¹⁸

¹¹⁶ Sk. Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Raksti privāttiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005., 66.lpp.

¹¹⁷ Sk. Turpat, 67.lpp.

¹¹⁸ Sk. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010., 99.-100.lpp.

c) manta, ko ieguvis viens laulātais ar abu laulāto līdzekļiem

Atbilstoši CL 89.p.2.d. laulāto kopīgajā mantā ietilpst manta, ko laulības laikā, pastāvot laulāto kopdzīvei un kopīgai saimniecībai, iegūst viens no laulātajiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem.

Jēdziens „līdzekļi” CL 89.2.d. izpratnē domāts plašākā nozīmē, ar to saprotot ne tikai naudas līdzekļus, bet arī mantas objektus un naudā novērtējamas tiesības vispār. Savukārt jēdziens „abu laulāto līdzekļi” aptver gan viņu kopīgos līdzekļus, gan katra laulātā personīgos līdzekļus, kas tikuši apvienoti, lai iegūtu attiecīgo mantisko labumu.¹¹⁹

Ar mantu, ko ieguvis viens no laulātajiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem, pirmām kārtām saprotamas tās naudā novērtējamās tiesības, ko tiesiska darījuma rezultātā ieguvis viens laulātais, ieguldot abu laulāto līdzekļus.

Manta, ko tiesiska darījuma rezultātā ieguvis viens no laulātajiem, bet vienīgi ar otra laulātā līdzekļiem (neieguldot savus līdzekļus) nav uzskatāma par iegūtu ar abu laulāto līdzekļiem. Tomēr atkarībā no apstākļiem būtu jāizvērtē, vai šādā gadījumā nav konstatējama „otra laulātā darbības palīdzība”, jo par ieguldījumu kopīgās mantas iegūšanā atzīstama arī, piem., attiecīgā darījuma noslēgšana, t.i., otra līdzēja sameklēšana, darījuma sarunu vešana, citu darījuma noslēgšanai un izpildei nepieciešamo formalitāšu kārtošana utt..

Kā norādīts Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta apkopojumā Tiesu prakse laulāto kopīgās mantas dalīšanā 7.punktā: Nekustamais īpašums, kas iegādāts laulības laikā un zemesgrāmatā ierakstīts uz viena laulātā vārda, bet kuru iegādājies otrs laulātais par saviem līdzekļiem, nav atzīstams par viena laulātā atsevišķu mantu, bet gan par abu laulāto kopīgu mantu, pamatojoties uz Civillikuma 89. panta otro daļu. Viedoklis pamatots ar to, ka Civillikuma 93. panta noteikumi prezumē, ka laulātais savu daļu laulāto kopīgajā mantā var nodot pārvaldījumā otram laulātajam. Ja laulāto kopīgais nekustamais īpašums ierakstīts zemesgrāmatā uz viena laulātā vārda, pieņemams, ka otrs laulātais savu daļu šajā īpašumā nodevis viņa pārvaldībā.

Pamatodamās uz minēto Civillikuma normu, AT Civillietu tiesu palāta 2010. gada 26. oktobra spriedumā lietā Nr. PAC-0495¹²⁰, atzina, ka apmierināma V. K. pretprasība pret I. K. par īpašuma tiesību atzīšanu uz ½ domājamo daļu no nekustamā īpašuma.

¹¹⁹ Sk. Kalniņš E. Par laulāto kopmantas prezumpcijām. Latvijas Vēstnesis, Nr.201/204, 1998.; Paļčikovska M. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības un to risinājums. Jurista Vārds, 2000. Nr. 36. Pieejams: http://www.juristavards.lv/body_print.php?id=12919 [aplūkots 2013.gada 3.aprīlī].

¹²⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2010.gada 26.oktobra spriedums lietā Nr. PAC-495.[5.pielikums].

Civillietu tiesu palāta konstatēja, ka 1998. gadā laulības laikā iegādātais strīdus dzīvoklis [adrese nr.1] ierakstīts zemesgrāmatā uz I. K. vārda, taču dzīvokli I. K. ieguva par V. K. nopelnītajiem līdzekļiem, jo pati no 1989. gada līdz 1998. gadam nestrādāja. I. K. un V. K. sastāvēja laulībā un veda kopīgu saimniecību, tādējādi dzīvoklis nav I. K. atsevišķa manta.

Tāpat lietā konstatēts, ka laulātie kopdzīvi veduši līdz 2005. gadam, un nav nozīmes faktam, kādas personas šajā laika periodā strīdus dzīvoklī bijušas pierakstītas, jo ne personas pieraksts, ne dzīvesvietas deklarēšana vai nedeklarēšana ar īpašuma tiesību iegūšanu nav saistāma.

Civillietu tiesu palāta atzina, ka saskaņā ar Civillikuma 93. pantu V. K. savu daļu kopīgajā strīdus dzīvoklī bija nodevis I. K. pārvaldībā, kura savā vārdā laulāto kopdzīves laikā no ģimenes budžeta līdzekļiem arī veikusi nepieciešamo izdevumu samaksu.

Tā kā lietā netika iegūti pierādījumi faktam, ka uz strīdus dzīvokļa iegādes brīdi laulātajiem bijusi atsevišķa saimniecība, nav nozīmes apstāklim par aizņēmuma saņemšanu no I. K. brāļa M. K. 1999. gada 15. martā, jo pusēm līdz 2005. gadam pastāvēja laulāto kopdzīve un finansiālās saistības viņi uzņēmās un pildīja kopīgi.

Tādējādi AT Civillietu palāta nosprieda V. K. pretprasību pret I. K. par īpašuma tiesību atzīšanu uz 1/2 domājamo daļu nekustamā īpašuma apmierināt, atzīstot V. K. īpašuma tiesības uz 1/2 domājamo daļu nekustamā īpašuma dzīvokļa [adrese nr.1] kā laulāto kopmantu.¹²¹

Gadījums, kad laulāto kopīgo mantu iegūst viens laulātais, bet ar abu laulāto līdzekļiem nerada īpašas problēmas, un ar šiem līdzekļiem parasti saprotamas ne tikai abu, bet arī katra laulātā mantiskās vērtības, kas pirms ieguldīšanas, protams, var būt katra laulātā atsevišķā manta. Parasti nerada grūtības arī katra laulātā daļas noteikšana, kas nosakāma proporcionāli katra laulātā ieguldījuma apmēram. Daudz sarežģītāks ir jautājums, ja laulāto manta iegūta ar otra laulātā „darbības palīdzību”. Ar kādām problēmām šajā sakarā iespējams sastapties praksē, aplūkosim sekojošajā maģistra darba apakšnodaļā.

¹²¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse laulāto kopīgās mantas dalīšanā 2012”. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/info/summary/civiltiesibas/> [aplūkots 2013.gada 3.aprīlī].

d) manta, ko ieguvis viens laulātais ar otra laulātā darbības palīdzību

Jau 1938.gadā tika konstatēts¹²², ka jēdziens “darbības palīdzība”, ko likums tuvāk nepaskaidro, ir nenoteikts un dod iespēju dažādi tulkot.

Likumdevējs, paredzot šādas grūtības, dod iespēju šaubu gadījumā mantu dalīt līdzīgās daļās. Tomēr pat ar to visas problēmas netiek atrisinātas, jo rodas jautājums, vai viena laulātā „darbības palīdzība” ģimenē, kur šis laulātais vada mājsaimniecību, bet otrs darbojas profesijā ir uzskatāma par „darbības palīdzību” Civillikuma 89.panta otrās daļas izpratnē un kādos apmēros. Tādēļ ir svarīgi rūpīgi apskatīt katru konkrētu gadījumu un izvērtēt laulātā darbības raksturu mājsaimniecībā un tās ietekmi uz materiālo vērtību iegūšanu un uzkrāšanu.

Tieši šis gadījums, proti, kad viens no laulātajiem vada mājsaimniecību un ikdienā aprūpē laulāto kopīgos bērnus, bet otrs strādā algotu darbu, praksē visbiežāk rada problēmas laulāto kopīgās mantas sastāva noteikšanā. Bet, kā atzīts juridiskajā literatūrā, mājsaimniecības vešana un bērnu ikdienas aprūpe ir būtisks ieguldījums ģimenes labklājības veidošanā un šo darbību nevar vērtēt zemāk par algota darba veikšanu, jo laulāto savstarpējās attiecības (arī attiecības, kas saistītas ar mantas iegūšanu) nevar vērtēt tikai no naudā novērtējamu kritēriju viedokļa. Līdz ar to, tieši tas apstāklis, ka līdzdalībai nav obligāti jāizpaužas kā mantiska ieguldījuma izdarīšanai, rada problēmas noteikt kāda daļa no mantas ir iegūta ar laulātā netiešu līdzdalību.

Prof. C.Schillings uzskatīja¹²³, ka šādā veidā iegūta manta ir kvalificējama kā tā laulātā atsevišķi iegūtā manta, kurš strādā algotu darbu. Tomēr, prof. C.Schillings piebilst, ka katrs konkrēts gadījums jāapskata atsevišķi, lai noteiktu tā laulātā, kurš darbojas mājsaimniecībā raksturu un tās iespaidu uz materiālo vērtību iegūšanu un uzkrāšanu.

Pēc autores ieskata, problēmas ar jēdziena „darbības palīdzība” interpretāciju radās tāpēc, ka CL 89.p.1d. bija atsauce uz 91.p., tādējādi radot iespaidu, ka atsevišķā manta likumiskajās mantiskajās attiecībās ir tikai tā, kas noteikta Civillikuma 91.p. 1937.gada CL89.p.1d. šādas atsauces uz 91.p. nebija; CL 90.p.1d. nav atsauce uz 91.pantu, savukārt 1937.gada Civillikuma 90.p.1d. bija atsauce uz 91.p.; CL 91.p. nav punkta, kas nosaka, ka „manta, ko laulātais nopelna ar savu patstāvīgu darbu, ir šī laulātā atsevišķa manta”. 1937.gada Civillikumā 91.pantā bija punkts, kurš noteica, ka manta, ko sieva nopelna ar savu patstāvīgu darbu, ir viņas atsevišķa manta.

¹²² Frīdenberga L. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības. Rīga: Rota, 1938, 10.lpp.

¹²³ Lettlands Zivilgesetzbuch, [b.i.],1938, 207.lpp.

Tāpat var rasties zināmas grūtības, atrisinot mantas piederības jautājumu laulībā, piemēram, kurā sieva ienesusi lielāku kapitālu, ko vīrs iegulda savā uzņēmumā un rada jaunas materiālās vērtības. Kā taisnīgi sadalīt jaunradušās materiālās vērtības? Vai tās uzskatāmas kā sievas mantas pieaugums, kas, saskaņā ar Civillikuma 107.pantu, ir sievas īpašums, vai arī kā vērtības, kas radušās ar vīra darbības palīdzību un kā tādas, saskaņā ar Civillikuma 89.panta otro daļu, dalāmas līdzīgās daļās? Šķiet, ka pareizāks jautājuma atrisinājums būs pēdējais, bet katrā ziņā zināms pamatojums ir arī pirmajam viedoklim, tikai tādā gadījumā ir precīzi jāizšķir sievas laulībā ienestās mantas vērtība – sākotnējā vērtība, mantas kopējā vērtība uz tās dalīšanas brīdi un attiecīgi, atņemot no mantas kopējās vērtības (uz dalīšanas brīdi) tās sākotnējo vērtību, tiks iegūta mantas pieauguma vērtība, līdz ar to būs iespējams noteikt katra laulātā daļu.

Turpretim, prof. Sinaiskis uzskatīja, ka tā manta, ko viens laulātais ieguvis, darbojoties profesijā, būtu uzskatāma par vīra (vai sievas) atsevišķi iegūto mantu.¹²⁴

Jāpiekrīt profesora Sinaiska viedoklim, jo 1937.gada Civillikums 91.pantā skaidri pasaka, ka manta, ko sieva nopelna ar savu patstāvīgu darbu, ir viņas atsevišķa manta. Vīrs šeit nav minēts, bet tas ir arī loģiski, jo 1937.gadā bija vīra pārvaldības sistēma, un manta, ko vīrs nopelnīja ar savu patstāvīgu darbu, bija viņa atsevišķā manta.

1937.gada Civillikumā 89.panta otrā daļa problēmas nerādīja, jo 91.pantā bija punkts, ka sievas atsevišķa manta ir "manta, ko sieva nopelna ar savu patstāvīgu darbu". Savukārt, 90.panta pirmajā daļā bija atsauce uz 91.pantu, ka vīram ir tiesības pārvaldīt un lietot visu sievas mantu, izņemot viņas atsevišķo mantu.

Līdz ar to bija skaidrs, ja sieva mantu ieguva par līdzekļiem, ko viņa nopelna ar savu patstāvīgu darbu, tad šī manta pieder sievai, tā ir viņas atsevišķa manta, un toreiz nevarēja rasties tāds jautājums, kādu tagad uzdod atsevišķi autori - "vai viena laulātā "darbības palīdzība" ģimenē, kur otrs darbojas profesijā, ir uzskatāma par darbības palīdzību?"¹²⁵

Pēc darba autores uzskata, manta, ko ieguvis viens laulātais, darbojoties savā profesijā, bet otrs, nodarbojoties ar mājsaimniecību un ģimenes saimniecības lietām, palīdz šim laulātajam, kurš darbojas profesijā, un tādēļ šī viena laulātā iegūtā manta būtu uzskatāma par iegūtu ar otra laulātā darbības palīdzību. Atbilstoši CL 84.p.noteikumiem laulātajiem ir pienākums laulības laikā vienam par otru gādāt un kopīgi rūpēties par ģimenes labklājību, tātad noteikts laulāto savstarpējs pienākums uzturēt ģimeni. Līdz ar ko arī pienākums kopīgi segt ģimenes un kopīgās mājsaimniecības nepieciešamos izdevumus. Atbilstoši CL 179.p.1.d.

¹²⁴ Frīdenberga L. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības. Rīga, 1938, 11.lpp.

¹²⁵ Paļčikova M. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības un to risinājums. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/?menu=doc&id=12919> [aplūkots 2013.gada 4.aprīlī].

laulātajiem ir pienākums uzturēt arī kopīgos bērnus. Tātad, arī laulāto kopīgo bērnu uzturēšana ir laulāto savstarpējs pienākums CL 84.p. izpratnē.

Laulāto pienākums uzturēt ģimeni attiecas uz: mājsaimniecības izdevumu segšanu, laulāto personisko vajadzību apmierināšanu un rūpēm par laulāto kopīgajiem bērniem¹²⁶.

Atbilstoši CL 95.p.1. un 2.d. katra laulātā ieguldījuma apmērs minēto izdevumu segšanā jānosaka atbilstoši viņa darbaspējām un ienākumu gūšanas iespējām, kā arī atbilstoši laulāto mantas un ienākumu savstarpējam samēram. Jebkurā gadījumā abu laulāto ieguldījumiem (šo ieguldījumu kopsummai darba un naudas izteiksmē) kopā jābūt tādiem, kas sedz visus ģimenes un mājsaimniecības nepieciešamos izdevumus.¹²⁷ Un, kā norādīts juridiskajā literatūrā, laulāto pienākuma uzturēt ģimeni izpilde atkarībā no apstākļiem var izpausties kā izpildījuma došana natūrā, vai arī kā izpildījuma došana naudā. Līdz ar ko, ja viens no laulātajiem ar abu laulāto noteikti vai konkludenti izteiktu piekrišanu ikdienā ved mājsaimniecību, kā arī ikdienā aprūpē un uzrauga laulāto kopīgos bērnus, viņš tādā veidā pilda savu pienākumu uzturēt ģimeni, ar savu darbu piedaloties ģimenes un kopīgās mājsaimniecības izdevumu segšanā¹²⁸ un šādās laulātā darbības uzskatāmas par līdzvērtīgām pirmā laulātā dalībai ģimenes uzturēšanā, kas izpaužas kā izpildījuma došana naudā. Turklāt, tas laulātais, kurš sevi ikdienā velta mājsaimniecības vešanai un rūpēm par laulāto kopīgajiem bērniem, ģimenes un pirmā laulātā labā upurē savu iespēju pašam gūt ienākumus no algota darba.

Līdz ar ko, otra laulātā darbības palīdzībai CL 89.p.2.d. izpratnē nav obligāti jāizpaužas kā mantiski novērtējama ieguldījuma izdarīšanai. CL ietvertais jēdziens „otra laulātā darbības palīdzība” nav iztulkojams tikai no naudā novērtējamu kritēriju viedokļa. Mājsaimniecības vešana ikdienā un laulāto aizgādībā esošo bērnu ikdienas aprūpe, ko veic viens no laulātajiem, saskaņā ar CL 89.p.2.d. ir uzskatāma par šī laulātā līdzdalību kopīgās mantas iegūšanā un par šādas mantas rašanās (iegūšanas) priekšnoteikumu. Šāds viedoklis pausts arī jaunākajā tiesu prakses apkopojumā¹²⁹.

¹²⁶ Sk. Sk. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010., 115..lpp.

¹²⁷ Sal. Jauernig O.(Hrsg.). Bürgerliches Gesetzbuch. Kommentar. 11. Aufl. München: Verlag C.H.Beck, 2004, §§ 1360, 1360a, Rn. 6.

¹²⁸ Schlüter W. BGB-Familienrecht. 11. Aufl. Heidelberg:C.F.Müller Verlag, 2005.

¹²⁹Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakses laulāto kopīgās mantas dalīšanā 2012” 1.pk.. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/info/summary/civiltiesibas/> [aplūkots 2013.gada 8.aprīlī].

3. LAULĀTO KOPĪGĀS MANTAS SASTĀVA NOTEIKŠANA UN TĀS SADALĪJUMS LAULĀTO STARPĀ, DALĪŠANAS KĀRTĪBA

Kā jau minēts, laulāto likumiskās mantiskās attiecības ir balstītas uz mantas šķirtības principu, izņēmuma kārtā paredzot laulāto kopīgās mantas rašanās iespēju. Līdz ar ko, jautājums par laulāto kopīgās mantas sastāvu un tās sadalījumu jeb piederības samēru viņu starpā var kļūt aktuāls vienīgi tad, ja laulības laikā laulātie vispār ir ieguvuši kopīgo mantu.

Turklāt, nevis laulības laikā iegūtā manta vispār, bet gan vienīgi tā manta, kas iegūta atbilstoši kādam no CL 89.p.2.d. paredzētajiem līdzdalības veidiem ir laulāto kopīgā manta. Lai attiecīgo mantu atzītu par laulāto kopīgo mantu, nepieciešams konstatēt, ka tās iegūšanā tieši vai netieši ir piedalījušies abi laulātie.

Galvenais iemesls laulāto kopīgās mantas sastāva un tās sastāva sadalījuma noteikšanai ir laulāto likumisko mantisko attiecību izbeigšanās. Tāpat trešo personu rīcība, kas vērsta uz laulāto mantu tajā laikā, kad viņu starpā pastāv likumiskās mantiskās attiecības, var būt par iemeslu laulāto kopīgās mantas sastāva un tās sadalījuma noteikšanai.

Aktuāls jautājums par laulāto kopīgās mantas sastāvu un tās sadalījumu, pirmkārt, kļūst laulības šķiršanas gadījumā, kad pastāv strīds par laulāto kopīgās mantas sadali, jo atbilstoši CL 77.p. vienlaikus ar prasījumu par laulības šķiršanu ir izspriežami arī laulāto savstarpējie prasījumi par kopīgās mantas dalīšanu. Kā arī, laulāto kopīgās mantas sastāva noteikšanai un tās sadalījumam ir būtiska nozīme, nosakot pārdzīvojušā laulātā daļu laulāto kopīgajā mantā, kā arī gadījumos, kad laulāto kopīgā manta tiek sadalīta, pastāvot laulībai, (piemēram, nepilngadīga bērna interesēs, kad laulību nav iespējams šķirt, bet laulātie nevēlas kopīgu saimniecību un vēlas savstarpēji nošķirt katrs savu mantu).

Savukārt, laulāto tiesiskajās attiecībās ar trešajām personām, jautājums par laulāto kopīgās mantas sastāva un tās sadalījuma noteikšanu īpaši aktuāls kļūst tad, ja par viena laulātā parādiem tiek vērsta piedziņa uz laulāto kopīgo mantu, jo saskaņā ar CL 100.p.3.d. šāda gadījumā otrs laulātais var prasīt kopīgās mantas dalīšanu un viņa daļas atsvabināšanu no piedziņas.¹³⁰

Lai veiksmīgi varētu risināt jautājumu par laulāto kopīgās mantas sadali, vispirms nepieciešams noteikt laulāto kopīgās mantas sastāvu. Savukārt, lai noteiktu laulāto kopīgās mantas sastāvu, nepieciešams to nošķirt no laulāto atsevišķās mantas un atsevišķi iegūtās

¹³⁰ Sk. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 176.-177.lpp.

mantas (laika periodā līdz 2012.gada 31.decembrim) un, kas līdz ar 2012.gada 29.novembrī izdarītajiem grozījumiem CL ir beigusi pastāvēt kā viens no laulāto atsevišķās mantas veidiem.

Tiesību normas, kas noteiktu, uz kuru brīdi nosakāms laulāto kopīgās mantas sastāvs, nav. Taču, ka izriet no izveidojušās tiesu prakses, mantas sastāvs ir nosakāms uz to brīdi, kad faktiski pārtraukta laulāto kopdzīve un kopīgas saimniecības vešana. Laulāto kopdzīves un kopīgas saimniecības vešanas pārtraukšana noskaidrojama atbilstoši Civillikuma 71.-73.pantam. Tas, ka laulāto kopīgās mantas sastāvs nosakāms uz brīdi, kad pārtrauktas laulāto attiecības bija noteikts arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma lēmuma Nr.3 „Par likuma piemērošanu izskatot lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām” (spēkā līdz 2003.gada 1.janvārim) 16.punktā.

Līdz ar ko, izskatot jautājumu par to, vai strīdus manta ietilpst laulāto kopīgajā mantā, šķirot laulību, ir svarīgi noteikt vai manta ir iegūta laikā, kad vēl faktiski pastāvējusi laulāto kopdzīve un, vai laulātie veduši kopīgu saimniecību.

Kā piemēru aplūkosim AT Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 26.janvāra spriedumu lietā SKC- 47/2011¹³¹ B.T. prasībā pret A.T. ar trešo personu VAS „Latvijas Hipotēku un zemes banka” par laulības šķiršanu, mantas atzīšanu par laulātā atsevišķu mantu un A.T. pretprasībā par mantas atzīšanu par laulāto kopīgu mantu, īpašuma tiesību atzīšanu uz nekustamo īpašumu un daļēju ierakstu dzēšanu Nekustamā īpašuma valsts kadastra reģistrā.

Kā redzams no sprieduma, tad pirmās instances tiesa konstatējusi, ka puses vismaz trīs gadus dzīvo šķirti, spriedumā nenoradot konkrētu laiku, taču no sprieduma var izsecināt, ka tiesa piekritusi prasītājam, ka puses šķirti dzīvo no 2003.gada.

Atbildētājs tiesas spriedumu ir pārsūdzējis daļā, ar kuru noraidīta viņa pretprasība atzīt dzīvokli par laulāto kopīgo mantu, ka arī daļā par tiesas konstatējumu, ka laulāto kopējas saimniecības vešana pārtraukta 2003.gadā.

Tādejādi kā lietas apstākļiem neatbilstošs atzīstams apelācijas instances tiesas secinājums sprieduma motīvu daļas sākumā ar kuru tiesa atzinusi, ka nav strīda par to, ka līgums par dzīvokļa pirkumu ir ticis noslēgts pušu laulības laikā. Konkrētajā gadījumā, tieši šajā jautājumā pastāv pušu strīds.

Kļūdoties robežu noteikšanā, kādā apjomā patiesībā apelācijas instances tiesai lieta bija jāizskata un līdz ar to pieļaujot Civilprocesa likuma 426.p.1.d. pārkāpumu, neizšķirts pēc būtības palicis pats galvenais apstāklis, tieši no kura ir atkarīgs tas, vai manta atzīstama par laulāto kopīgo mantu vai tai ir laulātā atsevišķas mantas statuss.

¹³¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 26.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-47/2011. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/archive/department1/2011/47.pdf> [aplūkots 2013.gada 8.aprīlī].

Līdz ar ko, redzams, ka būtiski ir konstatēt brīdi, kad faktiski pārtraukta laulāto kopdzīve un kopīgas saimniecības vešana. Turklāt šis apstāklis jāievēro arī tad, ja prasība celta tikai par laulības šķiršanu, jo atbilstoši tiesu praksei, prasība par laulāto kopīgās mantas sadali var tikt celta arī pēc tam, kad pušu laulība jau ir šķirta. Savukārt šādam konstatējumam ir svarīgi pierādījumi un no tiesas puses to vērtēšana, izklāstot vērtējumu sprieduma motīvu daļā un izdarot argumentētus secinājumus.

Laulāto kopdzīves pārtraukšanu var konstatēt arī, pieņemot par pamatu pušu norādītu datumu, kurš netiek apstrīdēts, vai laulības šķiršanas spriedumā konstatēto datumu, jo atbilstoši CPL 96.p. 2.d. fakts, kas nodibināts ar likumīgā spēkā stājušos spriedumu vienā civillietā, nav no jauna jāpierāda, iztiesājot citas civillietas.

Taču, ne vienmēr tiesa pamatojas uz faktiem, kas nodibināti ar likumīgā spēkā stājušos spriedumu citā civillietā. Tā, piemēram, lietā Nr.C-1921/6¹³² Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija izskatot civillietu Oļega J. prasībā pret Žannu Ž., Igoru B. par laulāto kopīpašuma sadali un pirkuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu, nav balstījusies uz CPL 96.p.2.d. noteikumiem. No minētā tiesas sprieduma redzams, ka prasītājs ar atbildētāju sastāvējuši laulībā no 1995.gada 19.septembra līdz 2002.gada 1.martam, kad laulība šķirta. 2000.gada aprīlī puses privatizējušas dzīvokli uz atbildētājas vārda.

Ar Rīgas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2002.gada 1.marta spriedumu pušu laulības šķiršanas lietā nodibināts fakts, ka puses vairāk kā trīs gadus dzīvo nepārtraukti šķirti. Civillietu tiesas kolēģija tomēr atzinusi, ka šajā gadījumā nevar piemērot CPL 96.p.2.d. noteikumus, ka fakti, kas nodibināti ar likumīgā spēkā stājušos spriedumu vienā civillietā, nav no jauna jāpierāda, iztiesājot citas civillietas, kurās piedalās tās pašas puses, jo tiesas sēdē bijušie laulātie atzinuši faktu, ka laulāto attiecības faktiski pārtrauktas tikai 2000.gada decembrī un ka dzīvoklis iegādāts laulāto kopdzīves laikā kā laulāto kopīgs īpašums, tāpēc šis fakts atzīstams par pierādītu atbilstoši CPL 104.p.2.d. noteikumiem.

Atbildētāja tiesas sēdē atzinusi faktu, ka laulības šķiršanas lietā tiesa tikusi maldināta par trīs gadu šķirtu kopdzīvi, tā kā pastāvējusi nepieciešamība ātri šķirt laulību.

No minētā var secināt, ka ne vienmēr ar likumīgā spēka stājušos tiesas spriedumu nodibināts fakts var tikts ņemts vērā citā civillietā, kurā iesaistītas tās pašas puses un kā redzams no iepriekš minētās lietas apstākļiem, ne vienmēr tiesai to vajadzētu darīt.

Kā redzams no aplūkotajiem tiesas spriedumiem, tad viena no problēmām, kas kavē noteikt laulāto kopīgās mantas sastāvu, citiem vārdiem sakot, nošķirt to no laulāto atsevišķās mantas, ir nespēja laulātajiem vienoties, no kura brīža uzskatāms, ka vairs nepastāv laulāto

¹³² Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2002.gada 9.oktobra spriedums lietā Nr. C-1921/6. Grām.: Latvijas Republikas Apelācijas instances nolēmumu apkopojums civillietās 2003.-2004.gads. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 420.-427.lpp.

kopdzīve un kopīgas saimniecības vešana, jo paši laulātie bieži vien pie laulības šķiršanas, ar mērķi panākt ātrāku laulības šķiršanas procesu, ne vienmēr norāda faktisko laulības iziršanas laiku, kas, savukārt, ietekmē lietas iznākumu gadījumā, kad prasība par laulāto kopīgās mantas sadali tiek celta pēc lietas par laulības šķiršanu izskatīšanas.

Līdz ar ko tiesai, dalot laulāto mantu, gadījumā, kad viena no pusēm norāda atšķirīgu laulības iziršanas laiku no spriedumā par laulības šķiršanu minētā, ir jāpievērš uzmanība šim apstāklim. Gadījumā, kad otrs laulātais piekrīt pirmā laulātā apgalvojumam, ka faktiskais laulības iziršanas laiks ir cits, nevis spriedumā par laulības šķiršanu minētais, tiesa nevar piešķirt prejudiciālu nozīmi spriedumam laulības šķiršanas lietā, bet tai jāņem vērā faktiskais laulības iziršanas laiks.

Pēc tam, kad noskaidrots laulāto kopīgās mantas sastāvs, atbilstoši CL 89.p.2.d. noteikumiem jānosaka laulāto kopīgās mantas sadalījums laulāto starpā. Jautājums par laulāto kopīgās mantas sastāva un tās sadalījuma laulāto starpā noteikšanu ir cieši saistīts ar jautājumu par viņu kopīgās mantas nošķiršanu no katram laulātajam atsevišķi piederošas mantas.

Ja laulāto (vai pārdzīvojušā laulātā un otra laulātā mantinieku) starpā pastāv strīds, tā izšķiršanā būtiska nozīme ir likuma noteikumiem par laulāto pierādīšanas pienākumu. Šajā ziņā, pirmkārt, jānoskaidro, vai CL 89.p.2.d. ir paredzēts pierādīt savu līdzdalību un ieguldījuma apmēru viņi kopīgās mantas iegūšanā kā to paredz CPL 93.p.1.d. un vai šo pienākumu neierobežo vai neatceļ likumā paredzētās tiesiskās prezumpcijas, attiecīgi pārdalot pierādīšanas pienākumu atbilstoši CPL 96.p.4.d. Līdz ar ko jānoskaidro CL 89.p.2.d. un 91.p.2.d. sistēmiskais kopsakars¹³³.

Ja laulāto starpā nav strīda par mantas kopīgu piederību (t.i. noteikts laulāto kopīgās mantas sastāvs), vai arī laulātie ir pierādījuši savu līdzdalību strīdus mantas iegūšanā, vēl nepieciešams izšķirt jautājumu par šīs mantas sadalījumu jeb piederības samēru laulāto starpā.

Pēc vispārīgā principa laulības laikā iegūtā kopīgā manta pieder laulātajiem tādās daļās, kādās viņi ar saviem līdzekļiem vai darbības palīdzību ir piedalījušies tās iegūšanā, t.sk. mantas uzturēšanā un vērtības paaugstināšanā.¹³⁴ Un atbilstoši CL 89.p.2.d. tikai tad, ja par laulāto līdzdalības apmēru konkrētās mantas iegūšanā pastāv šaubas, jāpieņem, ka tā pieder abiem laulātajiem līdzīgās daļās.

Tā kā CL 89.p. 2.d. uzsvars ir likts uz mantas iegūšanu, tad varētu domāt, ka abu laulāto ieguldījumu savstarpējais samērs kopīgās mantas iegūšanas brīdī ir izšķirošais kritērijs

¹³³ Sk. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 178.lpp.

¹³⁴ Sk. Turpat, 194.-195.lpp.

šīs mantas sadalījuma noteikšanā. Taču nebūtu taisnīgi pilnībā ignorēt abu laulāto turpmāko līdzdalību mantiskā labuma apsaimniekošanā un uzlabošanā. Nepieciešams ņemt vērā arī tas, kādā apmērā laulātie turpmāk laulības laikā, pastāvot laulāto kopdzīvei un kopīgai saimniecībai, piedalījušies jau iegūto kopīgo mantisko labumu uzturēšanā vai to vērtības paaugstināšanā. Līdz ar to CL 89.p. 2.d. lietotais jēdziens „mantas iegūšana” jāsaprot plašākā nozīmē, proti, laulāto kopīgā mantiskā labuma uzturēšana un to vērtības paaugstināšana.

Ar mantiska labuma uzturēšanu jāsaprot tā būtības saglabāšana un pasargāšana no vērtības pazemināšanās, nodrošinot šī mantiskā labuma normālu izmantošanu. Bet ar mantiska labuma vērtības paaugstināšanu saprotama tā izmantošanas iespēju uzlabošana vai ienesīguma palielināšana.

Līdz ar to, nosakot kopīgās mantas sadalījumu laulāto starpā, saskaņā ar CL 89.p. 2.d. jāņem vērā ne tikai abu laulāto ieguldījumu savstarpējais samērs attiecīgā mantiskā labuma iegūšanas brīdī, bet arī tas, kādā apmērā turpmāk laulības laikā katrs laulātais ir piedalījies mantiskā labuma uzturēšanā vai vērtības paaugstināšanā.¹³⁵

Analizējot tiesu praksi var secināt, ka ne vienmēr nosakot mantas sadalījumu laulāto starpā, tiesas līdzvērtīgās situācijās spriedušas vienādi. Lietā Nr. SKC-142¹³⁶ Kindzule A. Cēlusi prasību pret Kindzuli M. par īpašuma tiesību atzīšanu uz laulības laikā iegūto kopmantu.

Prasītāja norādījusi, ka laulības laikā iegūtais dzīvoklis privatizēts un reģistrēts uz atbildētāja vārda nelikumīgi, apejot prasītājas intereses un likumā noteikto kārtību. Dzīvoklis iegādāts laulības kopdzīves laikā par kopējiem līdzekļiem, tādēļ prasītāja lūgusi atzīt viņai īpašuma tiesības uz ½ daļu no tā.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu Kindzules A. prasība noraidīta. Savukārt, izskatot lietu apelācijas kārtībā, sakarā ar prasītājas apelācijas sūdzību, LR AT Civillietu tiesu palāta apmierinājusi Kindzules A. prasību un atzinusi viņai īpašuma tiesības uz ½ domājamo daļu no dzīvokļa īpašuma.

Strīdus dzīvoklis par 78 sertifikātiem, no kuriem 18,7 sertifikāti bijuši prasītājas, privatizēts uz Kindzuļa M. vārda. Tiesu palāta konstatējusi, ka dzīvoklis privatizēts ne tikai par Kindzuļa M., bet arī par Kindzules A. sertifikātiem, ka prasītāja ar saviem līdzekļiem tieši piedalījies dzīvokļa privatizācijā. Arī patiesā griba un vienošanās bijusi par to, lai privatizētais dzīvoklis būtu laulāto kopīpašums. Līdz ar to tiesu palāta saskaņā ar CL 89.p.

¹³⁵ Sk. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 194.-195.lpp., 88.-89.lpp.

¹³⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2003.gada 5.marta spriedums litā SKC-142. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2003, Rīga: Latvijas tiesnešu mācību centrs, 2004, 38.-40.lpp.

2.d. privatizēto dzīvokli atzinusi par abu laulāto kopīgo mantu. Ar LR AT Senāta spriedumu LR AT Civillietu tiesu palātas spriedums atstāts negrozīts, bet atbildētāja kasācijas sūdzība noraidīta.

Izvērtējot minēto tiesas spriedumu neizpratni rada tiesas secinājums, ka katram no laulātajiem atzīstamas īpašuma tiesības uz $\frac{1}{2}$ no dzīvokļa īpašuma. Ņemot vērā prasītājas ieguldīto sertifikātu skaitu dzīvokļa privatizācijai, tad ievērojot katra laulātā ieguldījuma apmēru, tiesai bija jānosaka prasītājai īpašuma tiesības uz $\frac{1}{4}$ daļu no dzīvokļa. Atbilstoši CL 89.p. 2.d. jēgai tikai šaubu gadījumā, t.i. kad laulātie nevar pierādīt, kādā apmērā ar saviem līdzekļiem katrs no laulātajiem piedalījušies mantas iegūšanā, jāpieņem, ka šī manta pieder abiem līdzīgās daļās. No minētā tiesas sprieduma redzams, ka šajā gadījumā bija iespējams noteikt katra laulātā ieguldījuma apmēru, līdz ar ko tiesai vajadzēja noteikt katra laulātā īpašuma tiesības samērā ar to. Šāds atzinums par to, ka dalot laulāto kopīgo mantu, ir jāņem vērā katra laulātā ieguldījums šīs mantas iegādē, un īpašuma daļa atzīstama atbilstoši izdarītā ieguldījuma apjomam izdarīts arī jaunākajā tiesu prakses apkopojumā¹³⁷. Turklāt, kā norādījis Senāts, šis noteikums attiecas arī uz privatizācijas sertifikātu ieguldījuma apjomu nekustamā īpašuma privatizācijā – īpašuma tiesības atzīstamas atbilstoši katra laulātā ieguldījumam attiecīgas domājamās daļas apmērā.

Savukārt lietā Nr. PAC-190¹³⁸ LR AT Civillietu tiesu palāta, izskatot civillietu Vivianas B. prasībā pret Jāni B. par laulāto kopīgās mantas sadali un īpašuma tiesību atzīšanu uz nekustamu īpašumu, ņēmusi vērā abu laulāto ieguldījuma apmēru nekustamā īpašuma iegūšanā, kā arī to, kādā apmērā laulības laikā katrs laulātais ir piedalījies nekustamā īpašuma uzturēšanā un vērtības paaugstināšanā.

Attiecībā uz namīpašumu, tiesa secinājusi, ka tas izbūvēts par abu laulāto kopīgiem līdzekļiem un ar abu laulāto darbības palīdzību, un tā kā atbildētājs nevar pierādīt, ka namīpašuma celtniecības un izbūves darbos ieguldījis ievērojami lielākus līdzekļus nekā prasītāja, tad tiesa atzinusi, ka namīpašums ir abu kopīgā manta, kas pieder abiem līdzīgās daļās, un prasītājai atzīstamas īpašuma tiesības uz $\frac{1}{2}$ domājamo daļu no namīpašuma.

Savukārt, attiecībā uz strīdus zemes gabalu, kas zemesgrāmatā reģistrēts uz Jāņa B vārda, tiesa ņēmusi vērā gan prasītājas, gan atbildētāja ieguldījumu zemes izpirkšanā. Tiesa

¹³⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse laulāto kopīgās mantas dalīšanā”, 2012. 5.pk. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/info/summary/civiltiesibas> [aplūkots 2013.gada 11.aprīlī].

¹³⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2002.gada 7.marta spriedums lietā Nr. PAC-190. Grām.: Latvijas Republikas apelācijas instances nolēmumu apkopojums civillietās 2001.-2002.gads, Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 373.-378.lpp.

konstatējusi, ka zemes gabals izpirkts par 372,8 privatizācijas sertifikātiem, no kuriem 129,10 privatizācijas un kompensācijas sertifikātus zemes izpirkšanai ieguldījis atbildētājs, bet pārējie zemes izpirkšanai nepieciešamie 243,7 sertifikāti iegādāti par ienākumiem, kas iegūti no piemājas saimniecības, tātad laulāto kopīgiem līdzekļiem. Tādējādi tiesa atzinusi, ka 1/3 domājamo daļu no zemes uzskatāma par Jāņa B. atsevišķo mantu, bet 2/3 domājamās daļas zemes uzskatāma par prasītājas un atbildētāja kopīgo mantu. Līdz ar to LR AT Civillietu tiesu palāta Vivianai B. atzinusi īpašuma tiesības uz zemi 1/3 domājamās daļas apmērā.

Ņemot vērā šos aplūkotos tiesas spriedumus, kā arī tiesu praksi kopumā, tad jāsecina, ka ļoti liela loma, nosakot laulāto kopīgās mantas sastāvu un tās sadalījumu, tāpat kā tas ir gadījumos, kad jānosaka nekustamā īpašuma piederība, ir pierādījumu iesniegšanai.

Kas attiecas uz laulāto kopīgās mantas dalīšanu, tad, atbilstoši CL 109.p., laulāto kopīga manta dalāma pēc mantojuma dalīšanas kārtības vispārējiem noteikumiem. Dalot laulāto kopīgo mantu, ņem vērā visu laulāto mantu, kas nav atzīstama par viena laulātā atsevišķo mantu - kustamas un nekustamas lietas, kā arī laulāto prasījumus un tiesības. Savukārt mantojuma dalīšanu regulē CL 731.p. un turpmākie panti.

Vīra pārvaldības sistēmā ar likumu tiešā veidā bija noteikts, ka laulāto kopīgā manta dalāma atbilstoši mantojuma dalīšanas kārtības vispārējiem noteikumiem. Atjaunojot 1937.gada CL ģimenes tiesību daļas spēku, CL 109.pants, neizskaidrojamu iemeslu dēļ, no likuma tika izslēgts. Vienīgi ar 2002.gada 12.decembra likumu „Grozījumi Civillikumā”, kas stājās spēkā no 2003.gada 1.janvāra, CL tika ietverti šobrīd spēkā esošie CL 109.panta noteikumi par laulāto kopīgās mantas dalīšanu. Šobrīd laulāto kopīgās mantas dalīšanu regulē CL 109.p. un CPL 250.¹ – 250.⁷.p. noteikumi.

Tādējādi no 1993.gada 1.septembra, kad stājās spēkā atjaunotā CL ģimenes tiesību daļa, līdz pat 2003.gada 1.janvārim, kad stājās spēkā jaunie CL 109.panta noteikumi, Civillikumā tiešā veidā nebija regulēts jautājums par laulāto kopīgās mantas dalīšanu laulāto likumisko mantisko attiecību izbeigšanās gadījumā.¹³⁹

Lai novērstu izveidojušos situāciju, AT plēnuma 1996.gada 10.jūnija lēmuma Nr.3 „Par likuma piemērošanu, izskatot lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām” 16.punkta 1. un 2. daļā tika ietverts skaidrojums, ka „laulātie savu kopīgo mantu var dalīt paši, strīda gadījumā tiesai tā jāsadala dabā vai jānosaka naudas kompensācijas kārtība, piemērojot CL 1075.panta noteikumus; kopīgā manta, kas nav dalāma dabā un tāpēc paliek laulāto kopīgā īpašumā, nosakāma katram domājamās daļās”. Lēmuma 16.pk.3.d. tika izskaidrots, ka „izskatot prasību par laulāto kopīgās mantas sadali, jānoskaidro mantas sastāvs, vērtība, tās esamība un pie kura no laulātajiem tā atrodas; šādas mantas sastāvs nosakāms uz brīdi, kad

¹³⁹ Sk. Kalniņš E. Laulāto manta likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu Namu aģentūra, 2010, 21.lpp.

pārtrauktas laulāto attiecības; ja viena laulātā rīcības rezultātā pēc laulāto attiecību pārtraukšanas mantas vērtība samazinājusies, laulātā daļa var tikt samazināta tādā apmērā, kādā samazinājusies mantas kopējā vērtība”.

Atbilstoši CL 109. un 110.p., laulāto kopīgās mantas dalīšanas priekšnoteikums ir laulāto likumisko mantisko attiecību izbeigšanās, kas var notikt arī laulības laikā. Pirms laulāto kopīgās mantas dalīšanas ir jānosaka laulāto kopīgās mantas sastāvs, no abu laulāto kopīgās mantas nošķirot katra laulātā atsevišķo mantu.

Ņemot vērā, ka laulāto kopīgā manta dalāma pēc mantojuma dalīšanas kārtības noteikumiem, tad saskaņā ar CL 731.pantu laulātie kopīgo mantu var sadalīt labprātīgi, noslēdzot vienošanos, vai arī tiesas ceļā, ja laulātie nespēj vienoties. Turklāt no CL 109.p.3. un 4.d., kā arī no CL 729. un turpm. p. noteikumiem izriet, ka laulāto kopīgās mantas dalīšana (it īpaši tad, ja manta tiek dalīta tiesas ceļā) jāizdara trijos soļos. Pirmais solis ir dalāmās mantas sastāva un tās sadalījuma laulāto starpā noteikšana. Otrais solis ir laulāto „prasījumu un saistību vērā ņemšana” (CL 109.p.3.d.), bet trešais solis – mantas pilnīga juridiska un faktiskā sadalīšana starp laulātajiem¹⁴⁰. Minēto savā spriedumā ir apliecinājis arī AT Senāts¹⁴¹, norādot, ka atbilstoši Civillikuma 1074.p. nevienam kopīpašniekam nevar piespiest palikt kopīpašumā (...); katrs kopīpašnieks var katrā laikā prasīt dalīšanu.

Jautājums par laulāto kopīgās mantas dalīšanas pareizu izpratni ir visai problemātisks. No CL 109.p. 4.d. jēgas un no CL 731.p. un turpmākiem panta noteikumiem par mantojuma dalīšanu, izriet ka, laulāto kopīgās mantas dalīšanas mērķis ir viena laulātā daļas pilnīga juridiska un faktiskā nošķiršana no otra laulātā daļas viņu abu kopīgajā mantā.

Attiecībā uz laulāto kopīpašuma tiesību uz ķermenisku lietu (kopīgās mantas objektu), dalīšanas mērķis ir kopīpašuma tiesības izbeigšana (CL 1075.p.):

- 1) šo lietu sadalot reāli laulāto starpā,
- 2) to piespriežot vienam laulātajam ar viņa pienākumu izmaksāt otram laulātajam atlīdzību naudā ar pēdējam pienākošos daļu,
- 3) šo lietu pārdodot izsolē un no pārdošanas ieņemto naudu sadalot laulātajiem atbilstoši katra daļai.¹⁴²

Arī sadalot laulāto kopīgajā mantā ietilpstošu nekustamo īpašumu, tiesām būtu jāvadās pēc CL 1075.panta noteikumiem. Turklāt, kā atzinis Senāts laulāto mantas reāla sadale jāveic arī tad, ja prasība nav tieši pamatota ar Civillikuma 1074., 1075.pantu, jo pašā prasībā jau ir

¹⁴⁰ Sk. Kalniņš E. Laulāto manta likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 21.lpp.

¹⁴¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 6.jūlija Spriedums Lietā Nr. SKC-1389/2012. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/info/archive/department1/hronologiskaseciba/2012/> [aplūkots 2013.gada 9.aprīlī].

¹⁴² Kalniņš E. Laulāto manta likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu Namu aģentūra, 2010, 24.lpp.

izteikts nepārprotams prasījums – sadalīt laulāto kopīgo mantu, kuras mērķis ir viena laulātā daļas pilnīga nošķiršana no otra laulātā daļas viņu kopīgajā mantā.¹⁴³ Šādam viedoklim piekrīt arī darba autore.

Taču kā novērots tiesu praksē, tad šī jautājuma risināšana nav vienveidīga. Ar laulāto kopīgās mantas dalīšanu, kur strīdus priekšmets ir nekustama lieta, kas zemesgrāmatā ierakstīta uz viena laulātā vārda, bieži vien tiek saprasta vienīgi otra laulātā īpašuma tiesības atzīšana uz noteiktu šīs lietas domājamo daļu, attiecīgi grozot otra laulātā īpašuma tiesības nostiprinājumu zemesgrāmatā. Tādējādi netiek sasniegts likuma mērķis – laulāto kopīgās mantas dalīšana īstā nozīmē, kā arī, neizdarot dalīšanu un neizbeidzot laulāto kopīpašuma tiesību uz šo kopīgās mantas objektu, bijušie laulātie arī pēc laulības šķiršanas paliek saistīti kopīpašuma attiecībās.

Tāpat izšķirot strīdus par laulāto kopīgās mantas sadali, kur strīdus objekts ir dzīvokļa īpašums, kurš iegādāts laulāto kopdzīves laikā, par abu laulāto līdzekļiem (privatizācijas sertifikātiem), bet kurš reģistrēts uz viena laulātā vārda bez norādes par atsevišķo mantu, bieži vien ieinteresētā puse, kura uzskata, ka dzīvokļa īpašums ir viņa atsevišķā manta, pamatojas uz pušu parakstīto vienošanos par dzīvokļa privatizāciju.

Taču kā norādīji Senāts¹⁴⁴, tiesai lemjot par to, vai nekustamais īpašums ir atzīstams par laulāto kopīgu mantu vai par viena laulātā atsevišķo mantu, ir jāņem vērā katra laulātā izdarītais sertifikātu ieguldījums nekustamā īpašuma iegādē par privatizācijas sertifikātiem. Ja nekustamā īpašuma iegādē ir tikuši izmantoti tikai vienam laulātajam piederoši privatizācijas sertifikāti vai sertifikāti, kas bijuši šim laulātajam uzdāvināti, tad konkrētais nekustamais īpašums ir atzīstams par viena laulātā atsevišķu mantu. Savukārt, ja nekustamā īpašuma iegādē ir ieguldīti arī otram laulātajam piederošie vai viņam uzdāvinātie privatizācijas sertifikāti, tad nekustamais īpašums ir atzīstams par abu laulāto kopīgu mantu, atbilstoši abu laulāto izdarīto ieguldījumu daļām.

Kā piemēru var minēt lietu Nr. PAC-782.¹⁴⁵ Anatolijs J. un Z.S. laulības kopdzīves laikā iegādājās dzīvokli par abu privatizācijas sertifikātiem. Lai Z.S. varētu privatizēt dzīvokli, Anatolijs savus privatizācijas sertifikātus pārskaitījis uz sievas vārda kā dāvinājumu.

¹⁴³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 6.jūlija spriedums Lietā Nr. SKC-1389/2012. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/info/archive/department1/hronologiskaseciba/2012/> [aplūkots 2013.gada 9.aprīlī].

¹⁴⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse laulāto kopīgās mantas dalīšanā”, 2012. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/info/summary/civiltiesibas> [aplūkots 2013.gada 11.aprīlī].

¹⁴⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2003.gada 3.oktobra spriedums lietā Nr. PAC-782. Grām.: Latvijas Republikas apelācijas instances nolēmumu apkopojums civillietās 2003.-2004.gads. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 402.-406.lpp.

Dzīvokļa īpašums reģistrēts uz Z.S. vārda, bez norādes par laulātā atsevišķo mantu. Pēc sievas nāves Anatolijs J. cēlis prasību tiesā pret sievas bērniem par īpašuma tiesību atzīšanu uz nekustamo īpašumu.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu Anatolija J. prasība noraidīta. Tiesa, atsaucoties uz Civillikuma 1504.pantu, norādījusi, ka prasītāja darbībās paustā griba nepārprotami apliecina, ka, atsakoties no privatizācijas tiesības Z.S. labā, prasītājs faktiski šīs tiesības dāvinājis sievai, tas ir, par prasītāja sertifikātiem iegūtā strīdus nekustamā īpašuma domājamā daļa ir Z.S. atsevišķa manta saskaņā ar Civillikuma 91.panta. 1.daļas 3.punktu.

Ar LR AT Civillietu palātas spriedumu Anatolija J. prasība apmierināta. Kā norādījusi Civillietu palāta tas apstāklis, ka sertifikāti no viena konta uz otru pārskaitīti kā dāvinājums, nevar būt par pamatu prasības noraidīšanai, jo tajā laikā tāda bija Latvijas Krājbankas prakse. Civillietu palāta atzinusi, ka strīdus dzīvoklis iegādāts par abu laulāto kopējiem līdzekļiem, tādējādi ir laulāto kopmanta.

Tāpat tiesa norādījusi, ka tas apstāklis, ka prasītājs parakstījis vienošanos par dzīvokļa privatizāciju uz sievas vārda, pats par sevi nevar būt par pamatu prasības noraidīšanai. Civillietu tiesu palāta atzinusi, ka pušu patiesā griba un vienošanās bijusi par to, lai privatizētais dzīvoklis būtu ģimenes kā tādas kopīgs īpašums, jo viņi sastāvēja laulībā, abi tajā dzīvoja un veda kopēju saimniecību.

Savukārt, lietā Nr. PAC-642¹⁴⁶, Civillietu tiesu palāta norādījusi, ka prasītājas iebildumi, ka nekustamo īpašumu privatizācijā izmantoti viņas sertifikāti, nav pamats prasības apmierināšanai, jo pietrūkstošos privatizācijas sertifikātus atbildētājs nopircis no prasītājas.

Izvērtējot minētos tiesas spriedumus, var secināt, ka, lai laulāto mantu varētu atzīt par laulāto kopīgo mantu, nepietiek vien ar kopīgām darbībām kopīgās mantas radīšanā, piemēram, naudas ieguldījumu, sertifikātu ieguldījumu, bērnu audzināšanu, organizatorisko darbu veikšanu īpašuma iegūšanai. Nepieciešams arī mērķis radīt kopīgu īpašumu, kuru, izvērtējot lietas materiālus, konstatē tiesa. Ja šādu mērķi konstatēt nevar, tad nav pamata prasības apmierināšanai.

Kā jau iepriekš tika minēts, laulāto kopīgā manta var tikt dalīta vienošanās vai tiesas ceļā. Savukārt, laulāto kopīgās mantas dalīšanas procesā var izdalīt trīs posmus: 1) dalāmās mantas sastāva un tās sadalījuma laulāto starpā noteikšana; 2) laulāto prasījumu un saistību vērā ņemšana; 3) mantas pilnīga juridiska un faktiskā sadalīšana starp laulātajiem.

Analizējot tiesu praksi, nākas gan secināt, ka tiesas, izskatot strīdus par laulāto kopīgās mantas sadali, visbiežāk nosaka šo īpašuma tiesību sadalījumu domājamās daļās, kā rezultātā

¹⁴⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2003.gada 25.septembra spriedums lietā Nr. PAC-642. Grām.: Latvijas Republikas apelācijas instances nolēmumu apkopojums civillietās 2003.-2004.gads. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 413.-420.lpp.

likuma mērķis par dalāmās mantas pilnīgu juridisku un faktisku sadalīšanu starp laulātajiem netiek ievērots, līdz ar ko tiek pārkāpti CL 109.p. 4.d. noteikumi.

Izspriežot laulāto kopīgās mantas dalīšanas lietu, tiesai jānonāk līdz dalīšanas jautājuma pozitīvam risinājumam. Tas nozīmē: 1) lietas izspriešana pēc būtības; 2) tiesas spriedums šādā lietā tiek taisīts abu laulāto interesēs. Tiesa pēc sava ieskata var izraudzīties to dalīšanas veidu, kas ņemot vērā visus lietas apstākļus, ir vispiemērotākais un vistaisnīgākais. Turklāt, tiesa var piespriest kādu mantisku labumu vai piedzīt kādu atlīdzību par labu otrai pusei ne tikai no tā laulātā, kurš ir atbildētājs, bet arī no paša prasītāja, un šajā ziņā nav nepieciešams, lai atbildētājs būtu cēlis atbilstošu prasību.¹⁴⁷

Tā, piemēram, lietā SKC-1260¹⁴⁸ Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija savā 2010.gada 14.oktobra spriedumā cita starpā atzinusi prasītājam tiesības uz ½ domājamo daļu no nekustamā īpašuma, ko AT Civillietu tiesu palāta atzinusi par pareizu esam, arī atzīstot prasītājam īpašuma tiesības uz ½ domājamo daļu nekustamajā īpašumā.

Arī lietā SKC-1136¹⁴⁹ Rīgas apgabaltiesa atzinusi prasītājam īpašuma tiesības uz ½ domājamo daļu no nekustamā īpašuma, ko arī apelācijas instances tiesa akceptējusi kaut prasītāja lūgusi laulāto kopīgā īpašuma reālu sadali. Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta noraidījusi prasītājas lūgumu par kopīpašuma izbeigšanu pamatojoties uz to, ka atbildētājam uz doto brīdi nav citas dzīvesvietas, nav arī iespēja tādu iegādāties, un prasītāja nav pierādījusi, ka viņai ir pietiekami līdzekļi, lai varētu atbildētājam samaksāt kompensāciju par viņam piederošo īpašuma daļu. Tāpat tiesa atsaukusies uz to, ka īpašumā atbildētājs dzīvo kopā ar pušu dēliem, kuri vēlas tajā dzīvot kopā ar abiem vecākiem, un, ka puses realizē kopīgu bērnu ikdienas aizgādību, kā arī to, ka atbildētājs turpina veikt kredīta maksājumus īpašuma iegādei. Savukārt izskatot lietu kasācijas instancē AT Senāts spriedumu atcēlis, norādot, ka laulāto kopīga manta dalāma pēc mantojuma dalīšanas kārtības vispārējiem noteikumiem (sk. CL 731.p. un turpm.p.). Savukārt CL 733.p. noteic, ka dalot mantojumu tiesas ceļā, tiesai jārikojas vispār pēc CL 1075.p. noteikumiem par kopīpašuma dalīšanu (...). Ja viens no kopīpašniekiem prasa dalīt kopīpašumu, to izbeidzot, tad tiesa, nodibinot kopīpašuma esamību, nevar piespiest puses palikt kopīpašumā. Ja prasījums vērsts uz dalāmās mantas pilnīgu un juridisku sadalīšanu starp laulātajiem, izbeidzot kopīpašumu, tad, ievērojot Civilprocesa likuma 192.pantu, šis prasījums bija izspriežams, ievērojot likumā noteikto

¹⁴⁷ Kalniņš E. Laulāto manta likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu Namu aģentūra, 2010, 296.lpp.

¹⁴⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 21.marta spriedums lietā Nr. SKC-1260 [6.pielikums].

¹⁴⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 28.marta spriedums lietā Nr. SKC-1136 [nepublicēts pieejams TIS].

pilnvarojumu tiesai pēc sava ieskata izraudzīties to dalīšanas veidu, kas ir vispiemērotākais un vistaisnīgākais.

Tāpat par pamatu kopīpašuma izbeigšanai nevar būt apstākļi, ka atbildētājam nav citas dzīves vietas, jo tiesai nav dots pilnvarojums katras tiesiskas situācijas risinājumu pielāgot vispārīgiem taisnīguma apsvērumiem, brīvi grozot no likuma vai tiesiskā darījuma izrietošās tiesiskās sekas, tostarp ignorējot Civillikuma 1074. un 1075.panta noteikumus. Tāpat, kā norādījis Senāts, tiesas šaubas par prasītājas spēju samaksāt atbildētājam par viņa kopīpašuma daļu nevar būt pamats prasības noraidīšanai, bet var būt pamats cita kopīpašuma izbeigšanas veida izvēlei.

Analizējot tiesu praksi par laulāto kopīgās mantas dalīšanu, autore secina, ka tiesas, izskatot strīdus par laulāto kopīgās mantas sadali, visbiežāk nosaka šo īpašuma tiesību sadalījumu domājamās daļās, kā rezultātā likuma mērķis par dalāmās mantas pilnīgu juridisku un faktisku sadalīšanu starp laulātajiem netiek ievērots, līdz ar ko tiek pārkāpti CL 109.p. 4.d. noteikumi.

Pēc autores uzskata, šāda tiesas rīcība pamatojama ar CL 89.p.2.d. kļūdainu interpretāciju, ka šaubu gadījumā pieņemams, ka kopīgā manta abiem laulātajiem pieder līdzīgās daļās. Turklāt, iesniedzot tiesā prasības pieteikumu par laulāto kopmantas sadali, pārsvarā, paši laulātie kā kopīgās mantas sadales veidu norādījuši īpašuma tiesību atzīšanu 1/2 domājamām daļām no nekustamā īpašuma.

Kā iemeslu tam, kāpēc laulātie nevēlas dalāmās mantas pilnīgu juridisku un faktisku sadalīšanu starp laulātajiem, var minēt, ka laulātie bieži vien nevēlas nekustamo īpašumu pārdot, nevar vienoties, kuram no laulātajiem paliks nekustamais īpašums, vai nevar vienoties par kompensācijas summu, vai arī vienkārši nav šīs kompensācijas izmaksāšanai nepieciešamās summas.

Taču, lai nākotnē izslēgtu šādas situācijas rašanos, kad laulāto kopīgās mantas sadales mērķis nav sasniegts pusēm atzīstot tikai domājamās daļas no strīdus nekustamā īpašuma, autore iesaka veikt grozījumus CL 109.p.4.d. izsakot šādā redakcijā: „Laulāto kopīgā manta dalāma pēc mantojuma dalīšanas kārtības vispārējiem noteikumiem (731.p. un turpm.p.) veicot katra laulātā mantas faktisku un juridisku nošķiršanu.

Nākošajā maģistra darba apakšnodaļā sīkāk tiks apskatīts jautājums par to, kuram no laulātajiem vienā vai otrā gadījumā ir pienākums iesniegt pierādījumus, un ar kādām problēmām nākas saskarties laulātajiem pierādījumu iegūšanā un iesniegšanā.

3.1. Laulātā līdzdalības pierādīšanas pienākums kopīgās mantas iegūšanā

Gadījumos, kad laulāto starpā pastāv strīds par laulāto kopīgās mantas sastāvu un tā sadalījumu, būtiska nozīme ir laulāto pierādīšanas pienākumam. Tāpēc sākumā jānoskaidro, vai CL 89.p.2.d. ir paredzēts katra laulātā pienākums pierādīt savu līdzdalību un ieguldījuma apmēru viņu kopīgās mantas iegūšanā un, vai šo vispārīgo pienākumu neierobežo vai neatceļ likumā paredzētas tiesiskās prezumpcijas, attiecīgi pārdalot pierādīšanas pienākumu. Minētās tiesiskās prezumpcijas tuvāk tiks aplūkotas nākamajās maģistra darba apakšnodaļās.

Analizējot vīra pārvaldības sistēmas noteikumus, 20.gadsimta 30.gadu juridiskajā literatūrā atzīts, ka jautājumā par laulāto kopīgās mantas sastāva noteikšanu un šīs mantas nošķiršanu no katram laulātajam atsevišķi piederošas mantas ir spēkā vispārīgais noteikums par prasītāja pienākumu pierādīt savu prasību un atbildētāja pienākumu pierādīt savas ierunas pret prasītāja prasījumiem (sk. 1938.g. Civilprocesa likuma 454.p.). Tādējādi tam laulātajam, kurš prasa atzīt viņa tiesību uz noteiktu daļu no laulāto kopīgās mantas un apgalvo, ka viņš atbilstoši CL 89.p.2.d. noteikumiem kopīgi ar otru laulāto ir piedalījies strīdus mantas iegūšanā, šis apgalvojums jāpierāda līdzīgi kā jebkuram citam prasītājam. Likumā nav paredzēta tāda prezumpcija (par labu vīram vai sievietei), atbilstoši kurai būtu jāpieņem, ka viss ko laulātie ieguvuši laulības laikā, ir uzskatāms par viņu kopīgo mantu.¹⁵⁰

Kā norādījis E.Kalniņš, atbilstoši CL 89.p.2.d. jēgai laulāto vienlīdzīgas pārvaldības sistēmā nav paredzēta „laulāto kopīgās mantas esamības prezumpcija”. Tieši pretēji – CL 89.p.2.d. ir skaidri noteikts katra laulātā pienākums pierādīt savu līdzdalību kopīgās mantas iegūšanā.¹⁵¹ Tāpēc strīda gadījumā tam laulātajam, kurš prasa atzīt viņa tiesību uz noteiktu daļu no laulāto kopīgās mantas un apgalvo, ka viņš kopīgi ar otru laulāto ir piedalījies strīdus mantas iegūšanā, saskaņā ar CL 89.p.2.d. un CPL 93.p.1.d., ir pienākums pierādīt, pirmkārt, savu līdzdalību un, otrkārt, ieguldījuma apmēru šīs mantas iegūšanā. Svarīgākie izņēmumi, kas laulāto savstarpējās tiesiskajās attiecībās pārdala pierādīšanas pienākumu, attiecas uz nekustamas lietas piederību (t.i., prezumpcija par nekustamas lietas piederību tam laulātajam, kura īpašuma tiesība ir nostiprināta zemesgrāmatā atbilstoši CL 994.p.1.d.), kā arī uz laulāto kopīgās mantas sadalījumu viņu starpā (t.i., prezumpcija par laulāto kopīgās mantas vienlīdzīgu sadalījumu atbilstoši CL 89.p.2.d.).

¹⁵⁰ Sk. Strazdiņš A. Laulāto personiskās un mantiskās attiecības. Jaunā Civillikuma apskats. Daugavpils: Daugavpils latviešu biedrības izdevums, 1937, 13.lpp.

¹⁵¹ Sk. Kalniņš E. Laulāto manta likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu Namu aģentūra, 2010, 181.lpp.

Atbilstoši CL 89.p.2.d. jēgai ieinteresētajam laulātajam vispirms ir jāpierāda, ka manta, par kuru laulāto starpā pastāv strīds, ir iegūta laulības laikā, turklāt pastāvot laulāto kopdzīvei un kopīgai saimniecībai. Tāpat ieinteresētajam laulātajam jāpierāda, ka viņš atbilstoši kādam no CL 89.p.2.d. minētajiem līdzdalības veidiem ir piedalījies strīdus mantas iegūšanā.

Ja laulātie ir pierādījuši savu līdzdalību strīdus mantas iegūšanā, vai starp laulātajiem strīda par attiecīgās mantas kopīgu piederību nav, abiem laulātajiem ir pienākums pierādīt konkrēti sava ieguldījuma apmēru šīs mantas iegūšanā (kā arī tās uzturēšanā un vērtības paaugstināšanā), jo, kā jau iepriekš darbā tika minēts, laulāto kopīgās mantas sadalījums laulāto starpā ir nosakāms atbilstoši katra laulātā izdarītā ieguldījuma apmēram.

3.2. Tiesiskās prezumpcijas

Atbilstoši CPL 96.p.4.d. fakti, kas saskaņā ar likumu uzskatāmi par nodibinātiem, nav jāpierāda. No minētā izriet, ka izņēmuma kārtā laulātajam nav pienākuma pierādīt savu līdzdalību kopīgās mantas iegūšanā (tās uzturēšanā, vērtības paaugstināšanā), ja un ciktāl viņu no šī pienākuma atbrīvo likumā paredzētās tiesiskās prezumpcijas.¹⁵² No Civilprocesuālā viedokļa laulātajam nav pienākums pierādīt vispārzināmus faktus (CPL 96.p.1.d.), prejudiciālus faktus (CPL 96.p.2.d.) un tādus faktus, ko otrs laulātais tieši (CPL 104.p.2.d.) vai netieši (CPL 96.p.5.d., 167.p.3.d., 112.p.4.d.) atzīst.¹⁵³

Saskaņā ar CL 89.p.2.d., pastāvot laulāto likumisko mantisko attiecību režīmam, „viss, ko laulības laikā laulātie iegūst kopīgi vai viens no viņiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā darbības palīdzību, ir abu laulāto kopīga manta; šaubu gadījumā jāpieņem, ka šī manta pieder abiem līdzīgās daļās”. Bez tam, atbilstoši CL 91.p.2.d. pirmajam teikumam, „tas, ka zināma manta ir atsevišķa, jāpierāda tam laulātajam, kas to apgalvo”.

Kā norādīts juridiskajā literatūrā, gan CL 91.p.2.d. (netieši), gan CL 89.p.2.d. pēdējā teikumā (tieši) ietvertas divas patstāvīgas laulāto kopmantas prezumpcijas, jeb īpašas juridiskas konstrukcijas, atbilstoši kurām varbūtējs fakts par laulāto kopmantas esamību un vienlīdzīgu tās sadalījumu laulāto starpā tiek pieņemts par pierādītu.¹⁵⁴

¹⁵² Kalniņš E. Laulāto manta likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu Namu aģentūra, 2010, 196.-184.lpp.

¹⁵³ Sk. Bukovskis V. Civilprocesa mācību grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 334.lpp.; Torgāns K. Civilprocesa likuma komentāri 3.izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 180.-182.lpp.

¹⁵⁴ Sk. Kalniņš E. Par laulāto kopmantas prezumpcijām. Latvijas Vēstnesis, Nr.201/204, 1998.

Savukārt CL 994.p.1.d. paredzētā nekustamas lietas piederības prezumpcija nodibina pieņēmumu, ka zemesgrāmatā nostiprinātā īpašuma tiesība pieder personai, kas ierakstīta zemesgrāmatā kā attiecīgās nekustamās lietas īpašnieks.¹⁵⁵

Tā kā tiesību doktrīnā un tiesu praksē pastāv atšķirīgi viedokļi un izpratne par minēto tiesisko prezumpciju esamību, nākošajās darba apakšnodaļās katru no šīm tiesiskajām prezumpcijām aplūkosim tuvāk.

a) laulāto kopīgās mantas esamības prezumpcija

Pastāvot laulāto likumisko mantisko attiecību režīmam, izšķirama katra laulātā atsevišķa manta un laulāto kopīga manta.

Atjaunojot 1937.gada Civillikuma ģimenes tiesību daļas spēku, CL 89.p.1.d. noteikumi tika papildināti ar norādi uz CL 91.p. noteikumiem. Līdz ar ko, stingri vadoties no CL 89.p.1.d. vārdiskās izpratnes kopsakarā ar CL 89.p.2.d. un 91.p.2.d. noteikumiem, gan juridiskajā literatūrā,¹⁵⁶ gan tiesu praksē¹⁵⁷ ir atzīts, ka CL 91.p.2.d. ir paredzēta t.s. „laulāto kopīgās mantas esamības prezumpcija”. Atbilstoši šai prezumpcijai, tiek uzskatīts, ka visa laulības laikā iegūtā manta ir uzskatāma par laulāto kopīgo mantu, ja vien tas laulātais, kurš apgalvo pretējo, nepierāda, ka strīdus manta ietilpst viņa atsevišķajā mantā. Tādējādi, ja par laulāto mantas piederību pastāv strīds, nevis tam laulātajam, kurš prasa atzīt viņa tiesību uz noteiktu daļu no laulāto kopīgās mantas, ir jāpierāda sava līdzdalība strīdus mantas iegūšanā, bet gan tam laulātajam, kurš parasti ir formāli leģitimēts kā attiecīgā mantiskā labuma ieguvējs un tiesīgā persona, ir jāpierāda, ka strīdus manta ietilpst viņa atsevišķajā mantā.

Atbilstoši laulāto kopīgās mantas esamības prezumpcijai, nekustamais īpašums, kurš ierakstīts zemesgrāmatā uz viena laulātā vārda un zemesgrāmatā nav atzīmes par īpašnieka

¹⁵⁵ Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. 2.izd. Rīga Tiesu namu aģentūra, 2002, 214.lpp.

¹⁵⁶ Sk. Grūtups A., Krastiņš E. Īpašuma reforma Latvijā. Rīga: Mans Īpašums, 1995, 266., 268.lpp., Kalniņš E. Par laulāto kopmantas prezumpcijām. Latvijas Vēstnesis, Nr.201/204, 1998., Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu (841.-926.p., 1130.-1400.p.). Rīga: Mans Īpašums, 1998, 170.lpp., Višņakova G. Par laulāto likumiskajām mantiskajām attiecībām. Jurista Vārds, 1999, Nr. 29. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/?menu=doc&id=18572> [aplūkots 2013.gada 13.aprīlī].

¹⁵⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2003.gada 28.maija lēmums lietā Nr. SKC-184, Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2003, Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2004, 416.-419.lpp., Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2004.gada 3.marta lēmums lietā Nr. SKC-193, Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2004. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2005, 756.-760.lpp., Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2006.gada 18.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-313, Grām.: LR Augstākās tiesas senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006, Rīga: Tiesu namu aģentūra 2007, 54.-57.lpp., Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2002.gada 7.marta spriedums lietā Nr. PAC-190. Grām.: Latvijas Republikas Apelācijas instances nolēmumu apkopojums civillietās 2001.-2002.gads. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 373.-378.lpp.

atsevišķo mantu, nekustamais īpašums ir laulāto kopīgā manta un īpašnieks var ar to rīkoties ar otra laulātā piekrišanu.

Šāds viedoklis tiek pamatots ar to, ka: 1. CL 91.p.2.d. norādīts, ka tas, ka nekustamais īpašums ir viena laulātā atsevišķa manta, ierakstāms zemesgrāmatā. No tā secināms, ja zemesgrāmatā nav ieraksta, ka īpašums ir viena laulātā atsevišķa manta un, ja starp laulātajiem nav slēgts līgums par viņu mantiskajām attiecībām, iestājas likumā norādītais gadījums, ka nekustamais īpašums ir kopīgā manta.¹⁵⁸

2. Tas, ka nekustamais īpašums ir laulātā atsevišķa manta vai, ka tas ietilpst laulāto mantas kopībā, vai arī, ka laulātiem ir visas mantas šķirtība ierakstāms zemesgrāmatā nostiprinājuma ierakstā par nekustamā īpašuma īpašnieku atsevišķas piezīmes veidā (Zemesgrāmatu likuma 16.p.). Respektīvi, ja tas nav norādīts zemesgrāmatu attiecīgā nodalījuma ierakstā, ka tas ir atsevišķa manta, tad stājas spēkā likuma prezumpcija, ka tā ir laulāto kopīgā manta – neatkarīgi no tā, kurš no laulātajiem ierakstīts par īpašnieku. Ja kāds grib pierādīt pretējo, tad tas viņam ir jāpierāda.¹⁵⁹

3. Tas, ka šāda ieraksta par laulāto mantas šķirtību vai atsevišķo mantu nav, neļauj izdarīt nekādus secinājumus, jo, nekustamo īpašumu bez šāda ieraksta, piemēram, ieķīlājot, ir nepieciešama otra laulātā piekrišana.¹⁶⁰

4. Nekustama manta ir kopīgās mantas sastāvdaļa neatkarīgi no tā, uz kā vārda īpašums skaitās zemesgrāmatās, ja šī nekustamā manta ar laulības līgumu nav izslēgta no mantas kopības.¹⁶¹

5. Diskusijās par laulāto likumiskajām mantiskajām tiesībām bieži tiek uzsvērtas zemesgrāmatu ierakstu juridiskās sekas. Tāpēc šis jautājums jāaplūko īpaši. CL 91.p.2.d. nosaka, ka tas, ka zināma manta ir atsevišķa, jāpierāda tam laulātam, kas to apgalvo. Tas, ka nekustamais īpašums ir viena laulātā atsevišķa manta, ierakstāms zemesgrāmatā. ZGL 16.p.1.p. „a” apakšpunkts, dodot atsauci arī uz CL 91.p., nosaka, ka zemesgrāmatu nodalījuma pirmajā ailē norāda „nekustamā īpašuma īpašnieku, bet, ja viņš atrodas laulībā, tad, ievērojot laulāto attiecības, piemetina, ka nekustamais īpašums ir laulāto atsevišķa manta vai ka tas ietilpst laulāto mantas kopībā, vai arī, ka laulātiem ir visas mantas šķirtība”. No tā

¹⁵⁸ Krauze R. Mantojuma tiesības Latvijas Republikā. Rīga: KIF, 1994, 30.lpp.

¹⁵⁹ Sk. Grūtups A., Krastiņš E. Īpašuma reforma Latvijā. Rīga: Mans Īpašums, 1995, 266., 268.lpp.

Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 170.lpp.

¹⁶⁰ Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 170.lpp.

¹⁶¹ Jakobsons I. Laulāto atbildība par viņu parādiem pēc Vidzemes pilsētu tiesībām. Rīga: [b.i.], 1935, 12.lpp.

izriet loģisks secinājums, ka iztrūkstot attiecīgiem nodalījumiem, prezumējamas likumiskās mantiskās attiecības.¹⁶²

6. Lietu tiesības, kas pastāv uz likuma pamata, ir spēkā arī bez ierakstīšanas zemesgrāmatās (CL 1477.p.). Laulātā nedalītā kopīpašuma tiesības pastāv tieši uz likuma pamata. Un tieši tādēļ piemetinājuma iztrūkums zemesgrāmatas nodalījumā par laulāto mantisko attiecību režīmu dara zināmu darījuma partnerim, ka īpašnieka rīcība ir ierobežota ar otra laulātā piekrišanas nepieciešamību (CL 90.p.2.d.). Tas, protams, tikai tādā gadījumā, ja Zemesgrāmatu likuma 16.p.1.p.”a” apakšpunktam piešķir tādu nozīmi, kāda izriet no CL 91p.2.d.¹⁶³

7. Ja zemesgrāmatā attiecībā uz īpašnieku nav atzīmes par to, ka nekustamais īpašums ir šīs personas atsevišķa manta, prezumējama laulāto kopīgās mantas esamība (CL 89.p.2.d. un ZGL 16.p.1.p.”a” apakšpunkts). Laulāto kopīgās mantas režīms aizliedz īpašniekam rīkoties ar šo nekustamo īpašumu bez otra laulātā piekrišanas (CL 90.p.2.d.). Pretēja rīcība kvalificējama kā aizlieguma pārkāpums, kas dod tiesības otram laulātajam attiecīgos darījumus apstrīdēt. Trešās personas par aizlieguma pastāvēšanu var uzzināt no ieraksta zemesgrāmatā, pārliedzinoties, ka zemesgrāmatas nodalījumā nav atzīmes par īpašnieka atsevišķo mantu.¹⁶⁴

8. Likumiskās laulāto mantiskās attiecībās prezumē laulāto kopīgo mantu. Noslēdzot laulības līgumu attiecībā uz nekustamo īpašumu, tas jāreģistrē zemesgrāmatā, jo citādi tiek pieņemts, ka pastāv likumiskā laulāto mantisko attiecību sistēma.¹⁶⁵

Par to, ka nekustamais īpašums ietilps mantas kopībā, ierakstāms zemesgrāmatā (CL 127.p.). No šejienes var taisīt slēdzienu, ka, tādām iztrūkstot, nekustamais īpašums kļūst par tā laulātā atsevišķo mantu, uz kura vārda tas ierakstīts zemesgrāmatās – tāds slēdziens runā pretī CL 91.p. noteikumiem likumiskā sistēmā, pēc kuras nekustams īpašums skaitās atsevišķā manta tikai tad, ja par to ierakstīts zemes grāmatās Šī panta noteikumi piemērojami arī atsevišķai mantai pēc CL 125.p. noteikuma.

Taču kā novērots, gan juridiskajā literatūrā¹⁶⁶, gan tiesu praksē¹⁶⁷ ir izteikts arī pretējs viedoklis, atbilstoši kuram ideja par laulāto kopīgās mantas esamības prezumpciju ir tiešā

¹⁶² Višņakova G. Par laulāto likumiskajām mantiskajām attiecībām. Jurista Vārds, 1999, Nr.29. Pieejams: www.juristavards.lv/body_print.php?id=18572 [aplūkots 2013.gada 14.aprīlī].

¹⁶³ Turpat.

¹⁶⁴ Turpat.

¹⁶⁵ Čakste K. Civiltiesības. Rīga: [b.i.], 1936, 106.lpp.

¹⁶⁶ Briedis E. Par nekustamo īpašumu kā laulātā atsevišķo mantu. Jurista Vārds, 2002, Nr. 10. Pieejams: www.juristavards.lv/?menu=doc&id=62251 [aplūkots 2013.gada 14.aprīlī], Čudina I. Laulāto mantas dalīšana. Jurista Vārds, 2005, Nr. 34. Pieejams: www.juristavards.lv/?menu=doc&id=116335 [aplūkots 2013.gada 14.aprīlī].

¹⁶⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-403/2000, 108.-111.lpp., Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 23.janvāra

pretrunā ar laulāto likumisko mantisko attiecību pamatā likto mantas šķirtības principu. Turklāt spriedumā PAC 194/2003 Civillietu tiesu palāta atzinusi, ka viedoklis par to, ka laulības laikā iegūtā manta pati par sevi kļūst par laulāto kopīgo mantu, ir kļūdainis un neatbilst CL 89.p.2.d. jēgai.

Tā kā atbilstoši CPL 93.p.1.d. prasītājam ir pienākums pierādīt savu apgalvojumu pamatotību, tieši tam laulātajam, kurš prasa atzīt viņa tiesību uz noteiktu daļu no laulāto kopīgās mantas, ir pienākums pierādīt savu līdzdalību kopīgās mantas iegūšanā.

Atbilstoši E.Kalniņa paustajam viedoklim¹⁶⁸ uzskats ar kuru tiek noliegta laulāto kopīgās mantas esamības prezumpcijas pastāvēšana atbilst CL 89.-110.p. (1937.g.red.) par laulāto pierādīšanas pienākumu. Atjaunojot 1937.g. CL ģimenes tiesību daļas spēku un saskaņojot CL 89.-110.p. ar abu laulāto vienlīdzības principu, likumdevēja mērķis nav bijis kardināli grozīt laulāto likumisko mantisko attiecību sistēmas būtību un atteikties no šīs sistēmas pamatā liktā mantas šķirtības principa. CL 89.p.2.d. noteikumi ir formulēti tādā veidā, ka no šiem noteikumiem daudz pārlicinošāk var izsecināt ieinteresētā laulātā pienākumu pierādīt savu līdzdalību strīdus mantas iegūšanā (un nevis otra laulātā pienākumu visos gadījumos pierādīt to, ka strīdus manta ietilpst viņa atsevišķajā mantā). Šādam viedoklim pievienojas arī darba autore.

Pēc autores uzskata laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās nepastāv tāds jēdziens kā „laulāto kopīgās mantas esamības prezumpcija”, taču atbilstoši CL 124.p.1.d jēgai, prezumpcija par to, ka visa laulības laikā iegūtā manta ietilpst laulāto kopmantā, pastāv līgumiskajā mantas kopības sistēmā. Šo prezumpciju laulātajam iespējams „apgāzt” pierādot laulības līgumā noteiktās atsevišķās mantas esamību un tās apmēru (CL 125.p.).

Kā darba izstrādes gaitā secinājusi darba autore, tad ideja par to, ka visa laulības laikā iegūtā manta, izņemot katra laulātā atsevišķo mantu, ir laulāto kopīgā manta, radusies padomju laika ģimenes tiesiskā regulējuma iespaidā, kad visu laulības laikā iegūto mantu, izņemot likumā noteikto katra laulātā t.s. „personisko mantu”, uzskatīja par laulāto kopmantu un, kas vēl saglabājusies cilvēku apziņā kā sociālisma palieka.

spriedums lietā Nr. SKC-50. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/info/archive/department1/hronologiskaseciba/2008/> [aplūkots 2013.gada 14.aprīlī], Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2002.gada 31.oktobra spriedums lietā Nr. PAC-194. Grām.: Latvijas Republikas apelācijas instances nolēmumu apkopojums civillietās 2003.-2004.gads. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 435.-438.lpp.

¹⁶⁸ Kalniņš E. Laulāto manta likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 180.lpp.

b) nekustamā īpašuma piederības prezumpcija

Tāpat juridiskajā literatūrā un tiesu praksē pastāv viedoklis par otras prezumpcijas - nekustamās lietas piederības prezumpcijas (CL 994.p.1.d.)¹⁶⁹ - esamību. Šā viedokļa aizstāvji par izšķirošo nekustamā īpašuma piederībā atzīst nekustamā īpašuma piederības prezumpciju, atbilstoši kurai nekustamais īpašums, kurš ierakstīts zemesgrāmatā uz viena laulātā vārda bez norādes par laulātā atsevišķo mantu, laulāto mantas kopību, atzīstams par tā laulātā īpašumu, uz kura vārda tas reģistrēts zemesgrāmatā un viņa tiesības rīkoties ar šo īpašumu nav ierobežotas ar otra laulātā piekrišanu attiecīgai rīcībai.

Viedoklis par nekustamā īpašuma piederības prezumpciju tiek pamatots ar to, ka:

1. Darījumos ar nekustamo īpašumu, kurš reģistrēts uz viena laulātā vārda, ja nav speciālas atzīmes zemesgrāmatā, kas ierobežo rīcību ar īpašumu, laulātā piekrišana nav nepieciešama.¹⁷⁰ Savukārt Augstākās Tiesas Senāts civillietā Nr.SKC-5 atzinis, ka, ja no īpašuma iegūšanas akta tas nepārprotami neizriet, nepieciešama laulātā piekrišana.¹⁷¹ Kā norādījusi I.Čudina¹⁷² - ja tiktu atbalstīts šāds, iepriekš minētais, viedoklis, tad zaudētu jēgu ZGL noteiktais, ka tas, ka nekustamais īpašums ir laulātā atsevišķa manta vai ka tas ietilpst laulāto mantas kopībā, vai arī, ka laulātiem ir visas mantas šķirtība, ierakstāms zemesgrāmatā nostiprinājuma ierakstā par nekustamā īpašuma īpašnieku.

2. Tas, ka nekustamais īpašums ir laulātā atsevišķa manta vai ka tas ietilpst laulāto mantas kopībā, vai arī ka laulātiem ir visas mantas šķirtība, ierakstāms zemesgrāmatā nostiprinājuma ierakstā par nekustamā īpašuma īpašnieku (ZGL 16.p.). Ja šāda ieraksta nav, tad par nekustamā īpašuma īpašnieku atzīstams tikai tas, kas par tādu ierakstīts zemesgrāmatā (CL 994.p.). Šādu ierakstu otrs laulātais var apstrīdēt tiesā prasības kārtībā.¹⁷³ Savukārt, kā norādījusi I.Čudina¹⁷⁴ šāds tulkojums nav pareizs, jo tieši šādas atzīmes trūkums norāda, ka šī manta, iespējams, ir laulāto kopīgā manta, un tā kā likums pats par sevi automātiski nepiešķir īpašuma tiesības vienam laulātajam uz otra laulā vārda reģistrēto mantu, tad to var izdarīt tiesas ceļā; tas, ka manta ir atsevišķa, ir jāpierāda tam, kas to apgalvo. Savu viedokli I.Čudina pamatojusi ar to, ka teikto apstiprina arī tiesu prakse, norādot, ka Senāts atzinis - ja no

¹⁶⁹ Kalniņš E. Par laulāto kopmantas prezumpcijām. Latvijas Vēstnesis, Nr.201/204, 1998.

¹⁷⁰ Gencs Z. Laulātie un nekustamais īpašums. Mans Īpašums, 1999, Nr. 8, 22.lpp.

¹⁷¹ Augstākās tiesas Senāta 2002.gada 16.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-5. Jurista Vārds, 2002. 26.marts Nr. 6.

¹⁷² Čudina I. Laulāto mantiskās attiecības. Jurista Vārds, 2005. 21.jūnijs Nr. 23. Pieejams: http://www.juristavards.lv/body_print.php?id=110882 [aplūkots 2013.gas 15.aprīlī].

¹⁷³ Par likuma piemērošanu, izskatot lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām. Augstākās Tiesas plēnuma 1996.gada 10.jūnija lēmuma Nr. 3 15.punkts. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=207465> [aplūkots 2013.gada 15.aprīlī].

¹⁷⁴ Čudina I. Laulāto mantiskās attiecības. Jurista Vārds, 2005. 21.jūnijs Nr. 23. Pieejams: http://www.juristavards.lv/body_print.php?id=110882 [aplūkots 2013.gas 15.aprīlī].

īpašuma iegūšanas akta tas nepārprotami neizriet, atbilstoši ZGL 61.p.1.d. 2.pk. nepieciešama laulātā piekrišana. Ja laulātais šādu piekrišanu nedod, tad tieši ieguvējam jāgriežas tiesā ar prasību atzīt šo nekustamo īpašumu par atsevišķo mantu, nevis laulātam jāprasa atzīt šo nekustamo īpašumu par kopīgo mantu.¹⁷⁵

3. Viss, kas atzīmēts zemesgrāmatās, ir absolūti ticams attiecībā uz trešām labticīgām personām, kaut arī ierakstījums būtu bijis netiesisks; un viss, kas nav atzīmēts zemesgrāmatās, bet kas nepieciešami jāieraksta, tas neeksistē lietisku tiesību veidā.¹⁷⁶ Šādu secinājumu apstiprina arī tas, ka laulāto kopīgās mantas esamības prezumpcija, neapšaubāmi, ir pretrunā vismaz ar vienu, t.i., zemesgrāmatu ieraksta publiskuma un ticamības principu, jo ieraksts, kas norāda uz vienu īpašnieku, kaut patiesībā pastāv kopīpašums, maldina publiku.¹⁷⁷ Šādu viedokli atbalsta arī I.Čudina¹⁷⁸, norādot, ka tas nav attiecināms uz laulāto kopīgās mantas noteikšanu, jo, noslēdzot atsavinājuma līgumu, laulātam ir jānorāda par laulības esamību un jāiegūst otra laulātā atļauja. Ja laulātais to neievēro un atsavina bez otra laulātā atļaujas, tad otrs var prasīt šāda līguma atzīšanu par spēkā neesošu vai prasīt kompensāciju par sev piederošās daļas atsavināšanu. Norāda, ka nedrīkst aizmirst, ka laulāto kopīgās mantas esamības prezumpcija ir speciālā tiesību norma atšķirībā no nekustamā īpašuma piederības prezumpcijas, jo, interpretējot likumu normas to kopsakarībā, ir pamats uzskatīt CL 994.p.1.d. par vispārīgo normu, bet CL 89.p. 2.d. par speciālo normu, ko apliecina arī tiesu prakse atzīstot, ka CL 994.pants attiecībā pret laulāto mantisko attiecību regulējošām normām ir vispārēja tiesību norma.¹⁷⁹ Līdz ar to par aizlieguma pastāvēšanu var uzzināt no ieraksta zemesgrāmatā, pārliecinoties, ka nodalījumā nav atzīmes par īpašnieka atsevišķo mantu.

4. Ņemot vērā CL 91.p. 2.d. ietvertu priekšrakstu par atsevišķās mantas esamības atzīmēšanu zemesgrāmatā, laulāto kopīgās mantas esamības prezumpcija atzīstama par vispārīgo normu un nekustamā īpašuma piederības prezumpcija par speciālo normu, tādēļ laulāto kopīgās mantas esamības prezumpcija jāņem vērā, ciktāl to neierobežo nekustama īpašuma piederības prezumpcija.¹⁸⁰ Par speciālo normu ir atzīstama tieši laulāto kopīgās mantas esamības prezumpcija, nevis nekustamā īpašuma piederības prezumpcija, jo nekustamais īpašums pieder arī vienkāršā kopīpašumā, un laulība ir īpašs statuss, kas rada nedalīto kopīpašumu.

¹⁷⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2002.gada 16.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-5. Jurista Vārds, 2002. 26.marts Nr. 6.

¹⁷⁶ Konradi F., Valters A. Civillikumi ar paskaidrojumiem. Lietu tiesības. Rīga: [b.i.], 1935, 105.-106.lpp.

¹⁷⁷ Rozenfelds J. Ķīlas tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998, 43.lpp.

¹⁷⁸ Čudina I. Laulāto mantiskās attiecības. Pieejams: http://www.juristavards.lv/body_print.php?id=110882 [aplūkots 2013.gas 15.aprīlī].

¹⁷⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2004.gada 3.marta spriedums lietā Nr. SKC-199. Jurista Vārds, 2002.18.jūnijs Nr. 12.

¹⁸⁰ Kalniņš E. Par laulāto kopmantas prezumpcijām. Latvijas Vēstnesis, Nr.201/204, 1998.

Uzskats, ka īpašums, kas iegūts laulības kopdzīves laikā, ir pats par sevi laulāto īpašums, ir mantots no padomju ģimenes tiesībām. Pēc CL, par laulāto kopīgu īpašumu var uzskatīt tādu nekustamo īpašumu, kas iegūts laulības kopdzīves laikā par abu laulāto līdzekļiem. Līdzekļu ieguldīšana īpašuma iegūšanā ir pierādīšanas priekšmets strīdus gadījumā.

Taču tas neaizliedz otram laulātam apstrīdēt ierakstu (šādas tiesības ir tikai pašam ierakstītā laulātajam, bet ne tā mantiniekiem¹⁸¹) un noslēgtos darījumus, ar kuriem ir pārkāptas viņa tiesības uz daļu kopīgā mantā. Turklāt, likums nenosaka konkrētus terminus, kādā laulātais var savu daļu izprasīt. Šāda otra laulātā tiesība prasīt uz viena laulātā vārda reģistrētu nekustamo īpašumu atzīt par laulāto kopīgo mantu nenoilgst. Tā kā laulāto manta ir izņēmums, kuras esamības kritērijs ir nevis tās iegūšana laulības laikā, bet gan tās iegūšana laulības laikā kopīgi abiem laulātajiem vai vienam no viņiem, bet par abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā darbības palīdzību, tad laulātam, kas apgalvo: nekustamā manta iegūta laulības laikā kādā no likumā noteiktajām abu laulāto līdzdalības formām, tas arī jāpierāda, jo atbilstoši civilprocesa vispārīgajam principam katrai pusei jāpierāda tie fakti, uz kuriem tā atsaucas kā uz savu prasījumu un iebildumu pamatojumu.¹⁸²

Daudz veiksmīgāk šis institūts tika regulēts padomju laikos. LPSR AT plēnuma 1974.gada 26.novembra lēmuma 3.p. noteica, ka dzīvojamā māja, kas uzbūvēta laulības kopdzīves laikā, ir laulāto nedalītais kopīpašums, uz ko viņiem ir vienādas tiesības neatkarīgi no tā, vai māja reģistrēta uz viena vai abu laulāto vārda.

2003.gada 1.janvārī tiesību zinātnieku diskusijas par laulāto kopīgās mantas esamības prezumpciju un nekustamā īpašuma piederības prezumpciju pārtrauca CL 93.panta jaunās redakcijas pēdējais teikums, kurš nosaka, ka, ja nekustamais īpašums ir iereģistrēts zemesgrāmatā uz viena laulātā vārda, tad pieņemams, ka otrs laulātais savu daļu nodevis otra laulātā, uz kura vārda reģistrēts nekustamais īpašums, pārvaldīšanā. Tas dod iespēju kopīgi lietot uz viena laulātā vārda reģistrēto nekustamo īpašumu un atzīt to par kopīgo mantu vai arī neatzīt. Tas ir juridiski korekts mēģinājums apvienot pirmskara Latvijas un LĢK normas, tādējādi ļaujot šo normu arī piemērot pēc analogijas attiecībā uz citu kustamo mantu, kas reģistrēta publiskos reģistros.

Ievērojot CL 994.p.1.d. paredzētās nekustams lietas piederības prezumpciju un laulāto likumisko mantisko attiecību pamatā likto mantas šķirtības principu, viena laulātā īpašuma tiesības nostiprinājums zemesgrāmatā ir pietiekams pierādījums viņa individuālai īpašuma tiesībai uz attiecīgo nekustamo lietu (arī tad, ja zemesgrāmatā nav ierakstīta piebilde par

¹⁸¹ Krauze R. Nekustama īpašuma mantošana. Mans Īpašums, 2000, Nr. 3, 30.lpp.

¹⁸² Briedis E. Par nekustamo īpašumu kā laulātā atsevišķo mantu. Pieejams: http://www.juristavards.lv/body_print.php?id=63379 [aplūkots 2013.gada 15.aprīlī].

laulātā atsevišķo mantu). CL 91.p.2.d.2.teik. un ZGL 16.p.1pk. „a” apakšpunkta paredzētās piebildes neesamība neatspēko nekustamas lietas piederības prezumpciju un vēl jo vairāk – neliecina par to, ka attiecīgā nekustamā lieta ir laulāto kopīgās mantas objekts CL 89.p.2.d. izpratnē. CL 89.p.2.d. un CL 91.p.2.d.2.teik. regulē atšķirīgus tiesību jautājumus. CL 89.p.2.d. ir paredzēts katra laulātā pienākums pierādīt savu līdzdalību kopīgās mantas iegūšanā un šim pienākumam ir izšķiroša loma laulāto savstarpējā strīdā par viņu kopējās mantas sastāva noteikšanu. Turpretī ar CL 91.p.2.d.2.teik. un ZGL 16.p.1pk. „a” apakšpunkta paredzētās piebildes palīdzību trešajām personām tiek darīts zināms vienīgi tas, ka attiecīgā nekustamā lieta, pamatojoties uz laulāto starpā noslēgtu līgumu par atsevišķās mantas noteikšanu, ir noteikta kā zemesgrāmatā ierakstītā laulātā atsevišķās mantas objekts.

Tādējādi laulāto savstarpējās tiesiskajās attiecībās, ja viņu starpā pastāv strīds par kopīgās mantas sastāva noteikšanu CL 91.p.2.d.2.teik. un ZGL 16.p. 1pk. „a” apakšpunktā paredzētās piebildes neesamība neatbrīvo otru laulāto no CL 89.p.2.d.paredzētā pienākuma pierādīt savu līdzdalību tādas strīdus nekustamās lietas iegūšanā, kas ierakstīta zemesgrāmatā uz pirmā laulātā vārda bez minētās piebildes.

Arī jaunākajā tiesu prakses apkopojumā¹⁸³ atzīts, ka, ja nekustamais īpašums zemesgrāmatā reģistrēts tikai uz viena laulātā vārda, šāds nostiprinājums nepadara to par šī laulātā atsevišķu mantu, norādot, ka, šādā gadījumā, otram laulātajam ir tiesības lūgt atzīt to par laulāto kopīgo mantu, pamatojoties uz CL 89.p.2.d.

c) laulāto kopīgās mantas vienlīdzīga sadalījuma prezumpcija

Ja par attiecīgās mantas kopīgu piederību nav strīda vai arī laulātie ir pierādījuši savu līdzdalību strīdus mantas iegūšanā, vēl nepieciešams izšķirt jautājumu par šīs mantas sadalījumu jeb piederības samēru viņu starpā, jo pēc vispārīgā principa laulības laikā iegūtā kopīgā manta pieder laulātajiem tādās daļās, kādās viņi ar saviem līdzekļiem vai darbības palīdzību ir piedalījušies tās iegūšanā. Šajā ziņā kā vienu tā otru laulāto no pienākuma pierādīt sava ieguldījuma apmēru kopīgajā mantā atbrīvo CL 89.p.2.d. paredzētā laulāto kopīgās mantas vienlīdzīga sadalījuma prezumpcija – „šaubu gadījumā jāpieņem, ka šī manta pieder abiem līdzīgās daļās”.

Kā redzams no CL 89.p.2.d. laulāto kopīgās mantas vienlīdzīga sadalījuma prezumpcija attiecas vienīgi uz laulāto kopīgo mantu, nevis uz laulības laikā iegūto mantu vispār. Kā

¹⁸³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakses laulāto kopīgās mantas dalīšanā 2012”. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/info/summary/civiltiesibas/> [aplūkots 2013.gada 3.aprīlī].

norādījis E Kalniņš laulāto kopīgās mantas vienlīdzīga sadalījuma prezumpcijas piemērošanas priekšnoteikums ir tas apstāklis, ka strīdus manta ietilpst laulāto kopīgajā mantā, jo CL 89.panta 2.daļā ir runa par šaubām attiecībā uz katra laulātā ieguldījuma apmēru laulāto kopīgajā mantā.¹⁸⁴

Kā atzīts juridiskajā literatūrā, laulāto kopīgās mantas vienlīdzīga sadalījuma prezumpcija ir relatīva, jo Civillikuma 89.panta otrajā daļā paredzēto pieņēmumu, ka laulības laikā iegūtā kopīgā manta pieder laulātajiem līdzīgās daļās ieinteresētais laulātais var “apgāzt” pierādīt citādāku šīs mantas sadalījumu.¹⁸⁵ Strīda gadījumā tam laulātajam, kurš apgalvo, ka strīdus kopīgā manta pieder abiem laulātajiem līdzīgās daļās, šis apgalvojums nav jāpierāda, jo šajā aspektā viņš ir atbrīvots no pierādīšanas pienākuma. Savukārt, tam laulātajam, kurš iebilst pret kopīgās mantas vienlīdzīgu sadalījumu laulāto starpā, ir pienākums pierādīt to, ka šāds pieņēmums neatbilst laulāto izdarīto ieguldījumu faktiskajam samēram. Šādu viedokli atbalstījis arī Senāts.¹⁸⁶ Turklāt, kā norādījis Senāts, ja viens vai abi laulātie var pierādīt sava ieguldījuma apmēru vienīgi ”daļējā” strīdus mantas iegūšanā, laulāto kopīgās mantas vienlīdzīga sadalījuma prezumpcija ir attiecināma uz šīs mantas atlikušās daļas sadalījumu laulāto starpā. Arī jaunākajā tiesu prakses apkopojumā¹⁸⁷ minēts, ka laulātajam, kurš apstrīd CL 89.p.2.d.paredzēto pieņēmumu, iebilstot pret kopīgas mantas vienlīdzīgu sadalījumu, ir pienākums pierādīt sava ieguldījuma apmēru.

Laulāto kopīgās mantas vienlīdzīga sadalījuma prezumpcija pēc vispārīgā principa ir spēkā vienīgi starp pašiem laulātajiem, jo šī norma regulē laulāto savstarpējās tiesiskās attiecības.¹⁸⁸

Kā piemēru šeit var minēt AT Civillietu tiesu palātas spriedumu lietā Nr. PAC-395¹⁸⁹ L.Brokas prasībā pret J. Stafecki par ieraksta apstrīdēšanu zemesgrāmatā un kopmantas sadali, kur Civillietu tiesu palāta secinājusi, ka strīdus nekustamais īpašums ir iegādāts pēc pušu savstarpējas vienošanās un pušu nolūks ir bijis laulāto kopīgas mantas radīšana, tajā pat laikā atzīstot, ka, neskatoties uz izdarīto secinājumu, atsevišķi izlemjams jautājums par katra

¹⁸⁴ Kalniņš E. Laulāto manta likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu Namu aģentūra, 2010, 196.-197.lpp.

¹⁸⁵ Sk. Bergmane I. Laulāto atsevišķa manta. Latvijas Universitātes raksti. 657.sēj., Juridiskā zinātne. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 52.lpp.

¹⁸⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 21.marta spriedums lietā Nr. SKC-1260. [5.pielikums].

¹⁸⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakses laulāto kopīgās mantas dalīšanā 2012”. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/info/summary/civiltiesibas/> [aplūkots 2013.gada 10.aprīlī].

¹⁸⁸ Kalniņš E. Laulāto manta likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu Namu aģentūra, 2010, 196.-197.lpp.

¹⁸⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2000.gada 25.augusta spriedums lietā Nr. PAC-395. Grām.: Latvijas Republikas apelācijas instances nolēmumu apkopojums civillietās 1999.-2000.gads, Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 309.-315.lpp.

laulātā mantisko ieguldījumu un atkarībā no tā – katram pienākošās domājamās īpašuma tiesību daļas noteikšanu atbilstoši Civillikuma 89.p.

Izvērtējot iepriekš aplūkotos atšķirīgos viedokļus par laulāto pierādīšanas pienākumu, autore atbalsta viedokli, ka tam laulātajam, kurš prasa atzīt īpašuma tiesības uz daļu no laulāto kopīgās mantas un apgalvo, ka kopīgi ar otru laulāto piedalījies mantas iegūšanā, ir pienākums pierādīt savu līdzdalību un ieguldījuma apmēru strīdus mantas iegūšanā, ciktāl viņu no šī pienākuma neatbrīvo CL paredzētās prezumpcijas – CL 89.p.2.d. paredzētā laulāto kopīgās mantas vienlīdzīga sadalījuma prezumpcija vai CL 994.p.1.d. paredzētā nekustamā īpašuma piederības prezumpcija.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādus secinājumus un priekšlikumus:

1. Neskatoties uz to, ka CL 91.p. ir atvērta tiesību norma, kas attiecas uz likumā tiešā veidā neregulētiem mantas veidiem, un, saskaņā ar kuru, kā laulātā atsevišķā mata var būt ne tikai CL 91.p.1d.minētā manta, tomēr, praksē var pastāvēt neskaidrības attiecībā uz laulātā ienākumiem, ko laulātais ieguvis ar savu patstāvīgu darbu un, kas nav nodoti ģimenes un kopīgas mājsaimniecības vajadzībām, kā arī mantu, ko viņš par minētajiem ienākumiem vai ar savu darbu ieguvis laulības laikā, taču pēc laulāto kopdzīves un kopīgas saimniecības vešanas pārtraukšanas. Līdz ar to, CL 91.p.1.d. ietvertu laulātā atsevišķās mantas sastāva uzskaitījumu vajadzētu papildināt ar norādi vismaz par tiem „atsevišķi iegūtās mantas” veidiem, resp., tās rašanās (iegūšanas) pamatiem, kas par tādiem atzīti līdzšinējā tiesu praksē un juridiskajā literatūrā. CL 91.p.1.d. ietvertu uzskaitījumu vajadzētu papildināt ar norādi uz mantu, ko viens laulātais ar savu darbu vai personīgajiem līdzekļiem ieguvis laulības laikā, taču pēc laulāto kopdzīves un kopīgas saimniecības vešanas pārtraukšanas. Bez tam CL 91.p.1.d. ietvertu laulātā atsevišķās mantas uzskaitījumu vajadzētu papildināt ar norādi uz tādiem viena laulātā ienākumiem no algota darba, profesionālās vai saimnieciskās darbības, kas tikuši iegūti bez otra laulātā tiešas līdzdalības un ko pirmais laulātais nodevis citām, ar ģimeni un kopīgo mājsaimniecību nesaistītām vajadzībām.

Tādējādi, lai novērstu iespējamās domstarpības minēto tiesību normu piemērošanā, Civillikuma 91.p.1d. būtu veicami šādi grozījumi:

- 1) izteikt CL 91.p.1d. 4.punktu redakcijā: „ienākumi, ko laulātais ieguvis ar savu patstāvīgu darbu un, kuri nav nodoti ģimenes un kopīgas mājsaimniecības vajadzībām”;
- 2) papildināt CL 91.p.1.d. ar jaunu 5.punktu šādā redakcijā: „manta, ko laulātais ieguvis laulības laikā, taču pēc laulāto kopdzīves un kopīgas saimniecības vešanas pārtraukšanas”;
- 3) Uzskatīt līdzšinējo CL 91.p.1.d.5.p. par CL 91.p.1.d.6.p.

2. Kā novērots tiesu praksē, nereti, ar mērķi panākt ātrāku laulības šķiršanas procesu, prasībā par laulības šķiršanu, netiek norādīts faktiskais laulības iziršanas laiks, kas, savukārt, ietekmē lietas iznākumu gadījumā, kad prasība par laulāto kopīgās mantas sadali tiek celta pēc lietas par laulības šķiršanu izskatīšanas.

Tāpēc, spriedumam lietā par laulības šķiršanu nevar piešķirt prejudiciālu nozīmi, gadījumā, kad viens no laulātajiem norāda atšķirīgu faktisko laulības iziršanas laiku no spriedumā par laulības šķiršanu minētā, un tam piekrīt arī otrs laulātais.

3. Manta, ko ieguvis viens laulātais, darbojoties savā profesijā, bet otrs, nodarbojoties ar mājsaimniecību un ģimenes saimniecības lietām, palīdz šim laulātajam, kurš darbojas profesijā, un tādēļ šī viena laulātā iegūtā manta būtu uzskatāma par iegūtu ar otra laulātā darbības palīdzību.

4. Lai nerastos lieki pārpratumi un, lai novērstu savas mantas tiesību aizskārumu nākotnē, laulātajiem nepieciešams sakārtot sev piederošo nekustamo īpašumu tiesisko statusu, zemesgrāmatā ierakstot šo nekustamo īpašumu piederību. Pretējā gadījumā pašiem laulātajiem jāuzņemas atbildība par tām negatīvajām sekām, kas radušās trešajai personai laulātajam atsavinot nekustamo īpašumu, par kura piederību nākotnē laulāto starpā varētu rasties strīds.

5. CL 91.p.1.d.1.pk. regulētā līguma mērķis ir noteikt atsevišķas mantas raksturu vienīgi zināmai laulāto mantas daļai, nevis faktiski radīt visas laulāto mantas šķirtību. Lai panāktu šādu līgumu publiskās ticamības spēku attiecībā pret trešajām personām, tie laulātajiem jāreģistrē mantisko attiecību reģistrā. Atbilstoši CL 140.p. un, pēc analogijas CL 115.p.2.d., tikai ar šādu reģistrāciju tiek nodibināta nepieciešamā publicitāte līgumiski noteiktai laulātā atsevišķajai mantai.

Kaut arī CL 91.p. nenosaka CL 91.p.1.d.1.pk. regulētā līguma reģistrāciju un, kaut arī MK 2002.gada 3.septembra noteikumi Nr. 403 „Laulāto mantisko attiecību reģistrācijas kārtība” tiešā veidā regulē vienīgi laulības līgumu reģistrāciju, iespēja laulāto mantisko attiecību reģistrā ierakstīt līgumu par atsevišķās mantas noteikšanu izriet no CL 140.p. noteikumiem.

Tāpēc, lai nerastos lieki pārpratumi, nepieciešams izdarīt grozījumus MK 2002.gada 3.septembra noteikumos Nr. 403 „Laulāto mantisko attiecību reģistrācijas kārtība”, paredzot CL 91.p.1.d.1.pk. regulētā līguma, kā arī CL 110.p.1.d. minētā līguma un tiesas sprieduma par laulāto kopīgās mantas sadali, ierakstīšanu laulāto mantisko attiecību reģistrā.

6. Ar priekšmetu, kas nepieciešams viena laulātā patstāvīgā darbā, CL 91.p.d.2.pk. izpratnē ir saprotamas ne tikai kustamas lietas. Par tādiem atzīstami arī individuālā komersanta uzņēmuma objekti, t.sk. nekustamas lietas, darba rīki, izejvielu un preču krājumi. Laulātā kā individuālā komersanta atsevišķajā mantā ietilpst pārējās viņa uzņēmuma sastāvā esošās lietu tiesības, saistību tiesības, „rūpnieciskā īpašuma” tiesības (piem., no patenta izrietošās izņēmuma tiesības uz izgudrojumu, tiesības uz preču zīmi), tiesības uz firmu.

7. Izvērtējot mantiska rakstura piešķirumu starp laulātajiem, jāņem vērā abu laulāto, bet jo sevišķi piešķirēja, patiesā griba – vai tiešām laulātais aiz devības ir izdarījis bezatlīdzības piešķirumu par labu otram laulātajam nolūkā palielināt pēdējā mantu kā tas

paredzēts CL 1912.p. Par laulāto starpā izdarītu dāvinājumu īstā nozīmē var būt runa vienīgi tad, ja, atbilstoši laulātā paustajai gribai, viena laulātā bezatlīdzības piešķirumam jāpaliek otra laulātā mantā arī pēc laulības izbeigšanās.

Tāpat gadījumā, kad viens no laulātajiem noslēdzis dāvinājuma līgumu ar trešo personu, jāņem vērā līdzēju patiesā griba, jo nereti mēdz būt gadījumi, kad dāvinājuma līgums tiek noslēgts tikai izskata pēc, lai apslēptu citu, patiesi gribētu darījumu (simulatīvs darījums). Šādā gadījumā atbilstoši CL 1439.p.noteiktajam, spēkā ir patiesi gribētais darījums.

8. Par viena laulātā atsevišķās mantas objektu kļūst tikai tādi viņa atsevišķās mantas ienākumi, kas nav nodoti ģimenes un kopīgās mājsaimniecības vajadzībām. Viena laulātā atsevišķās mantas ienākumi, kas nodoti ģimenes un kopīgās mājsaimniecības vajadzībām kļūst par laulāto kopīgās mantas objektu.

9. Gadījumā, kad viens laulātais savā prasībā lūdz tiesu atzīt nekustamu īpašumu par laulāto kopīgo mantu, viņam, saskaņā ar CPL 93.p.1.d., ir jāpierāda, ka strīdus objekts iegūts ar tā līdzdalību, atbilstoši kādam no CL 89.p.2.d. minētajiem līdzdalības veidiem, ciktāl viņu no šī pienākuma neatbrīvo CL paredzētās prezumpcijas – CL 89.p.2.d. paredzētā laulāto kopīgās mantas vienlīdzīga sadalījuma prezumpcija vai CL 994.p.1.d. paredzētā nekustamā īpašuma piederības prezumpcija. Un tikai tad atbildētājam ir jāaizstāvas pret prasību, iesniedzot pierādījumus, ka tā ir viņa atsevišķā manta.

10. Laulāto kopīgais īpašums nav identisks kopīpašumam CL Lietu tiesību daļas izpratnē. CL Lietu tiesību daļā noteiktais kopīpašums ir vispārīga norma, bet CL Ģimenes tiesību daļā subjekti ir savstarpēji saistīti arī ar laulības institūtu, un līdz ar to ģimenes tiesībās kā speciāla norma ir lietojams termins „kopīga manta”, „kopīgais īpašums”.

11. Par otra laulātā līdzdalību kopīgās mantas iegūšanā CL 89.p.2.d. izpratnē atzīstama arī mājsaimniecības vešana ikdienā un laulāto aizgādībā esošo bērnu ikdienas aprūpe, ko veic viens no laulātajiem.

12. Izšķirot strīdu par laulāto kopīgās mantas sadali, tiesai, pirmkārt, ir jānosaka dalāmās mantas sastāvs, otrkārt, tās sadalījums laulāto starpā un, treškārt, jāveic reāla mantas sadale, ievērojot Civillikuma 1074. un 1075.pantu.

Laulāto mantas reāla sadale jāveic arī tad, ja prasība nav tieši pamatota ar Civillikuma 1074., 1075.pantu, jo pašā prasībā jau ir izteikts nepārprotams prasījums – sadalīt laulāto kopīgo mantu, kuras mērķis ir viena laulātā daļas pilnīga nošķiršana no otra laulātā daļas viņu kopīgajā mantā.

Taču, lai nākotnē izslēgtu šādas situācijas rašanos, kad laulāto kopīgās mantas sadales mērķis nav sasniegts, pusēm atzīstot tikai domājamās daļas no strīdus nekustamā īpašuma, autore iesaka veikt grozījumus, CL 109.p.4.d.izsakot redakcijā: „Laulāto kopīgā manta

dalāma pēc mantojuma dalīšanas kārtības vispārējiem noteikumiem (731.p. un turpm.p.) veicot katra laulātā mantas faktiski un juridiski nošķiršanu.

13. Lai laulāto mantu varētu atzīt par laulāto kopīgo mantu, nepietiek vien ar kopīgām darbībām kopīgās mantas radīšanā, piemēram, naudas ieguldījumu, sertifikātu ieguldījumu, bērnu audzināšanu, organizatorisko darbu veikšanu īpašuma iegūšanai. Nepieciešams arī mērķis radīt kopīgu īpašumu, kuru, izvērtējot lietas materiālus, konstatē tiesa. Ja šādu mērķi konstatēt nevar, tad nav pamata prasības apmierināšanai.

14. Viena laulātā īpašuma tiesības nostiprinājums zemesgrāmatā ir pietiekams pierādījums viņa individuālai īpašuma tiesībai uz attiecīgo nekustamo lietu (arī tad, ja zemesgrāmatā nav ierakstīta piebilde par laulātā atsevišķo mantu). CL 91.p.2.d.2.teik. un ZGL 16.p.1pk. „a” apakšpunkta paredzētās piebildes neesamība neatspēko nekustamas lietas piederības prezumpciju un, vēl jo vairāk – neliecina par to, ka attiecīgā nekustamā lieta ir laulāto kopīgās mantas objekts CL 89.p.2.d. izpratnē.

15. Civillikuma 89.panta otrajā daļā paredzēto pieņēmumu, ka laulības laikā iegūtā kopīgā manta pieder laulātajiem līdzīgās daļās ieinteresētais laulātais var “apgāzt” pierādot citādāku šīs mantas sadalījumu. Strīda gadījumā tam laulātajam, kurš apgalvo, ka strīdus kopīgā manta pieder abiem laulātajiem līdzīgās daļās, šis apgalvojums nav jāpierāda, jo šajā aspektā viņš ir atbrīvots no pierādīšanas pienākuma. Savukārt, tam laulātajam, kurš iebilst pret kopīgās mantas vienlīdzīgu sadalījumu laulāto starpā, ir pienākums pierādīt to, ka šāds pieņēmums neatbilst laulāto izdarīto ieguldījumu faktiskajam samēram. Ja viens vai abi laulātie var pierādīt sava ieguldījuma apmēru vienīgi ”daļējā” strīdus mantas iegūšanā, laulāto kopīgās mantas vienlīdzīga sadalījuma prezumpcija ir attiecināma uz šīs mantas atlikušās daļas sadalījumu laulāto starpā.

16. Laulāto savstarpējās tiesiskajās attiecībās, ja viņu starpā pastāv strīds par kopīgās mantas sastāva noteikšanu, CL 91.p.2.d.2.teik. un ZGL 16.p. 1pk. „a” apakšpunktā paredzētās piebildes neesamība neatbrīvo otru laulāto no CL 89.p.2.d.paredzētā pienākuma pierādīt savu līdzdalību tādas strīdus nekustamās lietas iegūšanā, kas ierakstīta zemesgrāmatā uz pirmā laulātā vārda bez minētās piebildes.

Juridiskajā literatūrā ir izteikts priekšlikums izteikt Civillikuma 91.panta otrās daļas otro teikumu redakcijā: "Nekustamais īpašums ierakstāms zemes grāmatā kā viena laulātā atsevišķa manta vai kā laulāto kopīga manta", norādot, ka, ja īpašums tiek iegādāts laulības laikā un starp laulātajiem nav laulības līguma, tad, nostiprinot to zemesgrāmatā, zemesgrāmatu tiesnesim ir jāpieprasa no laulātajiem notariālā kārtībā apstiprināts iesniegums, ka konkrētais nekustamais īpašums ir vai nu viena laulātā atsevišķa manta (otrs laulātais parakstot šo iesniegumu, to apliecina ar savu parakstu), vai arī abu laulāto kopīgais īpašums,

un attiecīgi zemesgrāmatā tiek ierakstīti abi laulātie, katram tiek reģistrēta $\frac{1}{2}$ no nekustamā īpašuma domājamās daļas.

Taču šādam viedoklim nevarētu īsti piekrist, jo nereti laulātie nekustamo īpašumu ir iegādājušies kopīgi, vai arī viens no laulātajiem ir devis otram laulātajam līdzekļus nekustamā īpašuma iegādei vai kā citādi ar savu darbu veicinājis un sekmējis nekustamā īpašuma iegādi, kur konkrēti noteikt katra laulātā ieguldījuma apmēru nemaz nav iespējams.

Turklāt šāds nosacījums būtu praktiski neiespējams izpildīt gadījumā, kad laulātie jau pārtraukuši laulāto kopdzīvi un kopīgas saimniecības vešanu, kā arī, gadījumā, kad laulāto starpā jau notiek tiesvedība par laulības šķiršanu un laulāto kopīgās mantas sadali. Grūti ticēt, ka pie apstākļiem, kad laulāto starpā jau pastāv saspīlētas attiecības dēļ esošā tiesas procesa, kāds no laulātajiem dos piekrišanu nekustamā īpašuma reģistrācijai uz otra laulātā vārda.

Līdz ar ko iepriekš minētie CL91.p.2.d. otrā teikuma grozījumi varētu novest pie situācijas, kad nekustamais īpašums tiek reģistrēts uz trešās personas vārda. Tādējādi tiktu rosināta fiduciāru darījumu slēgšana starp vienu no laulātajiem un personu, kuram šis laulātais uzticas.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. Balodis K. Komersanta uzņēmums ka civiltiesību subjekts. Likums un Tiesības. 2005, Nr. 3.
2. Bergmane I. Laulāto atsevišķa manta. Latvijas Universitātes raksti 657.sējums. Juridiskā zinātne. Rīga: Zinātne, 2003.
3. Bergmane I. Nekustamais īpašums kā laulāto kopīga manta. Latvijas Universitātes raksti 665.sējums. Sociālās zinātnes. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003.
4. Briedis E. Par nekustamo īpašumu kā laulāto atsevišķo mantu. Jurista Vārds, 2002. 21.maijs, Nr.10 (243), 7.lpp.
5. Bukovskis V. Civilprocesa mācību grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933
6. Būmanis A. Ģimenes locekļu mantiskās attiecības pēc jaunā Civillikuma. Prezidenta Ulmaņa Civillikums. Rakstu krājums. Rīga, 1938.
7. Ciematniece I. Laulāto mantisko attiecību regulējums. Latvijā No 19.gs. vidus līdz mūsdienām. Jurista vārds, 2008. 3.jūnijs, Nr.21 (255).
8. Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības (1401.-2400.p.). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Mans Īpašums, 1998.
9. Civilprocesa likuma komentāri, Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna un M.Dudeļa vispārīgā zinātniskā redakcijā, Rīga, 2001
10. Čakste K. Civiltiesības. Rīga: [b.i.], 1936.
11. Čakste K. 1937.g. 28.janvāra Civillikums. Izglītības Ministrijas Mēnešraksts, 1938, Nr.2.
- 12.Čudina I. Laulāto mantiskās attiecības. Jurista vārds, 2005.21.jūnijs, Nr.23 (378)
13. Čudina I. Laulāto mantas dalīšana. Jurista Vārds, 2005.13.septembris, Nr. 34 (389).
14. Frīdenberga L.Laulāto likumiskās mantiskās attiecības. Rīga: Rota, 1938.
15. Frīdenberga L. Laulības līgumi pēc Latvijas Civillikuma. Rīga: [b.i.], 1940.
16. Gencs Z. Laulātie un nekustamais īpašums. Mans Īpašums, 1999, Nr. 8.
17. Grūtups A., Krastiņš E. Īpašuma reforma Latvijā. Rīga: Mans Īpašums, 1995.
18. Grūtups A. Kopīpašuma dalīšana: domājamās un reālās daļās. Mans Īpašums, 1997, Nr. 1.
19. Grūtups A. Kopmanta: kā to sadalīt. Mans Īpašums, 1997, Nr. 7.
20. Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.
21. Hūns E. Laulāto atsevišķa manta Prezidenta Ulmaņa civillikumā. Tieslietu ministrijas Vēstnesis, 1939, Nr. 4.

22. Instrukcija miertiesnešiem par laulāto mantisko attiecību reģistrāciju. Valdības Vēstnesis, 1937, Nr. 215.
23. Jakobsone I. Laulāto atbildība par viņu parādiem pēc Vidzemes pilsētu tiesībām. Rīga: [b.i.], 1935
24. Kalniņš E. Par laulāto kopmantas prezumpcijām. Jurista Vārds, 1998, Nr.22.
25. Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Raksti privāttiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005.
26. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010.
27. Kalniņš V. Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture. I daļa, Rīga: Zvaigzne, 1972.
28. Kalnpūrs A. Pēdējie papildinājumi un pārgrozījumi Civilprocesa likumā un Civillikumā pagasttiesu darbībā. Pašvaldības Darbs, 1938, Nr.3
29. Krauze R. Mantojuma tiesības Latvijas Republikā. Rīga: KIF, 1994
30. Krauze R. Nekustama īpašuma mantošana. Mans Īpašums, 2000, Nr. 3
31. Krauze R. Pirmslaulības īpašums. Laulības šķiršana. Īpašuma dalīšana. Mans Īpašums, 2000, Nr. 10 (128).
32. Latuņina A. Par 1937.gada Civillikuma attīstību. Latvijas Vēstnesis, 1995. 15.decembris, Nr. 95.
33. Latvijas PSR laulības un ģimenes kodeksa komentāri. Rīga: Avots, 1985.
34. Latvijas tiesību vēsture (1914 - 2000): mācību grāmata juridiskajām augstskolām un fakultātēm. Rīga: Latvijas Vēstures fonds, 2000.
35. Ozoliņš O. Senāta Civildepartamenta prakse 1939.gadā. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1940, Nr.2.
36. Paļčikovska M. Laulāto likumiskās mantiskās attiecības un to risinājums. Jurista Vārds, 2000.21.novembris, Nr.36 (189)
37. Pētījums ģimenes tiesībās Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizācijai. <http://www.tm.gov.lv/lv/ministrija/imateriali/petijumi.html>
38. Rolle E. Laulāto atsevišķa manta. Rīga: Rota III spiestuve, 1940.
39. Rozenfelds J. Lietu tiesības. 3.labotais un pap.izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004.
40. Sinaiskis V. Civillikuma principi un ģimenes tiesības. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1938, Nr. 1.
41. Strazdiņš A. Laulāto personiskās un mantiskās attiecības. Jaunā Civillikuma apskats. Daugavpils: Daugavpils latviešu biedrība, 1937.
42. Tieslietu ministra paskaidrojums pie likuma par Civillikuma spēkā stāšanās laiku un pārejas laika noteikumiem. Tieslietu ministrijas vēstnesis Nr. 4, 939.lpp.

43. Vēbers J. Padomju Civiltiesības. Vispārīgā daļa. Īpašuma tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1979.
44. Vēbers J. Latvijas PSR Ģimenes tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1984.
45. Vēbers J. Laulību līgumi. Latvijas Vēstnesis, 1996.8.marts, Nr.43./44.
46. Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 2000.
47. Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 2000.
48. Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu (841.-926.p., 1130.-1400.p.). Rīga: Mans Īpašums, 1998,
49. Višņakova G. Par laulāto likumiskajām mantiskajām attiecībām. Jurista Vārds, 1999.20.augusts, Nr. 29 (136).
50. Einzeldarstellungen. Erster Band [1.sējums]: Einleitung-Familienrecht-Erbrecht. Rīga: Herderinstitut uz Riga, 1938.
51. Jauernig O.(Hrsg.). Bürgerliches Gesetzbuch. Kommentar. 11. Aufl. Munchen: Verlag C.H.Beck, 2004
52. Larenz, K., Wolf, M. Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts. 9.Aufl. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 2004, §21, Rn. 3 ff
53. Lettlands Civilgesetzbuch, [b.i.],1938
54. Lettlands Zivilgesetzbuch vom 28.Januar 1937 in Einzeldarstellungen. Erster Band Einleitung-Familienrecht-Erbrecht. Rīga: Herderinstitut zu Riga, 1938.
55. Rey H. Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum. 3. Aufl. Bern: Stämpfli Verlag AG, 2007, N 131 ff .
56. Schmid J., Hürlimann-Kaup B. Sachenrecht 2. Aufl. Zürich, Basel, Genf: Schulthess Juristische Medien AG, 2003.
57. Schwenzer I (Hrsg.) Scheidung/Steck. FamKomm. Bern: Stämpfli Verlag AG, 2005
58. Tuor P., Schnyder B., Schmid J., Rumbo-Jungo A. Das Schweizerische Zivilgesetzbuch. 12. Aufl. Zürich, Basel, Genf:Schulthess Juristische Medien AG, 2002
59. Von Schilling C. Die persönlichen Rechte der Ehegatten und das eheliche Güterrecht. Buch: Lettlands Zivilgesetzbuch vom 28.Januar 1937 in Einzeldarstellungen. Erster Band [1.sējums]: Einleitung-Familienrecht-Erbrecht. Rīga: Herderinstitut zu Riga, 1938
60. Von Schilling C. Zur Einführung. Grām.: Lettlands Zivilgesetzbuch vom 28.Januar 1937 in Schlüter W. BGB-Familienrecht. 11. Aufl. Heidelberg:C.F.Müller Verlag, 2005
61. Пчелинцева Л. М. Семейное право России: Учебник для вузов. 4-е изд., перераб. Москва: Издательство Норма, 2006

Normatīvie akti

62. Vietējo Civillikumu kopojums (Vietējo likumu kopojuma III daļa). Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Rīga: Valters un Rapa akciju sab. izdevums, 1928.
63. Instrukcija miertiesnešiem par laulāto mantisko attiecību reģistrāciju. Valdības Vēstnesis, 1937, Nr. 215.
64. Likums par Civillikuma spēkā stāšanās laiku un pārejas laika noteikumiem. Valdības Vēstnesis, 1937. Nr. 213.
65. Civillikums. Trešais iespiedums. Rīga: Kodifikācijas nodaļas 1937.gada izdevums. 1938.
66. Civillikums. 22.12.1992. LR likums. www.likumi.lv
67. Zemesgrāmatu likums 30.03.1993. LR likums. www.likumi.lv
68. Par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatās 30.01.1997. LR likums. www.likumi.lv
69. Komerclikums 21.12.2000. LR likums. www.likumi.lv
70. Ministru kabineta 2002. gada 3.septembra noteikumi Nr.403 "Laulāto mantisko attiecību reģistrācijas kārtība". www.likumi.lv
71. Civil Code of the Republic of Lithuania
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=245495&p_query=&p_tr2=&p_hil=&p_sess=&p_no=1

Juridiskā prakse

72. Latvijas Senāta CKD spriedums Nr. 649, 1938.
73. Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1996.gada 10.jūnija lēmums Nr. 3 „Par likuma piemērošanu, izskatot lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām”
74. Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 1998.gada 2.augusta spriedums lietā Nr. SKC 515
75. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2000.gada 15.marta spriedums lietā Nr. PAC-162.
76. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2000.gada 25.augusta spriedums lietā Nr. PAC-395
77. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2002.gada 16.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-5

78. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2002.gada 30.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-39/2002
79. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2002.gada 7.marta spriedums lietā Nr. PAC-190
80. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2002.gada 31.oktobra spriedums lietā Nr. PAC-194
81. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2003.gada 5.marta spriedumu lietā Nr. SKC-142/2003
82. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2003.gada 28.maija lēmums lietā Nr. SKC-184
83. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2003.gada 25.septembra spriedums lietā Nr. PAC-642.
84. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2003.gada 3.oktobra spriedums lietā Nr. PAC-782.
85. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2004.gada 3.marta lēmums lietā Nr. SKC-193
86. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2004.gada 3.marta spriedums lietā Nr. SKC-199
87. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2004.gada 20.oktobra spriedums lietā Nr. SKC-534/2004
88. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2006.gada 18.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-313
89. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 26.septembra spriedums lietā Nr. SKC-651/2007
90. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 23.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-50/2008
91. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 14.maija spriedums lietā Nr. SKC – 209.
92. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 28.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-37/2009.
93. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2010.gada 26.oktobra spriedums lietā Nr. PAC-495.
94. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 12.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-14/2011

95. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 26.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-47/2011
96. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 28.septembra spriedums lietā Nr. SKC-269/2011.
97. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 6.jūlija Spriedums Lietā Nr. SKC-1389/2012
98. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 21.marta spriedums lietā Nr. SKC-1260
- 99 Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 28.marta spriedums lietā Nr. SKC-1136
100. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2002.gada 9.oktobra spriedums lietā Nr. C-1921/6
101. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2008.gada 25.februāra spriedums lietā Nr. C9467305
102. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2008.gada 24.novembra spriedums lietā Nr.C28146407
103. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakses laulāto kopīgās mantas dalīšanā 2012”.
104. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta tiesu prakses apkopojums „Tiesību normu piemērošana laulāto mantiskajās attiecībās” 2007.g.

PIELIKUMI

1.pielikums

NORAKSTS
C28146407
LietaNr.C-2011/2

S P R I E D U M S LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā, 2008.gada 24.novembrī

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija šādā sastāvā: sēdes priekšsēdētāja S.B ar sekretāri L.S. piedaloties advokātei I.S.

slēgtā tiesas sēdē izskatīja civillietu V. A. prasībā pret E. A. par laulības šķiršanu un E. A. pretprasībā par laulāto kopmantas sadali un uzturlīdzekļu piedziņu un

k o n s t a t ē j a :

prasītājs cēla tiesā prasību par laulības šķiršanu norādot, ka pušu laulība reģistrēta 1998.gada 25.jūlijā.

1999.gada 28.decembrī piedzima dēls K.

Prasītājs norāda, ka biežo domstarpību un strīdu dēļ, viens no otra atsvešinājušies un gadu pirms prasības celšanas uzsākuši šķirtu dzīvi.

Dēls dzīvo ar atbildētāju.

Atbildētāja E.A. iesniedza pretprasību, kurā lūdz sadalīt laulāto kopmantu, piedzīt uzturlīdzekļus.

Pretprasībā norādīts, ka laulāto kopdzīves laikā iegādāts dzīvokļa īpašums Rīgā, M. S. ielā 4-70.

Atbilstoši Civillikuma 89.panta 2.daļai, minētais dzīvokļa īpašums atzīstams par laulāto kopmantu un tādēļ atbildētājai atzīstamas īpašuma tiesības uz 1/2 domājamo daļu no dzīvokļa īpašuma Rīgā, M. S. 4-70.

Bez tam prasītājs strādā AS „P.” par analītiķi un saņem algu aptuveni LVL 700 mēnesī.

Lūdz piedzīt uzturlīdzekļus ik mēnesi LVL 150 dēla K. uzturam.

Prasītājs iesniedza rakstveida paskaidrojumus, kur pretprasību neatzina norādot, ka dzīvokļa īpašums nav atzīstams par laulāto kopmantu atbilstoši Civillikuma 91., 994.pantam, Zemesgrāmatu likuma 16.pantam, jo iegādāts pirms laulības reģistrēšanas.

Norādīts, ka nav apstrīdams fakts, ka abu vecāku pienākums ir uzturēt bērnu, taču atbildētājas pieprasītie uzturlīdzekļi LVL 150 apmērā nav argumentēti.

Tiesas sēdē prasītājs uzturēja prasību pilnā apmērā, neatzina pretprasību atbilstoši prasībā un paskaidrojumos izteiktajiem motīviem.

Atbildētāja atzina, ka laulība ir šķirama un uzturēja pretprasību pilnā apjomā norādot, ka dzīvoklis M. S. 4-70 iegādāts par līdzekļiem, ko viņa aizņēmusies no sava brāļa.

Pirkuma līgums noslēgts laikā, kad viņi jau bija uzsākuši kopdzīvi, 1998.gada 25.janvārī.

Prasītājs dēla uzturam maksā ik mēnesi LVL 50, bet tas ir nepietiekami, lūdza piedzīt ik mēnesi LVL 150.

Novērtējot pušu paskaidrojumus, lietas materiālus, liecinieces R.A. liecību, Civillietu tiesas kolēģija atrod, ka prasība apmierināma pilnā apjomā, bet pretprasība apmierināma daļēji.

Puses 1998.gada 25.jūlijā noslēdza laulību, kurā 1999.gada 28.decembrī piedzima dēls K. Nav strīda par to, ka puses dzīvo šķirti no 2006.gada decembra un atjaunot kopdzīvi nevēlas.

Civillikuma 70.panta nosaka, ka laulību šķir tiesa, pamatojoties uz viena laulātā vai abu laulāto pieteikumu.

Saskaņā ar Civillikuma 71.pantu laulību var šķirt, ja laulība ir iziruši. Laulība uzskatāma par izirušu, ja nepastāv laulāto kopdzīve un nav vairs sagaidāms, ka laulātie to atjaunos. Civillikuma 74.panta pirmās daļas 2.punkts paredz -ja laulātie dzīvo šķirti mazāk nekā trīs gadus, laulību var šķirt ja abi laulātie pieprasa laulības šķiršanu vai viens laulātais piekrīt otra laulātā prasībai šķirt laulību.

Pie šādiem apstākļiem atzīstams, ka ir pamats prasītāja un atbildētājas laulības šķiršanai.

Atbilstoši Civillikuma 179.panta 1.daļai, vecāku pienākums ir samērā ar viņu mantas stāvokli uzturēt bērnu. Šis pienākums gulstas uz tēvu un māti līdz laikam, kad bērns pats var sevi apgādāt.

Kā redzams, tad no 2007.gada 16.oktobra V. A. strādāja SIA „M” par finanšu analītiķi un viņa alga pēc nodokļu nomaksas sastādīja LVL 463,62 (lietas lapa 56), bet atbilstoši 2008.gada 20.oktobra Nodarbinātības valsts aģentūras Liepājas filiāles izziņai Nr.155 V. A. no 2008.gada 23.jūlija piešķirts bezdarbnieka statuss.

No Valsts ieņēmumu dienesta 2008.gada 29.maija izziņas izriet, ka E. A. no 2007.gada 1.aprīļa līdz 2008.gada 31.martam guvusi ienākumus no algota darba LVL 7551,52.

Ņemot vērā augstāk izklāstīto atzīstams, ka uzturlīdzekļi ik mēnesi bērna uzturam nosakāmi LVL 55 apmērā, kas ir samērā ar prasītāja materiālo stāvokli.

Nav strīda starp pusēm par to, ka prasītājs līdz tiesas dienai sniedza dēla K. uzturam ik mēnesi LVL 50.

1998.gada 23.janvārī starp S. O. un A. V. noslēgts pirkuma līgums, saskaņā ar kuru V. A. nopirka dzīvokļa īpašumu Rīgā, M.S. 4-70, kur pirkuma maksa noteikta LVL 2000.

Civillikuma 89.panta 1.daļa nosaka, ka katrs laulātais patur mantu, kas piederējusi viņam pirms laulības, tāpat arī to mantu, ko viņš iegūst laulības laikā (91.p.)-

Atbilstoši Civillikuma 91.panta 1.daļas 1.punktam, katra laulātā atsevišķa manta ir manta, kas laulātajam piederējusi pirms laulības vai ko laulātie līgumā noteikuši par atsevišķu mantu.

Kā redzams, tad pušu laulība noslēgta 1998.gada 25.jūlijā, bet dzīvokļa īpašuma Rīgā, M.S. 4-70 pirkuma līgums noslēgts 1998.gada 23.janvārī, proti, pirms laulības noslēgšanas.

Nav ņemams vērā atbildētājas iebildums, ka viņa ieguldījusi savus līdzekļus dzīvokļa iegādē, jo uz to brīdi jau pastāvēja faktiskā kopdzīve, un bez tam dzīvokļa privatizācija pabeigta un īpašuma tiesības nostiprinātas zemesgrāmatā 2001.gadā, proti, laulības laikā, jo kā redzams no Rīgas dzīvojamo māju privatizācijas komisijas 01.07.2008. izziņas, tad saskaņā ar 23.12.1997. lēmumu Nr.262 dzīvoklis M.S. 4-70 tika nodots īpašumā līdz dzīvojamās mājas privatizācijai O. S. Lēmumā noteiktos maksājumus (sertifikātus un latus) par dzīvokļa nodošanu īpašumā līdz dzīvojamās mājas privatizācijai veica O.S.

Tas vien, ka V. A. savas īpašuma tiesības uz strīdus dzīvokli nostiprinājis zemesgrāmatā 2001.gada 30.augustā, jau pēc laulības reģistrācijas, nedod pamatu uzskatīt, ka minētais nekustamais īpašums iegūts laulības laikā.

Lieciniece R.A. arī apstiprināja, ka strīdus dzīvoklis iegādāts pirms tika noslēgta laulība starp pusēm, sakarā ar to, ka prasītājs pārcēlies uz Rīgu.

Izvērtējot iepriekšminēto, Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka strīdus dzīvokļa īpašums nav uzskatāms par laulāto kopmantu un tādēļ šajā daļā E.A. pretpasība ir noraidāma.

Atbilstoši Civillikuma 82.panta otrajai daļai, laulātais, kas, dodoties laulībā, savu uzvārdu mainījis, ir tiesīgs arī pēc laulības šķiršanas saukties šai uzvārdā, vai arī pēc viņa lūguma tiesa piešķir viņam pirmslaulības uzvārdu.

Vadoties no Civilprocesa likuma 242.panta, Civillikuma 70., 71., 74.p. 1.d. 2.pkt, 82., 89., 91.p., 179., panta Civillietu tiesas kolēģija

n o s p r i e d a :

šķirt E. A., personas kods: un V. A., personas kods: laulību, kas reģistrēta 1998.gada 25.jūlijā Rīgas pilsētas Dzimtsarakstu nodaļā, par ko laulību reģistrācijas grāmatā izdarīts ieraksts Nr.520.

Pēc laulības šķiršanas E. A. atstāt laulības uzvārdu "A".

Piedzīt no V. A., personas kods: par labu E. A., personas kods: dēla K. A., personas kods: uzturam ik mēnesi LVL 55 (piecdesmit pieci lati) sākot ar 2008.gada 24.novembri līdz bērna pilngadībai.

E. A. pretpasību daļā par laulāto kopmantas sadali noraidīt.

Spriedums pārsūdzams apelācijas kārtībā 20 dienu laikā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātā, iesniedzot apelācijas sūdzību Rīgas apgabaltiesā.

NORAKSTS PAREIZS

Rīgas apgabaltiesas tiesnese

Sk.Buivide

Rīgā, 08.12.2008.

notariālā akta forma, lai pusēm notārs izskaidro tiesiskās sekas sakarā ar šādu darījumu slēgšanu. Tā kā nav ievērota Civillikuma 115.pantā noteiktā laulāto mantisko attiecību nodibināšanas forma, tas, pamatojoties uz šā likuma 1475.pantu, atzīstams par spēkā neesošu.

Dzīvokļa īpašums iegādāts laulības laikā par abu laulāto kopīgiem līdzekļiem. Kopīgas dzīvesvietas iegādei ņemts kredīts uz atbildētājas vārda, bet prasītājs galvojis par kredīta samaksas drošību. Prasītājs ar saviem līdzekļiem piedalījies ģimenes uzturēšanā un kopīgas mantas veidošanā.

Prasība pamatota ar Civillikuma 89.panta otro daļu, 109.panta pirmās daļas 3.punktu, 927. un 1044.pantu.

Ar Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2008.gada 3.jūlija spriedumu prasība noraidīta.

Izskatījusi lietu sakarā ar prasītāja iesniegto apelācijas sūdzību, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta 2010.gada 11.martā nosprieda prasību apmierināt, atzīt par spēkā neesošiem 2006.gada 10.janvāra vienošanās 2.1. un 2.2.punktu, atzīt, ka dzīvoklis Nr.4 un 614/9910 domājamās daļas no daudzdzīvokļu mājas un šķūņa S..... ielā 4, Brocēnos, Saldus rajonā, ir laulāto kopīga manta, atzīt O. P. īpašuma tiesības uz 1/2 domājamo daļu no minētā nekustamā īpašuma un dzēst Brocēnu pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā ierakstu par L. P. īpašuma tiesībām uz nekustamā īpašuma 1/2 domājamo daļu.

Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

Atbildētāja nav pierādījusi, ka strīdus dzīvokļa īpašums iegādāts tikai par viņas atsevišķiem līdzekļiem un nav cēlusi prasību atzīt to par viņas atsevišķo mantu.

Novērtējot Valsts ieņēmuma dienesta izziņas par atbildētājas ienākumiem 2003.-2005.gadā un prasītāja ienākumus, kas norādīti spriedumā par uzturlīdzekļu piedziņu, atzīstams par pierādītu, ka bijušo laulāto ienākumi kopdzīves laikā bija apmēram vienādi, tie tērēti kredīta samaksai un kopējās saimniecības vešanai līdz brīdim, kad laulība šķirta. Turklāt puses atradušās laulībā vairāk kā 24 gadus, vedušas kopēju saimniecību un audzinājušas četrus bērnus, kopīgi iegādājoties visu sadzīvei nepieciešamo.

Pušu 2006.gada 10.janvāra vienošanās nav atzīstama par laulāto kopīgās mantas sadales līgumu.

Atbilstoši Civillikuma 114.pantam savas mantiskās tiesības laulātie var nodibināt, pārgrozīt un izbeigt ar laulības līgumiem kā pirms došanās laulībā, tā arī laulības laikā. Civillikuma 115.pantā noteikts, ka laulības līgumus noslēdz notariālā kārtībā, personīgi klāt esot vienā laikā abiem laulātajiem.

Civillikuma 1475.pants noteic, ka darījuma formas neievērošana tajos gadījumos, kad formu prasa likums, vai kad līdzēji darījuši no tās atkarīgu sava darījuma spēku, padara pašu

darījumu par spēkā neesošu. Iepriekšējām norunām, kas tādos gadījumos notiek starp līdzējiem, nav nekāda tiesiski saistoša spēka, un līdz to ietērpšanai attiecīgā formā katram līdzējam ir tiesības no tām vienpusēji atkāpties.

L.P. no vienošanās jau bija atkāpusies, pieprasot uzturlīdzekļu piedziņu, kaut gan laulības šķiršanas lietā atteicās no šādas prasības, vienojoties, ka O. P. nepretendē uz kopīgās mantas sadali.

Atzīstams, ka minētā vienošanās pusēm nav saistoša, jo nav slēgta notariālā kārtībā, kā to prasa likums, līdz ar to šī vienošanās nevar būt pamats prasības noraidīšanai.

Līdz ar to O. P. prasība apmierināma, atzīstot, ka strīdus dzīvokļa īpašums ir laulāto kopīga manta, kas dalāma līdzīgās daļās.

Kasācijas sūdzību par minēto apelācijas instances tiesas spriedumu iesniedzis atbildētājas pārstāvis, kurā, atsaucoties uz materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu un iztulkošanu, kā arī procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, lūdzis spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai.

Kasācijas sūdzībā norādīti tālāk minētie motīvi.

1) Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 452.panta trešās daļas 2.punktu, kas nosaka pienākumu paziņot procesa dalībniekiem par tiesas sēdes laiku un vietu.

2) Neuzskatot 2006.gada 10.janvāra vienošanos par laulības līgumu, tiesai nebija pamata piemērot Civillikuma 115. un 1475.panta noteikumus. Civillikuma 115.panta pirmās daļas noteikumi par darījumu notariālo formu ir attiecināmi tikai uz laulības līgumiem, nevis uz citiem līgumiem. Tā kā likums neprasa notariālu formu starp laulātiem noslēgtiem līgumiem, kas nav uzskatāmi par laulības līgumiem, tad līdzējiem nevajadzēja ievērot noteiktu formu, viņi varēja slēgt vienošanos mutiski, liecinieku klātbūtnē vai bez tiem, rakstiski vai, apliecinot pie notāra.

3) Tiesas secinājums, ka pušu parakstītā vienošanās nav saistoša, ir pretrunā ar Civillikuma 1431., 1432.panta noteikumiem. Nolūkā novērst strīdus par dzīvokļa piederību un pasargāt to no zaudējumiem tika noslēgta vienošanās, no kuras 2.1. un 2.2.punkta izriet, ka ar vienošanos laulātās atsevišķi iegūtā manta tiek leģitimēta. Pušu parakstīta vienošanās par mantas sadali tika iesniegta Saldus rajona tiesas 2006.gada 10.janvāra tiesas sēdē laulības šķiršanas lietā. Šādai parakstītai vienošanās kā civiltiesiskam darījumam ir tiesiska nozīme, jo tas rada noteiktas juridiskas sekas, proti, pienākumu abām pusēm respektēt un pildīt tiesiski noslēgtas vienošanās noteikumus (Civillikuma 1587.pants). Turklāt no tiesiskās stabilitātes viedokļa nav pieļaujama situācija, ka bijušais laulātais var ignorēt noslēgto vienošanos un jebkurā brīdī celt prasību par bijušā laulātā mantas sadali, vienlaikus arī ignorējot apstākli, ka

pēc laulības šķiršanas nekustamā īpašuma īpašnieks ir veicis kredītmaksājumus un īpašuma uzlabojumus.

4) Tiesa, nosakot no atbildētājas piedzenamo atlīdzību par advokāta pakalpojumiem, pārkāpusi Civilprocesa likuma 44.panta pirmās daļas 1.punktu.

Paskaidrojumus sakarā ar kasācijas sūdzību iesniedzis O. P., norādīdams argumentus, kuru dēļ, viņaprāt, kasācijas sūdzība kā nepamatota ir noraidāma.

Senāta sēdē atbildētājas pārstāvis kasācijas sūdzību uzturēja atbilstoši tajā norādītajam pamatojumam, savukārt prasītāja pārstāvis lūdza spriedumu kā tiesisku atstāt negrozītu.

Trešās personas AS „Swedbank” pārstāvis uz Senāta sēdi nebija ieradies. Ņemot vērā, ka minētajai procesa dalībnieci par lietas izskatīšanas laiku un vietu paziņots, Senāts, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 468.pantu, nolēma izskatīt lietu, tās pārstāvja prombūtnē.

Motīvu daļa

Pārbaudījis lietā esošā sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā tas noteikts Civilprocesa likuma 473.panta pirmajā daļā, Senāts uzskata, ka tiesas spriedums atceļams tālāk norādīto apsvērumu dēļ.

Senāts piekrīt kasācijas sūdzības iesniedzēja argumentam, ka apelācijas instances tiesa, neiedziļinoties pušu 2006.gada 10.janvārī noslēgtās vienošanās satura izvērtēšanā, kļūdaini šo darījumu kvalificējusi kā laulības līgumu un tādēļ uz lietā konstatētajiem apstākļiem nepareizi attiecinājusi Civillikuma 115.pantu.

Tiesību doktrīnā atzīts, ka laulības līgums ir īpaša veida līgums, ar kuru var nodibināt, grozīt vai izbeigt laulāto mantiskās attiecības. Laulības līguma objekts ir laulāto mantiskās attiecības kopumā, nevis atsevišķi īpašuma vai mantas objekti. Ar laulības līgumu var noteikt tikai mantisko attiecību režīmu kā tādu, bet nevar noteikt kāda mantisko attiecību objekta likteni, piederību kādam no laulātajiem. Tādus līgumus laulātie var noslēgt, arī neatceļot likumisko mantisko attiecību režīmu, piemēram, sadalīt kopīpašumā esošu objektu, apvienot katra laulātā atsevišķo mantu u.tml. (*sk. Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ģimenes tiesības. - Rīga: Mans Īpašums, 2000, 38.-39.lpp.*).

Ņemot vērā minēto, ir pamats secinājumam, ka par laulības līgumu uzskatāms tāds laulāto savstarpēji, turklāt Civillikuma 115.panta normās paredzētā kārtībā noslēgts līgums, ar kuru viņi šā likuma 89.-108.pantā reglamentēto likumisko mantisko attiecību vietā noteic sev citu, proti, līgumisko mantisko attiecību režīmu.

Atbilstoši Civillikuma 116.pantā ietvertajam regulējumam laulātajiem, noslēdzot laulības līgumu, atļauts izvēlēties tikai vienu no diviem līgumisko attiecību veidiem: 1) visas

laulāto mantas šķirtību, kas, ievērojot šā likuma 117.pantā doto minētā jēdziena definīciju, nozīmē, ka katrs laulātais ir savas mantas īpašnieks un mantiskajās attiecībās ar otru laulāto viņš ir patstāvīgs civiltiesisko attiecību subjekts, 2) laulāto mantas kopību, kuras objekts saskaņā ar šā likuma 124.pantu ir vienā kopīgā nedalāmā masā apvienota pirms laulības piederējusi, kā arī laulības laikā iegūtā manta, izņemot atsevišķo (125.pants).

Apstrīdētā vienošanās noteikumus par laulāto likumisko mantisko attiecību atcelšanu un līgumisko attiecību nodibināšanu, izvēloties kādu no iepriekš minētajiem veidiem, nesatur. Faktiski vienošanās 2.2. un 2.3.punkts attiecas uz dzīvokļa īpašuma kā atbildētājas atsevišķas mantas statusa noteikšanu, kas nepadara to par laulības līgumu. Kā jau norādīts iepriekš, laulības līgumiem ir obligāti Civillikuma noteikumi par laulāto līgumisko mantisko attiecību režīmiem.

No sprieduma argumentācijas izriet, ka, Civillietu tiesu palātas ieskatā, laulāto mantiskās attiecības laulātie, savstarpēji vienojoties, var regulēt tikai laulības līguma formā. Šādu pozīciju nevar atzīt par pamatotu, jo likumā nav paredzēti ierobežojumi laulātajiem slēgt citus līgumus, kas attiecas uz konkrēta īpašuma objekta sadali vai viena laulātā atsevišķas mantas noteikšanu, vairāku konkrētu īpašuma objektu apvienošanu kopīgā mantā u.tml. ar nosacījumu, ka netiek atceltas Civillikumā reglamentētās laulāto likumiskās mantiskās attiecības.

Minēto apstiprina tiesību doktrīnā izteiktās atziņas, kuru pamatotību Senātam nav iemesla apšaubīt, proti, ka šādi līgumi, kas nav laulības līgumi, bet attiecas uz laulāto mantiskajām attiecībām, pastāvot laulāto likumisko mantisko attiecību režīmam, ir:

1) par laulātiem piederošas konkrētas mantas sadali un atsevišķās mantas noteikšanu, atbilstoši Civillikuma 91.panta 1.punktam;

2) par vairāku konkrētu īpašuma objektu apvienošanu laulāto kopīgā īpašumā bez laulāto mantas kopības režīma noteikšanas;

3) par mantas pārvaldīšanu (attiecas gan uz kopīgā īpašumā esošas mantas pārvaldīšanu, gan arī uz viena laulātā mantas nodošanu pārvaldīšanā otram laulātam (*sk. Vēbers J. Laulības līgumi// Latvijas Vēstnesis 08.03.1996, Nr.43/44*)).

Tā kā atšķirībā no laulības līgumiem, kuriem Civillikuma 115.panta pirmā daļa prasa notariālu formu, uz citiem līgumiem, kas noslēgti starp laulātajiem, tostarp jautājumā par viena laulātā atsevišķas mantas noteikšanu (šā likuma 91.panta 1.punkts), attiecas vispārīgie līgumu noslēgšanas noteikumi, turklāt puses apstrīdētajā vienošanās aktā nav iekļāvušas atrunu par īpašu tā formu no kuras būtu padarījušas atkarīgu sava darījuma spēku, Senāts piekrīt kasācijas sūdzībā norādītajiem argumentiem, ka apelācijas instances tiesai nebija pamata piemērot Civillikuma 1475.pantu (darījuma formas neievērošanas tiesiskās sekas).

Iepriekš izklāstīto motīvu dēļ apelācijas instances tiesas spriedumu nevar atzīt par likumīgu un pamatotu, tādēļ tas atceļams.

Tā kā spriedums tiek atcelts, atbildētājam L. P., pamatojoties uz Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu, atmaksājama drošības nauda Ls 50.

Vienlaikus Senāts norāda, ka nav pamatota kasācijas sūdzības iesniedzēja atsauce uz Civilprocesa likuma 452.panta otrās daļas 3.punkta pārkāpumu.

No lietas materiāliem redzams, ka L. P. viņas intereses tiesā pilnvarojusi pārstāvēt K. M.(sk. lietas 106.lpp.), kuram arī nosūtīta pavēste par lietas izskatīšanas laiku un vietu apelācijas instancē (sk. lietas 150. un 154.lpp.).

Civilprocesa likuma 86.panta pirmās daļas otrais teikums noteic,- ja fiziskā persona lietu ved ar pilnvarota pārstāvja starpniecību, tiesas paziņojumi un dokumenti nosūtāmi tikai pārstāvim.

Līdz ar to, kā uzskata Senāts, Civillietu tiesu palāta, nosūtīdama tiesas pavēsti L. P. pārstāvim, rīkojusies saskaņā ar minētās normas prasībām, kas, pretēji kasācijas sūdzībā apgalvotajam, izslēdz pamatu konstatējumam, ka, nepaziņojot atbildētājam par lietas izskatīšanas laiku un vietu, pārkāptas viņas likumā garantētās procesuālās tiesības.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Augstākās tiesas Senāts

nosprieda

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2010.gada 6.aprīļa spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atmaksāt atbildētājam L.P. drošības naudu Ls 50 (piecdesmit).

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs	senators	(<i>paraksts</i>)	A.Laviņš
	senatore	(<i>paraksts</i>)	M.Zāģere
	senatore	(<i>paraksts</i>)	V.Cīrule

S P R I E D U M S

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts šādā sastāvā:

sēdes priekšsēdētājs senators: R.Krauze,

senatori: R.Zaķe,

I.Fridrihsons,

2005.gada 26.janvārī Rīgā izskatīja atklātā sēdē civillietu sakarā ar P. P. kasācijas sūdzību par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2004.gada 16.marta spriedumu E.O. prasībā pret P. P., ar trešo personu M.K. par laulāto kopīgās mantas sadali.

Noklausījies senatora R.Krauzes ziņojumu, P. P. paskaidrojumu, ka kasācijas sūdzība apmierināma, Senāts

k o n s t a t ē j a

E.O. un P. P. bija laulātie no 1977.gada 10.marta līdz 1999.gada 3. jūnijam, kad ar Jelgavas tiesas spriedumu laulība tika šķirta.

E.O., pamatojoties uz Civillikuma 89. pantu, 1999.gada 19.februārī cēla prasību pret P. P. par laulāto kopīgas mantas sadali.

Ar Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2001.gada 30.novembra spriedumu prasība apmierināta daļēji un nekustamais īpašums "S" Valgundes pagastā, Jelgavas rajonā atstāts P. P. īpašumā.

Izskatījusi pušu apelācijas sūdzību, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta 2003.gada 8.maijā nosprieda atzīt prasītājam īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu „S”.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts 2003.gada 8.maija spriedumu šajā daļā atcēla un lietu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai.

Izskatījusi atkārtoti pušu apelācijas sūdzības, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta ar 2004.gada 16.marta spriedumu atzina P. P. īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu „S” un piedzina no viņa par labu E.O. kompensāciju Ls 1572,50.

Apelācijas instances tiesa atzina, ka „S” ēkas P. P. nopircis 1979.gada 14.augustā laulības laikā ar E.O. un tās atbilstoši tajā laikā spēkā esošā Latvijas PSR Laulības un ģimenes kodeksa 20. pantam atzīstamas par laulāto kopīgo mantu.

Jelgavas tiesas 1999.gada 3.jūnija spriedumā konstatēts, ka laulāto attiecības un kopīga saimniecība pārtraukta 1998. gada februārī. Saskaņā ar likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ģimenes tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību” 8. pantu, apspriežot strīdus par mantu, piemērojams likums, kas bija spēkā laulāto attiecību izbeigšanas brīdī.

Civillikuma 89. pantā noteikts, ka viss, ko laulības laikā laulātie iegūst kopīgi vai viens no viņiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā darbības palīdzību, ir abu laulāto kopīga manta, šaubu gadījumā jāpieņem, ka šī manta pieder abiem līdzīgās daļās.

Apelācijas instances tiesa atzinusi, ka saskaņā ar Likuma „Par zemes privatizāciju lauku apvidos” 2. panta piektā punkta noteikumiem E.O. zemi īpašumā iegūt nevar jo viņa ir Vācijas pilsoņe. Lietā arī nav pierādījumu, ka zeme tikusi privatizēta par abu laulāto sertifikātiem.

Civillikuma 968. pants nosaka, ka uz zemes uzcelta un cieši ar to savienota ēka atzīstama par tās daļu. Īpašuma tiesības uz zemi zemesgrāmatā nostiprinātas uz P. P. vārda un viņš atzīstams par visa nekustamā īpašuma, tai skaitā arī ēku īpašnieku, bet prasītājam izmaksājama kompensācija 1/2 no „S” ēku vērtības Ls 1572,50.

Kasācijas sūdzībā P. P. lūdz atcelt Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2004.gada 16.marta spriedumu daļā par kompensācijas izmaksu E.O. un šajā daļā lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai. Kasators norāda, ka Civillikuma 91. panta trešā daļa nosaka, katra laulātā atsevišķa manta ir priekšmeti, kas noder tikai viena laulātā personīgai lietošanai vai vajadzīgi viņa pastāvīgā darbā. „S” ēkā atrodas P. P. i/u „P&P”, ēkas prasītāja nekad nav izmantojusi un tajās nekad nav uzturējusies.

Kasatora ieskatā nepareizi piemērots Civillikuma 127. pants, jo zemesgrāmatā šis īpašums reģistrēts uz P. P. vārda, bet Civillikuma 994. pants nosaka, ka par nekustamā īpašuma īpašnieku atzīstams tikai tas, ka par tādu ierakstīts zemesgrāmatā.

Apelācijas instances tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 476.pantu, jo nav ņēmusi vērā Senāta sprieduma norādījumus, kas ir obligāti.

Senāts, pārbaudījis lietas materiālus un apsvēris kasācijas sūdzības motīvus, a t z ī s t, ka LR Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas spriedums atstājams negrozīts.

Civillietu tiesu palātas spriedums atbilst Civillikuma 89. panta otrās daļas un 91. panta otrās daļas noteikumiem. Tā kā strīdus nekustamais īpašums (ēka) iegūts 1979. gadā laulības kopdzīves laikā, apelācijas instances tiesa saskaņā ar Civillikuma 89. panta otrās daļas noteikumiem to pamatoti atzinusi par laulāto kopīpašumu. Nepamatota ir atsaukšanās uz Civillikuma 994. pantu un faktu, ka par nekustamā īpašuma īpašnieku zemesgrāmatā ierakstīts atbildētājs. Laulāto mantiskās attiecības regulē Civillikuma Ģimenes tiesību daļa, tai skaitā Civillikuma 89., 91. un citi šīs daļas panti. Saskaņā ar Civillikuma 91. panta otro daļu un Zemesgrāmatu likuma 16.panta 1a punktu tas, ka nekustamais īpašums ir viena laulātā atsevišķa manta ar atzīmi par to ierakstāms zemesgrāmatā. Tā kā šādas atzīmes zemesgrāmatā nav, tad nekustamais īpašums atzīstams par laulāto kopmantu. Minētā likuma 91.panta otrā daļa paredz arī prezumpciju, ka laulības laikā iegādātā manta ir laulāto kopmanta, ja vien tas, kas apgalvo pretējo, nav pierādījis, ka tā ir viņa atsevišķa manta.

Nepamatota ir atsaukšanās kasācijas sūdzībā uz Civillikuma 91. panta trešo daļu, jo šādas daļas Civillikuma 91. pantam nemaz nav. Atsauce uz to, ka nekustamais īpašums ir priekšmets, kas noder tikai viena laulātā personiskai lietošanai (Civillikuma 91. panta pirmās daļas 2. punkts), ir likuma satura un jēgas neizpratne. Šis likums nav attiecināms uz nekustamiem īpašumiem, kas derīgi īpašnieka, viņa laulātā un īpašnieka ģimenes locekļu kopīgai lietošanai (dzīvošanai). Nekustamo īpašumu nevar uzskatīt par priekšmetu, kas derīgs tikai personiskai lietošanai.

Apgalvojums kasācijas sūdzībā, ka nav ievēroti LR Augstākās tiesas Senāta sprieduma norādījumi, nesatur norādes, par ko ir runa. Šāds apgalvojums ir bezpriekšmetisks un nav apspriežams.

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 1.punktu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts

n o s p r i e d a

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2004.gada 16.marta spriedumu atstāt negrozītu, bet P. P. kasācijas sūdzību noraidīt.

Sēdes priekšsēdētājs senators:

Senatori:

R.Krauze,

R.Zaķe,

I.Fridrihsons

S P R I E D U M S
LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2008.gada 25.februārī

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja: S.B. ar sekretāru: M.B. piedaloties advokātei D.G.

izskatīja slēgtā tiesas sēdē civillietu V. M. prasībā pret V. M. par laulības šķiršanu, uzturlīdzekļu piedziņu, kopmantas sadali un V. M. pretprasībā par laulības šķiršanu un saskarsmes tiesību noteikšanu un

konstatēja:

2005.gada 21.jūlijā V. M. cēlusi Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesā prasību pret V. M. par uzturlīdzekļu piedziņu, lūdzot piedzīt no atbildētāja meitas A. un dēla D. uzturam LVL 150 ik mēnesi.

V. M. cēlis tiesā prasību pret V. M. par laulības šķiršanu un saskarsmes tiesību noteikšanu. Uzskata, ka bērnu interesēs ir palikt pie mātes, savukārt viņam ar spriedumu būtu nosakāmas saskarsmes tiesības.

Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2005.gada 7.decembra lēmumu civillietā V. M. prasībā pret V. M. par laulības šķiršanu un saskarsmes tiesību noteikšanu pievienota civillietai V. M. prasībā pret V. M. par uzturlīdzekļu piedziņu, kur nolemts V. M. prasību skatīt kā pretprasību.

Piedzīti no V. M. par labu V. M. uzturlīdzekļi meitas A. M., dzimušas 23.02.1992., uzturam LVL 30 ik mēnesi, un dēla D. M., dzimuša 05.03.1999., uzturam LVL 30 ik mēnesi, sākot no prasības pieteikuma iesniegšanas brīža-2005.gada 21.jūlija līdz sprieduma taisīšanai civillietā.

2006.gada 27.februārī V. M. iesniegusi tiesā prasības pieteikuma papildinājumus, kur lūdz sadalīt laulības laikā iegādāto kustamo un nekustamo mantu.

Norāda, ka viņai nav nekas iebilstams pret to, ka atbildētājs tiek ar bērniem, taču viņa kategoriski nepiekrīt tam, ka bērni ar atbildētāju pavadītu katru nedēļas nogali.

Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2006.gada 18.aprīļa lēmumu minētā civillietā nosūtīta pēc piekritības Rīgas apgabaltiesai.

2006.gada 3.oktobrī atbildētājs V.M. iesniedzis papildinājumus pie pretprasības pieteikuma par ikdienas aizgādības noteikšanu bērniem.

2006.gada 7.novembrī V.M. atkārtoti groza prasību attiecībā uz saskarsmes tiesību noteikšanu ar bērniem.

2007.gada 12.februārī V. M. iesniedz grozījumus prasība daļa par kopmantas sadali.

2007.gada 13.novembrī prasītāja iesniedz grozījumus, kur norāda, ka kopdzīves laikā iegādāti nekustamie īpašumi:

-dzīvoklis Nr.36, Rīgā, N. 52,

-zemes īpašums „D.” ½ domājamā daļa no 0,254 ha, kas atrodas L. rajonā, V. pagastā,

-dzīvoklis L. rajona V. pagastā „N”,

-dzīvoklis M. 254/6-58, Rīgā, kā arī automašīna Mercedes Benz 200, v.n.

Lūdza atzīt īpašuma tiesības

-uz ¼ daļu no nekustamā īpašuma - zemesgabala „D”,

-uz ½ daļu no dzīvokļa īpašuma Rīgā, N. 52-36,

-uz ½ daļu no dzīvokļa īpašuma Nr.8, „N.”, L. rajonā, V. pagastā,

-uz ½ daļu no automašīnas Mercedes Benz 200, v.n.

Bez tam lūdza piedzīt LVL 75 katram bērnam uzturlīdzekļus, noteikt, ka V.M. un V. M. saglabājas kopīgas aizgādības tiesības uz bērniem, bet ikdienas aizgādību nodrošina V. M., noteikt, ka V. M. ir tiesības tikties ar A. un D. M. katra mēneša otrajā un ceturtajā sestdienā no pīkst. 10:00 līdz svētdienai pīkst. 18:00.

V. M. par 2007.gada 13.novembra prasības grozījumiem iesniedza paskaidrojumus, kur norāda, ka prasītāja savu prasību pamato uz Civillikuma 89.panta 2.daļu, taču nav ņemta vērā judikatūra - Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta spriedums civillietā Nr.SK-651/2007, ka lietas iegūšanas laulības laikā fakts pats par sevi nedod pamatu šo mantu katrā ziņā kvalificēt kā laulāto kopmantu.

Tā pati prasītāja 2005.gada 21.jūlijā un 2005.gada 28.jūlijā savā prasībā Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesā norāda, ka ar atbildētāju dzīvo šķirti, nav kopīgas saimniecības un netiek uzturētas laulāto attiecības.

Arī 2004.gada 13.decembra prasības pieteikumā V. M. norādīja, ka viņa nestrādā un saņem bezdarbnieka pabalstu.

Norāda, ka V. M. nav iesniegusi pierādījumus par viņas ieguldījumiem laulāto kopmantas iegūšanā.

Piekrīt, ka starp pusēm nepastāv strīds par īpašuma tiesībām uz dzīvokļa īpašumu Nr.58 M. 254/6, Rīgā, jo katram pieder ½ domājamā daļa no dzīvokļa. Tajā dzīvoklī dzīvo prasītāja, veic dzīvokļa pārbūvi.

Dzīvokļa īpašums „N.” pieder prasītājai un tādēļ nav saprotama prasība atzīt viņai īpašuma tiesības ½ domājamās daļas apmērā no dzīvokļa.

Pilnībā neatzīst prasību par īpašuma tiesību atzīšanu prasītājam uz ¼ domājamo daļu no zemesgabala „D.” un ½ domājamo daļu no dzīvokļa īpašuma Rīgā, N. 52-36, jo prasītāja nav pierādījusi, ka būtu piedalījies nekustamo īpašumu iegādē.

Nekustamie īpašumi vērtējami pēc 2004.gada vērtējuma rādītājiem, jo tieši šajā laikā laulība izira.

Tā dzīvokļa īpašuma Rīgā, M. 254/6-58 vērtība bija LVL 18 000, N. 52-36 LVL 22000, dzīvoklis Nr.8 L. rajona V. pagasta „N” LVL 1500, ½ domājamā daļa zemesgabala „D” - LVL 2500.

Īpašuma iegādei N 52-36, Rīgā paņemts kredīts, kura atlikums sastādīja LVL 16 958.

Uzskata, ka prasītājam pilnībā ir nododams dzīvokļa īpašums Rīgā, M 254/6-58, bet atbildētājam pārējie nekustamie īpašumi, kā arī kredīta saistības.

Bez tam automašīna ir viņa personīgā manta, jo tiek izmantota darbam.

Piekrīt maksāt bērniem uzturlīdzekļus Ministru kabineta noteikumu Nr.348 paredzētajā apmērā, proti, 30% apmērā no valstī noteiktās minimālās algas — LVL 48 apmērā katram bērnam.

Tiesas sēdē prasītāja uzturēja prasību pilnā apjomā norādot, ka laulība iziruši un kopš 2004.gada decembra dzīvo šķirti, vēlas uzturlīdzekļus bērnu uzturam ik mēnesi katram LVL 75 un sadalīt laulāto kopmantu atbilstoši 2007.gada 13.novembra prasības pieteikuma grozījumiem.

Atbildētāja pārstāvis lūdza laulību šķirt, norādot, ka kopš 2004.gada decembra puses dzīvo šķirti. Piekrīt maksāt uzturlīdzekļus ik mēnesi LVL 48 katram bērnam.

Uzskata, ka ikdienas aizgādība pār bērniem nosakāma prasītājai, bet gadījumā, ja māte izvēlas par patstāvīgu dzīves vietu ārpus Latvijas vai ir ilgstošā prombūtnē, tad ikdienas aizgādību realizē tēvs.

Attiecībā par kopmantas sadali ņemami vērā atbildētāja 2008.gada 4.februāra paskaidrojumi.

Trešā persona AS „AM” savā rakstveida iesniegumā lūdza lietu izskatīt pārstāvja prombūtnē, norādot, ka piekrīt dzīvokļa nr.36 N 52, Rīgā, ja vien V. M. saglabā aizdevuma ņēmēja statusu un ir atbildīga par saistību izpildi atbilstoši 2004.gada 29.janvāra aizdevuma līgumam Nr.RMR-3989 un hipotēkas līgumam Nr.RMR-3989, kā arī ja uz minēto nekustamo īpašumu pilnā apmērā tiek saglabāta pirmās kārtas hipotēka par labu fondam, kas aizdevuma un hipotēkas līgumu saistību neizpildes gadījumā fondam ļauj vērsties pret nekustamo īpašumu.

Trešā persona V. M. norādīja, ka nekustamo īpašumu „D.” iegādājies kopā ar brāli. Uzskata, ka tas ir brāļa atsevišķs īpašums.

Novērtējot pušu paskaidrojumus, bāriņtiesas pārstāves slēdzienu, lietas materiālus, Civillietu tiesas kolēģija atrod, ka prasība un pretprasība apmierināmas daļēji.

Kā redzams, tad puses 1990.gada 11.augustā Rīgas pilsētas M. rajona (tagad Latgales priekšpilsēta) dzimtsarakstu nodaļā noslēdza laulību, par ko izdarīts ieraksts laulības aktu reģistrācijas grāmatā ar Nr.1275.

Šajā laulībā dzimuši divi bērni: meita A.- 1992.gada 23.februārī un dēls D. -1999.gada 5.martā.

Tiesas sēdē puses vienojās, ka laulība ir iziruši 2004.gada decembrī un nav atjaunojama. Puses dzīvo šķirti.

Civillikuma 71.pants nosaka, ka laulību var šķirt, ja laulība ir iziruši. Laulība uzskatāma par izirušu, ja nepastāv laulāto kopdzīve un nav vairs sagaidāms, ka laulātie to atjaunos.

Atbilstoši Civillikuma 72.panta noteikumiem, pieņemams, ka laulība ir iziruši, ja laulātie vismaz trīs gadus dzīvo šķirti.

Pie šādiem apstākļiem atzīstams, ka pušu laulība ir šķirama.

Prasītāja lūdza piedzīt bērnu uzturam katram LVL 75 mēnesī norādot, ka atbildētājs, strādājot autoskolā, saņem labu honorāru. Viņam pieder nekustamie īpašumi. Bērnu uzturam, kā arī ikdienas vajadzībām viņa ik mēnesi tērē ap LVL 400 — par papildus angļu valodas nodarbībām, transportu, apģērbu.

Atbildētājs norādīja, ka piekrīt maksāt bērniem uzturlīdzekļus Ministru kabineta noteikumu Nr.348 paredzētajā apmērā, proti, 30% apmērā no valstī noteiktās minimālās algas - LVL 48 mēnesī katram bērnam.

Civillikuma 179.panta 1.daļa nosaka, ka vecāku pienākums ir samērā ar viņu mantas stāvokli uzturēt bērnu. Šis pienākums gulstas uz tēvu un māti līdz laikam, kad bērns pats var sevi apgādāt.

Kā redzams no lietas materiāliem, tad pušu īpašumā ir nekustamie īpašumi.

Atbildētājs autoskolā „A.” sniedz instruktora pakalpojumus kā individuālā darba veicējs (lietas lapa 25, 29, 36).

Pie šādiem apstākļiem nav pamata noteikt uzturlīdzekļu apmēru atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem Nr.348 „Noteikumi par minimālo uzturlīdzekļu apmēru bērnam” un to apmērs būtu nosakāms LVL 70 katram bērnam ik mēnesi.

Kā redzams, tad starp pusēm nepastāv strīds par to, ka ikdienas aizgādība pār bērniem nosakāma mātei. Tēvam saskarsmes tiesības ar bērniem netiek ierobežotas.

Atbildētājs neuzturēja prasību noteikt konkrētu laiku, kad viņš varētu tikties ar bērniem, bet lūdza tiesu ar spriedumu noteikt, ja prasītāja ilgstoši atrodas ārpus valsts robežām,

vai par savu patstāvīgo dzīves vietu izvēlas ārpus Latvijas, tad ikdienas aizgādība pār bērniem nosakāma viņam.

Rīgas bāriņtiesas pārstāve norādīja, ka nav nepieciešams noteikt ikdienas aizgādību tēvam mātes prombūtnes laikā, jo atbilstoši Civillikuma 178.pantam, ja vecāki dzīvo šķirti, vecāku kopīga aizgādība turpinās. Ikdienas aizgādību īsteno tas no vecākiem, pie kura bērns dzīvo.

Par pamatotu atzīstams Rīgas bāriņtiesas pārstāves arguments, ka konkrētajā gadījumā nav nepieciešams noteikt ikdienas aizgādību tēvam mātes ilgstošas prombūtnes laikā.

Prasītāja norādīja, ka kopdzīves laikā iegādājušies nekustamos īpašumus:

-dzīvokli Nr.36, Rīgā, N.52,

- 1/2 domājamā daļa no zemes īpašuma „D”, kas atrodas L. rajonā, V. pagastā,

-dzīvokli L. rajona V. pagastā „N.”,

-dzīvokli M. 254/6-58, Rīga, kā arī automašīna „Mercedes Benz 200”, v.n.

Atbildētājs norādīja, ka nav pierādījumu, ka prasītāja būtu ieguldījusi savus līdzekļus laulāto kopmantas iegūšanā. Uzskata, ka nekustamais īpašums „D.” ir tikai atbildētāja īpašums, savukārt dzīvokļa īpašums „N.” pieder tikai prasītājai. Uzskata, ka dzīvokļa īpašums N.52-36, Rīgā ir nododams viņam, jo īpašuma iegādei ņemts kredīts, kuru atmaksā. Bez tam automašīna „Mercedes Benz 200” ir viņa atsevišķs īpašums, jo tiek izmantota viņa profesionālajā darbībā.

Civillikuma 89.panta 2.daļa nosaka, ka viss, ko laulības laikā laulātie iegūst kopīgi vai viens no viņiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā darbības palīdzību, ir abu laulāto kopīga manta; šaubu gadījumā jāpieņem, ka šī manta pieder abiem līdzīgās daļās.

Būtībā nepastāv strīds par to, ka norādītie nekustamie īpašumi iegādāti laulības laikā līdz laulāto kopdzīves pārtraukšanas brīdim, 2004.gada decembrim.

Atbildētājs nav iesniedzis pretpasību, kur lūgtu kādu konkrētu laulībā iegūtu īpašumu atzīt par viņa atsevišķu mantu.

Atbildētāja iebildums, ka prasītāja nav pierādījusi savu ieguldījumu laulāto kopmantas iegādē, nav ņemams vērā, jo arī pats atbildētājs nav pierādījis konkrētu ieguldījumu kopīgās mantas iegūšanā.

Pie tam V. M. devusi savu ieguldījumu ikdienas rūpēs par mājsaimniecību un abu bērniem.

Pie šādiem apstākļiem Civillikuma 89.pantā 2.daļas izpratnē, pastāvot šaubām par abu laulāto izdarīto ieguldījumu savstarpējo samēru, saskaņā ar laulāto kopīgas mantas vienlīdzīga sadalījuma prezumpciju, katram laulātajam ir atzīstama tiesība uz 1/2 daļu no kopmantas.

Lai pareizi izšķirtu strīdu starp pusēm ir nosakāms dalāmās mantas sastāvs.

Tā konstatēts, ka pamatojoties uz 2004.gada 16.jūnija pirkuma līgumu īpašuma tiesības līdzīgās daļās L. zemesgrāmatu nodalījumā Nr..... uz nekustamo īpašumu „D.” V. pagastā reģistrētas V. M. un V. M. (lietas lapa 64).

Saskaņā ar apliecību par īpašuma tiesībām dzīvokļa īpašums Rīgā, M. 254/6-58 2003.gada 9.decembrī reģistrēts V. M. (lietas lapa 65).

Dzīvokļa īpašums L. rajona V. pagastā „N.” reģistrēts V.M. pamatojoties uz 24.10.2003. līgumu ar CDZMPK (lietas lapa 66).

Pamatojoties uz 2004.gada 11.februāra pirkuma līgumu īpašuma tiesības uz dzīvokļa īpašumu Rīgā, N. 52-36 reģistrētas V. M. (lietas lapa 68).

2004.gada 29.janvārī tika noslēgts aizdevuma līgums par 35 200 USD aizdevuma saņemšanu dzīvokļa īpašuma Rīgā, N.52-36 iegādei, kur kā solidarīe aizņēmuma ņēmēji norādīti V. M. un V. M.

Atbilstoši Civillikuma 109.panta 3.daļai arī pušu kopīgie parādi iekļaujami dalāmās mantas sastāvā.

Bez tam atbildētājs norada, ka automašīna „Mercedes Benz 200”, v.n. kura iegādāta 2002.gada 2.septembrī, atbilstoši Civillikuma 91.panta 1.daļas 2.punktam, ir uzskatāma par viņa atsevišķo mantu, jo automašīna tiek izmantota, lai viņš varētu veikt savu profesionālo darbību.

Civillikuma 91.panta 1.daļas 2.punkts nosaka, ka katra laulātā atsevišķa manta ir priekšmeti, kas noder tikai viena laulātā personīgai lietošanai vai vajadzīgi viņa patstāvīgā darbā.

„Ar priekšmetiem, kas vajadzīgi viena laulātā patstāvīgā darbā pirmām kārtām saprot profesionālās darbības priekšmetus (darba rīkus, ierīces, iekārtas), ko laulātais izmanto sava amata vai aroda (profesijas) piekopšanai (piem., lauksaimniecības tehnika, zvejas vai amatniecības rīki, mūzikas instrumenti, biroja iekārta)” (skat. E.Kalniņš „Privāttiesību teorija un prakse”, TNA 2005, 49.lpp.).

Konkrētajā gadījumā, lai arī automašīnu atbildētājs izmanto savā darbā, tomēr tā ir izmantojama arī ģimenes vajadzībām un līdz ar to nav atzīstama par laulātā atsevišķu mantu Civillikuma 91.panta 1.daļas 2.punkta izpratnē.

Atbilstoši iesniegtajam transportlīdzekļa novērtēšanas aktam automašīnas Mercedes Benz 200, v.n. vērtība noteikta LVL 1130,80.

Kā redzams no pušu paskaidrojumiem, tad puses nevar vienoties par laulāto kopmantas sadales veidu.

Civillikuma 109.panta 4.daļa nosaka, ka laulāto kopīgā manta dalāma pēc mantojuma dalīšanas kārtības vispārējiem noteikumiem (731.p. un turpmākie panti).

Savukārt Civillikuma 733.pantā noteikts, ka dalot mantojumu tiesas ceļā, tiesai jārīkojas vispār pēc 1075.panta noteikumiem par kopīpašuma dalīšanu, ievērojot arī 734. un turpmāko pantu sevišķos noteikumus.

Civillikuma 1075.pantā noteikts, ja 1074.pantā norādītā dalīšanas gadījumā kopīpašnieki nevar vienoties par tās veidu, tad tiesa, raugoties pēc dalāmā priekšmeta īpašībām un lietas apstākļiem, vai nu piespriež katram no kopīpašniekiem reālas daļas, uzlikt, kad vajadzīgs, viena daļai zināmus servitūtus par labu otra daļai, vai atdod visu lietu vienam kopīpašniekam, ar pienākumu samaksāt pārējiem viņu daļas naudā.

Kā redzams, tad starp pusēm pastāv nesaskaņas dažādos jautājumos.

Bez tam jau reāli puses lieto atsevišķus īpašumus, prasītāja ar bērniem dzīvo dzīvokļa īpašumā Rīgā, M. 254/6-58, bet atbildētājs ar savu jauno ģimeni Rīgā, N. 52-36.

Civillietu tiesas kolēģija atrod, ka nav mērķtiecīgi noteikt domājamās daļas kopīpašumā, bet gan sadalīt starp laulātajiem kopīpašumā esošos īpašumus nedalīti, lai turpmāk starp pusēm neveicinātu konflikta situācijas.

Pie tam kā tika norādīts iepriekš, tad atbildētājs jautājumā par laulāto kopmantas sadali nav cēlis prasību.

Par pamatotu atzīstams atbildētāja pārstāvja iebildums, ka laulāto kopmantas sastāvs un vērtība nosakāma uz laulāto attiecību pārtraukšanas brīdi — 2004.gada decembri, atbilstoši iesniegtajiem novērtējumiem.

Tā prasītājai ir nododami nedalīti dzīvokļa īpašumi Rīgā, M. 254/6-58 LVL 18 000 vērtībā un „N.” V. pagastā LVL 1500 vērtībā, kopā manta par LVL 19500.

Savukārt atbildētājam dzīvokļa īpašums Rīgā, N. 52-36 LVL 22 000 vērtībā, 1/2 domājamā daļa zemesgabala „D.” LVL 2500 vērtībā saskaņā ar pirkuma līgumu, automašīna Mercedes Benz 200, v.n. 1130,80 vērtībā, kopā manta par LVL 25 630,80.

Bez tam kā norādīts augstāk, tad dzīvokļa Rīgā, N. 52-36 iegādei puses ņēma aizdevumu. Uz 01.12.2004. puses daļēji aizdevumu sedza un parāds sastādīja USD 31 796,18 vai 16533,92, tātad katram būtu parādsaistības par LVL 8266,96.

Prasītāja 2007.gada decembrī sedza LVL 1400. Tātad prasītājas parādsaistību daļa sastāda LVL 6866,96. Ņemot vērā, ka atbildētājam nodotā manta par LVL 6130,80 vairāk, tad prasītājai parādsaistības sastāda LVL 736,16, taču ņemot vērā, ka prasītājai ir ikdienas aizgādība pār abu laulāto bērniem, tad bērnu interesēs ir šo starpību nepiedzīt no prasītājas.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas trešo punktu, V.M. ceļot prasību par uzturlīdzekļu piedziņu bija atbrīvota no tiesas izdevumu samaksas valsts ienākumos un atbilstoši minētā likuma 42.panta pirmās daļas noteikumiem no V.M. par labu valstij piedzenama valsts nodeva LVL 167 apmērā.

Vadoties no Civilprocesa likuma 242.panta un Civillikuma 71., 72., 89. un 179.panta Civillietu tiesas kolēģija

n o s p r i e d a :

V. M. prasību un V. M. pretprasību apmierināt daļēji. Šķirt laulību starp V. M., personas kods: un V. M., personas kods: kas noslēgta 1990.gada 11.augustā Rīgas pilsētas M. rajona CAR nodaļā arNr.1275.

Atstāt V. M. laulības uzvārdu „M.”.

Piedzīt no V. M., personas kods: par labu V. M., personas kods: uzturlīdzekļus ik mēnesi meitas A. M., personas kods: un dēla D. M., personas kods: uzturam LVL 70 katram,

sākot ar 2005.gada 21.jūliju līdz bērnu pilngadībai.

Noteikt V. M. ikdienas aizgādību pār bērniem D. M. un A. M. Sadalīt laulāto kopmantu, nosakot, ka V. M. īpašumā pāriet dzīvokļa īpašums „N.” L. rajonā, V. pagastā (kadastra Nr.....), LVL 1500, dzīvokļa īpašums Rīgā, M. 254/6-58 (kadastra Nr.....) LVL 18000 vērtībā, kopā manta LVL 19 500 vērtībā.

V.M. īpašumā paliek dzīvokļa īpašums Rīgā, N. 52-36 (kadastra Nr.....) LVL 22 000, ½ domājamā daļa no zemesgabala „D” LVL 2500 vērtībā (kadastra Nr.....), automašīna Mercedes Benz 200, v.n. LVL 1130,80, kopā manta par LVL 25630,80 un pāriet kredītsaistības saskaņā ar hipotēkas līgumu Nr.RMR-3989.

Piedzīt no V. M. valsts nodevu valsts laba sakara ar uzturlīdzekļu piedziņu LVL 167 un par kopmantas sadali LVL 546,30, kopā 713,30 (septiņi simti trīspadsmit lati, 30 santīmi).

Noteikt 10 dienu termiņu sprieduma labprātīgai izpildei, daļā par valsts nodevas piedziņu, no sprieduma stāšanās likumīgā spēkā dienas.

Noteikt, ka daļā par uzturlīdzekļu piedziņu spriedums izpildāms nekavējoties.

Pārējā daļā prasību un pretprasību noraidīt.

Spriedums pārsūdzams 20 dienu laikā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesas palātā, iesniedzot apelācijas sūdzību Rīgas apgabaltiesā.

Priekšsēdētāja: /paraksts/

NORAKSTS PAREIZS

Rīgas apgabaltiesas tiesnese

Sk.Buivide

Rīgā 11.03.2008.

V. K. 2007. gada 16. maijā cēlis un vēlāk grozījis pretprasību par laulības šķiršanu, atsevišķas aizgādības noteikšanu, dzīvesvietas noteikšanu, saskarsmes tiesības noteikšanu un īpašuma tiesību atzīšanu.

Pretprasības pieteikumā un grozījumos norādīts, ka I. K. veicinājusi laulības iziršanu, jo aizrāvās ar citiem vīriešiem. Kopš 2005. gada novembra meita A. dzīvo pie V. K. un atrodas V. K. atsevišķā aizgādībā.

1998. gadā laulības laikā iegādāts strīdus dzīvoklis K. ielā 15/3-35, Rīgā, kadastra Nr. 0000 000 0000, kas Rīgas pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr. 0000 0000 0000 - 00 ierakstīts uz I.K. vārda, taču nav ierakstīts, ka tas būtu viņas atsevišķa manta. Dzīvokli I.K. ieguva par V.K. nopelnītajiem līdzekļiem, jo pati no 1989. gada līdz 1998. gadam nestrādāja. Līdz brīdim, kad V. K. aizgāja, abi izmantoja tiesības, kuras izrietēja no īpašuma tiesībām uz dzīvokli – lietoja un pārvaldīja dzīvokli un maksāja maksājumus. I. K. un V.K. sastāvēja laulībā, dzīvoja dzīvoklī un veda kopīgu saimniecību, tādējādi dzīvoklis nav I.K. atsevišķa manta.

Pamatojoties uz Civillikuma 72., 74., 77., 89., 91., 93., 177., 178.¹ un 182. pantu, pretprasības pieteikumā un grozījumos lūgts šķirt V. K. un I. K. laulību, noteikt V.K. atsevišķo aizgādību meitai A. K., noteikt meitas A. K. dzīvesvietu pie V. K., noteikt I.K. saskarsmes tiesību ar meitu A. K. reizi mēnesī 6 stundas un atzīt V. K. īpašuma tiesības uz ½ domājamo daļu no dzīvokļa K. ielā 15/3-35, Rīgā.

Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneša 2007. gada 24. septembra lēmumu apmierināts V. K. pieteikums par prasības nodrošināšanu – zemesgrāmatas nodalījumā ierakstīta aizlieguma atzīme I. K. piederošajam nekustamajam īpašumam K. ielā 15/3-35, Rīgā.

Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2008. gada 25. novembra spriedumu prasība apmierināta daļēji. Šķirta laulība starp I.K. un V. K.. Noteikts, ka pēc laulības šķiršanas V.K. atstājams laulībā iegūtais uzvārds „K.”. No V. K. par labu I. K. piedzīts parāds par meitas A. K. uzturu par laiku no 2005. gada 27. septembra līdz 2008. gada 21. jūnijam Ls 1370, ieskaitot V. K. veiktos maksājumus saskaņā ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2006. gada 18. jūlija lēmumu, ar kuru nolemts piedzīt no V. K. par labu I.K. līdzekļus meitas A. K. uzturam Ls 27 mēnesī, sākot no 2006. gada 18. jūlija līdz sprieduma taisīšanai. Piedzīti no V. K. valsts labā tiesāšanās izdevumi – valsts nodeva Ls 90. Pretprasība apmierināta daļēji. Nekustamais īpašums – dzīvoklis K. 15/3-35, Rīgā – atzīts par laulības laikā iegūtu I. K. un V. K. kopīgu mantu. V. K. atzītas īpašuma tiesības uz ½ domājamo daļu no nekustamā īpašuma – dzīvokļa K. ielā 15/3-35, Rīgā. Piedzīti no I. K. valsts labā tiesas

izdevumi – valsts nodeva par laulāto kopīgās mantas sadali Ls 130. Tiesvedība pretprasības daļā par atsevišķas aizgādības nodibināšanu un saskarsmes tiesību noteikšanu izbeigta.

Tiesa norādījusi, ka strīdus dzīvoklis iegādāts 1999. gada 1. aprīlī – laulāto kopdzīves laikā. Prasītājas norādītais, ka dzīvoklis nopirkts par līdzekļiem, kurus aizdevis prasītājas brālis M. K., vērtēts kritiski. Saskaņā ar atbildētāja norādīto un liecinieku liecībām puses kopā izmantojuši dzīvokli un tiesības, kas izriet no īpašuma tiesībām uz dzīvokli – lietoja un pārvaldīja to, maksāja maksājumus un veda kopīgu saimniecību. Saskaņā ar tiesas sēdē nodibināto atbildētājs pirms apcietināšanas strādājis un saņēmis mēnesī vidēji Ls 1 000. Par prasītājas ienākumiem minētajā laika periodā nav pierādījumu, bet saskaņā ar atbildētāja norādīto prasītāja no 1989. gada līdz 1999. gadam nestrādāja. Prasītāja kopš 2002. gada 4. novembra strādā un saņem mēnesī Ls 59,85. Prasītāja nav iesniegusi pierādījumus, ka dzīvokli iegādājusies un maksājumus veikusi no saviem personīgajiem līdzekļiem un tādēļ dzīvoklis būtu uzskatāms par prasītājas atsevišķo mantu. Turklāt prasītājas brāļa izsniegtā parādzīme sastādīta kā privāts dokuments starp radniekiem, kreditors par naudas aizdošanu nav informējis prasītājas laulāto un nav ziņu, ka aizdevums būtu izsniegts un atprasīts. Ievērojot minēto, dzīvoklis atzīstams par laulāto kopīgo mantu un atbildētājam atzīstamas īpašuma tiesības uz ½ domājamo daļu no dzīvokļa.

I. K. par spriedumu daļā, ar kuru dzīvoklis K. 15/3-35, Rīgā, atzīts par laulības laikā iegūtu laulāto kopīgu mantu un V. K. atzītas īpašuma tiesības uz tā ½ domājamo daļu, iesniegusi apelācijas sūdzību.

Apelācijas sūdzībā norādīts, ka tiesa ņēmusi vērā tikai atbildētāja argumentus un atbildētāja uzaicināto liecinieku liecības, bet nav vērtējusi vai izdarījusi nepareizus secinājumus par prasītājas paskaidrojumiem un iesniegtajiem dokumentiem.

Tiesas secinājums, ka dzīvoklis iegādāts laulāto kopdzīves laikā, ir nepamatots un neatbilstošs patiesībai. Kopš 1998. gada puses nedzīvoja kopā un neveda kopīgu saimniecību, laulāto kopdzīve nepastāvēja un laulība pastāvēja tikai formāli. Tādēļ apstākļi, ka dzīvoklis iegādāts laulības laikā, nevar būt pietiekams pamats dzīvokļa atzīšanai par laulāto kopīgo mantu. Tiesa formāli piemērojusi Civillikuma 89. panta otro daļu, jo nav izvērtējusi lietu kopsakarā ar visiem lietā nodibinātiem apstākļiem.

Prasītāja ir pierādījusi, ka strīdus dzīvoklis ir viņas atsevišķa manta. Prasītāja dzīvokli iegādājās par naudas līdzekļiem, kurus viņai aizdeva brālis M. K.. Tiesas secinājumi par prasītājas brāļa izsniegto parādzīmi ir nepamatoti. Saskaņā ar Civillikuma 1474. panta pirmo daļu darījumu var noslēgt privātā kārtībā un nedarīt atklātībai zināmu. Normatīvie akti neaizliedz darījumu slēgt starp radniekiem. Civillikuma 1405. pantā noteikts, lai darījumam būtu tiesīgs spēks, ir vajadzīgs, lai tā dalībniekiem būtu tiesību spēja un rīcības spēja.

Kreditoram par aizdevumu nebija pienākums informēt atbildētāju, jo laulība pastāvēja tikai formāli.

Tiesas norādījums, ka laulātie kopā izmantojuši dzīvokli un veduši kopīgu saimniecību, ir pretrunā lietas materiāliem. Tiesa šos secinājumus izdarījusi, pamatojoties tikai uz liecinieku liecībām. Tiesai liecības bija jāvērtē kritiski, jo liecinieces – atbildētāja māte, atbildētāja mātes māsa un atbildētāja mātes draudzene – bija ieinteresētas lietas iznākumā par labu atbildētājam, liecības ir pretrunā lietas materiāliem un minētās liecības nepastiprina citi rakstveida pierādījumi.

Atbildētājs dzīvoklī nekad nav dzīvojis un nekad nav bijis deklarēts. Atbildētājs 1999. gada 20. maijā dzīvesvietu deklarējis citā adresē. Prasītāja vienīgā veica maksājumus par dzīvokli. Maksājumi veikti tikai par diviem cilvēkiem – prasītāju un meitu. Tiesas norādījums, ka atbildētājs pirms apcietināšanas strādājis un saņēmis mēnesī vidēji Ls 1 000, nepierāda, ka atbildētājs devis naudu dzīvokļa iegādei vai kopīgas saimniecības vešanai. Atbildētājs tika apcietināts 2007. gada 12. martā, bet dzīvoklis iegādāts 1999. gada 1. aprīlī, laulāto kopdzīve pārtraukta 1998. gadā. Nav norādes, no kura gada atbildētājs strādā. Turklāt tas ir pretrunā tam, ka kopš 2005. gada 27. septembra atbildētājam izveidojies uzturlīdzekļu parāds meitai, kaut arī bija jāmaksā mēnesī tikai Ls 27.

Apelācijas sūdzībā lūgts izskatīt lietu pēc būtības, taisīt jaunu spriedumu pārsūdzētajā sprieduma daļā un noraidīt pretprasību apmierinātajā daļā.

Noklausījusies prasītājas pārstāvja paskaidrojumus tiesas sēdē, novērtējusi lietā iesniegtos pierādījumus un apsvērusi apelācijas sūdzībā norādītos argumentus, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta atzīst, ka V. K. pretprasība daļā par īpašuma tiesību atzīšanu uz nekustamā īpašuma – strīdus dzīvokļa – ½ domājamo daļu ir apmierināma.

Lietā nodibināts, ka I. K. un V. K. laulība noslēgta 1990. gada 19. janvārī.

Laulības laikā 1999. gada 1. aprīlī I. K. nopirkusi dzīvokli Rīgā, K. ielā 15/3 dz. 35. 2004. gada 14. jūlijā I.K. ar Rīgas pilsētas Valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizācijas komisiju noslēgusi zemes pirkuma līgumu, par 5,63 privatizācijas sertifikātiem iegādājoties 4874/371441 domājamās daļas zemes gabala Rīgā. K. ielā 15/3. 2004. gada 17. novembrī I. K. strīdus dzīvokli kopā ar tam piekrītošajām zemes gabala domājamām daļām reģistrējusi uz sava vārda zemesgrāmatā.

Civillikuma 89. pants nosaka, ka katrs laulātais patur mantu, kas piederējusi viņam pirms laulības, tāpat arī laulības laikā iegūto atsevišķo mantu. Viss, ko laulības laikā laulātie iegūst kopīgi vai viens no viņiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā darbības

palīdzību, ir abu laulāto kopīga manta; šaubu gadījumā jāpieņem, ka šī manta pieder abiem līdzīgās daļās.

Savukārt, atbilstoši Civillikuma 91. panta nosacījumiem katra laulātā atsevišķa manta ir:

- 1) manta, kas laulātajam piederējusi pirms laulības vai ko laulātie līgumā noteikuši par atsevišķu mantu;
- 2) priekšmeti, kas noder tikai viena laulātā personīgai lietošanai vai vajadzīgi viņa patstāvīgā darbā;
- 3) manta, ko viens laulātais ieguvis bez atlīdzības laulības laikā;
- 4) laulātā atsevišķās mantas ienākumi, kas nav nodoti ģimenes un kopīgās mājsaimniecības vajadzībām;
- 5) manta, ar ko atvietota iepriekšējos (1.-4.) punktos minētā manta.

Tas, ka zināma manta ir atsevišķa, jāpierāda tam laulātajam, kas to apgalvo. Tas, ka nekustamais īpašums ir viena laulātā atsevišķa manta, ierakstāms zemes grāmatās.

Civillietu tiesu palāta atzīst, ka konkrētajā gadījumā nav konstatējams neviens no minētajiem pamatiem strīdus dzīvokļa atzīšanai par I. K. atsevišķu mantu.

Prasības pieteikumā I. K. norāda, ka laulātie dzīvo atsevišķi kopš 2000. gada. Minētais ir pretrunā apelācijas sūdzībā norādītajam, ka laulāto kopdzīve pārtraukta 1998. gadā, kas liecina par prasītājas nekonsekvenci faktisko apstākļu izklāstā.

Pirmās instances tiesas sēdē tika nopratināti liecinieki V. K., V. J. un J. F. (1. sēj., l.lp. 256). Ar šīm kopumā saskanīgajām liecībām apstiprinās V. K. norādītais, ka puses kopdzīvi pārtraukušas tikai pēc 2005. gada. Līdz tam kaimiņiem kopīgi piedāvājušas mainīt strīdus dzīvokli uz citu, kopīgi viesojušās pie radniekiem, dzīvojušas strīdus dzīvoklī.

Nav ņemami vērā I. K. iebildumi, ka nopratināto liecinieku vidū ir V.K. radnieki, jo visi liecinieki atbilstoši likuma prasībām ir brīdināti par atbildību apzināti nepatiesu liecību sniegšanas gadījumā, turklāt prasītāja nav iesniegusi tādu pierādījumus, kas augstākminēto liecinieku liecības apgāztu.

Pie apstākļiem, kad konstatēts, ka laulātie kopdzīvi veduši līdz 2005. gadam, nav nozīmes faktam, kādas personas šajā laika periodā strīdus dzīvoklī bijušas pierakstītas, jo ne personas pieraksts, ne dzīvesvietas deklarēšana vai nedeklarēšana ar īpašuma tiesību iegūšanu nav saistāma.

Atbilstoši Civillikuma 93. panta noteikumiem laulātais savu daļu laulāto kopīgajā mantā var nodot pārvaldījumā otram laulātajam, kam šī manta ar visiem līdzekļiem jāsargā un jāglabā. Ja laulāto kopīgais nekustamais īpašums ierakstīts zemesgrāmatā uz viena laulātā vārda, pieņemams, ka otrs laulātais savu daļu šajā īpašumā nodevis viņa pārvaldībā.

Konkrētajā gadījumā Civillietu tiesu palāta atzīst, ka, rīkojoties saskaņā ar minēto likuma normu, V. K. savu daļu kopīgajā strīdus dzīvoklī bija nodevis I.K. pārvaldībā, kura savā vārdā laulāto kopdzīves laikā no ģimenes budžeta līdzekļiem arī veikusi nepieciešamo izdevumu apmaksu. Ņemot vērā lietā konstatētos faktiskos apstākļus, nav nozīmes tam, par cik personām veikti apsaimniekošanas maksājumi. Atbilstoši spēkā esošajam normatīvajam regulējumam apsaimniekošanas izdevumi maksājami tikai par dzīvoklī deklarētajām personām. Tā kā nav strīda par to, ka atbildētājs bija deklarēts citā adresē, strīdus dzīvoklī maksājumi par viņu netika veikti.

Atbilstoši Civilprocesa 97. panta pirmās daļas noteikumiem vērtējot lietā iegūtos pierādījumus, kas attiecas uz laulāto kopdzīves periodu, Civillietu tiesu palāta priekšroku dod tiesas sēdē nopratināto liecinieku liecībām, atzīstot, ka izziņas par dzīvesvietas deklarāciju faktisko situāciju neatspoguļo.

Tā kā lietā nav iegūti pierādījumi faktam, ka uz strīdus dzīvokļa iegādes brīdi laulātajiem bijusi atsevišķa saimniecība, nav nozīmes apstāklim par aizņēmuma saņemšanu no I. K. brāļa M.K. 1999. gada 15. martā. Konkrētajā lietā ir konstatēts, ka pusēm līdz 2005. gadam pastāvēja laulāto kopdzīve, tātad finansiālās saistības viņi uzņēmās un pildīja ģimenes kopīgā budžeta ietvaros, kurā atbilstoši attiecīgā brīža iespējām ieguldījumu deva abi laulātie.

Civillietu tiesu palāta atzīst, ka pirmās instances tiesa vispusīgi novērtējusi pierādījumus, tās spriedums atbilst lietā konstatētajiem faktiskajiem apstākļiem un likumam. Apelācijas sūdzībā minētie argumenti nevar būt par pamatu pretēju secinājumu izdarīšanai pārsūdzētajā sprieduma daļā.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 42. panta pirmās daļas noteikumiem no I. K. valsts labā piedzenami tiesas izdevumi proporcionāli apmierinātajai pretprasības daļai. Konkrētajā gadījumā tie veido Ls 130.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 39. panta pirmās daļas 5. punkta nosacījumiem no I. K. valsts labā ir piedzenami izdevumi par pavēstu piegādāšanu apelācijas instances tiesā, kas veido Ls 2,66.

Kopumā no I. K. valsts labā piedzenami tiesāšanās izdevumi Ls 132,66.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 204.¹ panta pirmās daļas noteikumiem I.K.. tiek noteikts termiņš sprieduma labprātīgai izpildei daļā par naudas summu piedziņu.

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 194., 430., 432. un 434. pantiem, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta

n o s p r i e d a :

V. K. pretprasību pret I. K. par īpašuma tiesību atzīšanu uz ½ domājamo daļu nekustamā īpašuma apmierināt.

Atzīt V. K., personas kods 061068-12750, īpašuma tiesības uz ½ (vienu otro) domājamo daļu nekustamā īpašuma dzīvokļa Rīgā, K. ielā 15/3 dz. 35, kadastra Nr. 0000 000 0000, reģistrēts Rīgas pilsētas zemesgrāmatu nodaļījumā Nr. 0000 000 0000 – 00, kā laulāto kopmantu.

Piedzīt no I. K., personas kods 00000-00000, valsts labā tiesāšanās izdevumus Ls 132,66 (viens simts trīsdesmit divi lati un 66 santīmi).

Noteikt I. K. 10 dienu termiņu sprieduma labprātīgai izpildei daļā par tiesāšanās izdevumu piedziņu.

Spriedumu var pārsūdzēt kasācijas kārtībā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamentam 30 dienu laikā no tiesas paziņotā pilna sprieduma sastādīšanas datuma, iesniedzot kasācijas sūdzību Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātā un iemaksājot drošības naudu Ls 50 apmērā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs tiesnesis	/paraksts/	G. Aigars
Tiesnese	/paraksts/	M. Senkāne
Tiesnesis	/paraksts/	M. Vīgants

NORAKSTS PAREIZS.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Civillietu tiesu palātas tiesnese

M. Senkāne

S P R I E D U M S

Rīgā 2013.gada 21.martā

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts šādā sastāvā:

senatore referente M.Zāģere

senators Z.Gencs

senatore S.Lodziņa

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar atbildētājas O. N. kasācijas sūdzību par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 18.septembra spriedumu A.R. prasībā pret O. N. par laulības šķiršanu, saskarsmes tiesību kārtības noteikšanu, īpašuma tiesību atzīšanu uz nekustamo īpašumu un O. N. pretprasībā pret A.R. par nekustamā īpašuma atzīšanu par laulātā atsevišķu mantu un uzturlīdzekļu piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] A.R. 2008.gada 7.maijā cēlis tiesā prasību pret O. N. par laulības šķiršanu un īpašuma tiesību atzīšanu uz ½ domājamo daļu no nekustamā īpašuma, lūgdams:

- šķirt A. R. un O. N. laulību, kas reģistrēta Rīgas Kurzemes rajona Dzimtsarakstu nodaļā 2004. gada 21.septembrī,

- atzīt A.R.īpašuma tiesības uz ½ domājamo daļu no nekustamā īpašuma Z. ielā 7, Ragaciemā, Lapmežciema pagastā, Engures novadā (turpmāk arī strīdus īpašums).

Prasības pieteikumā norādīts tālāk minētais pamatojums.

[1.1] Pušu laulība ir izirusi, laulātie dzīvo katrs savā dzīvesvietā. Atbildētāja laulības šķiršanai piekrīt.

[1.2] Laulības laikā 2005.gada 21.oktobrī par abu laulāto kopīgiem līdzekļiem nopirkts strīdus īpašums, kas zemesgrāmatā nostiprināts uz O. N. vārda.

Prasība pamatota ar Civillikuma 69., 70., 71.,73.,74. un 89. pantu.

[1.3] Vēlāk A.R. papildinājis prasību, lūgdams noteikt saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, paredzot, ka meita vienu dienu katrā nedēļas nogalē pavada pie tēva.

[2] O. N. 2008.gada 1.septembrī cēlusi tiesā pretprasību pret A.R., kurā lūgusi:

- piedzīt no A.R. O.N. labā līdzekļus meitas Lindas, dzimušas 2005.gada 1.augustā, uzturam Ls 430 mēnesī no pretprasības celšanas dienas līdz brīdim, kad bērns pats sevi varēs apgādāt;

- atzīt nekustamo īpašumu Z. ielā 7, Ragaciemā, Lapmežciema pagastā, Engures novadā, par O. N. atsevišķo mantu.

Pretprasībā norādīts šāds pamatojums.

[2.1] Pēc kopsdzīves pārtraukšanas 2008.gada janvārī laulātie vienojušies, ka A.R. meitas uzturam maksās Ls 450 mēnesī, tomēr tas netiek darīts. Meitas uzturam nepieciešami vidēji Ls 856,17 mēnesī.

[2.2] Līdz laulības noslēgšanai O.N. piederēja dzīvoklis Nr.48, K. ielā 3A, Rīgā. Pēc meitas piedzimšanas laulātie nolēmuši iegādāties māju. Šim nolūkam 2005.gada 12.oktobrī atbildētāja saņēmusi AS „Hansabanka” kredītu Ls 40 200, ieķīlājot savu pirmslaulības mantu - dzīvokli un mātei J. N. piederošo dzīvokli Nr.11, D. ielā 14, Rīgā. Strīdus īpašuma pirkuma līgums noslēgts 2005.gada 21.oktobrī. Tā kā mājas būvniecības pabeigšanai bija nepieciešami naudas līdzekļi, tika izmantots kredīta atlikums un atbildētājas mātes uzdāvinātā no viņas dzīvokļa pārdošanas saņemtā naudas summa EUR 62 000. Māja tika uzbūvēta un iekārtota par atbildētājai piederošiem naudas līdzekļiem. Kredīta maksājumus O.N. veikusi no saviem ienākumiem. O.N. darba alga bija Ls 1400 mēnesī, bet prasītāja ienākumi bija vidēji Ls 300-350 mēnesī.

[2.3] Kad attiecības ar vīru pasliktinājās, O. N. 2008.gada 16.maijā pārdevusi savu pirmslaulības mantu – ieķīlāto dzīvokli un dzēsusi kredītu. Tādējādi strīdus īpašums, kā arī tā būvniecībai izmantotie līdzekļi atbilstoši Civillikuma 91.panta 5.punkta noteikumiem ir viņas atsevišķā manta. Atbilstoši Civillikuma 994.panta pirmajā daļā norādītajai nekustamā īpašuma piederības prezumpcijai viņa ir vienīgā nekustamā īpašuma īpašniece, jo par tādu ierakstīta zemesgrāmatā.

Pretprasība pamatota ar Civillikuma 179., 89. panta pirmo un trešo daļu, 90. panta pirmo daļu, 91.pantu, 109. panta trešo daļu un 994. pantu.

[3] Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija 2009.gada 3.septembrī nolēmusi piedzīt no A.R. O.N. labā uzturlīdzekļus Ls 200 mēnesī meitas Lindas uzturam, sākot no 2009.gada 30.jūlija līdz sprieduma taisīšanai lietā.

Ar Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2009.gada 10.decembra lēmumu minētais pirmās instances tiesas lēmums grozīts, nosakot pagaidu uzturlīdzekļu piedziņu Ls 80 mēnesī.

[4] Ar Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2010.gada 14.oktobra spriedumu prasība un pretprasība apmierināta daļēji:

- šķirta A.R. un O. N.laulība, kas noslēgta 2004. gada 21. septembrī Rīgas Kurzemes rajona Dzimtsarakstu nodaļā, par ko laulību reģistrācijas grāmatā izdarīts ieraksts Nr. 649;

- no A.R. O. N. labā piedzīti uzturlīdzekļi meitas Lindas uzturam Ls 120 mēnesī, sākot no 2008.gada 1.septembra līdz bērna pilngadībai, ieskaitot maksājumus, kurus A.R. samaksājis O. N. kā pagaidu uzturlīdzekļus;

- A. R. noteiktas saskarsmes tiesības ar meitu Lindu šādā kārtībā: vienu reizi nedēļā, mātes klātbūtnē, vismaz trīs dienas iepriekš vecākiem savstarpēji saskaņojot tikšanās laiku;

- nekustamais īpašums Z. ieku ielā 7, Ragaciemā, Lapmežciema pagastā, Engures novadā, atzīts par A.R. un O.N. kopīgo mantu;

- A. R. atzītas īpašuma tiesības uz ½ domājamo daļu no strīdus nekustamā īpašuma, izbeidzot šajā daļā zemesgrāmatā nostiprinātās O. N. īpašuma tiesības;

- no A. R. O. N. labā piedzīta samaksātā kredīta summas daļa Ls 19 644,58.

- noraidīta O. N. pretprasība par nekustamā īpašuma atzīšanu par viņas atsevišķo mantu.

[5] Izskatījusi lietu sakarā ar prasītāja iesniegto apelācijas sūdzību par spriedumu daļā, ar kuru noteikts piedzenamo uzturlīdzekļu apmērs un piedzīta samaksātā kredīta summas daļa, kā arī atbildētājas iesniegto apelācijas sūdzību sprieduma daļā par uzturlīdzekļu apmēra noteikšanu, prasītāja īpašuma tiesību atzīšanu uz nekustamo īpašumu un pretprasības noraidīšanu, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta 2012.gada 18.septembrī nosprieda prasību apmierināt daļēji:

- piedzīt no A.R. O. N. labā uzturlīdzekļus meitas Lindas uzturam Ls 120 mēnesī, sākot no 2008.gada 1.septembra līdz bērna pilngadībai;

- ieskaitīt uzturlīdzekļu maksājumos A. R. labprātīgi veiktos maksājumus O.N. meitas uzturam pēc 2008.gada 1.septembra, kā arī tos, kas veikti saskaņā ar Zemgales apgabaltiesas 2009.gada 3.septembra lēmumu un Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2009.gada 10.decembra lēmumu, ar šā sprieduma likumīgā spēkā stāšanās dienu pārtraukt uzturlīdzekļu piedziņu pēc minētajiem lēmumiem;

- atzīt nekustamo īpašumu Z. ielā 7, Ragaciemā, Lapmežciema pagastā, Engures novadā, par A.R. un O. N. laulāto kopīgo mantu;

- atzīt A. R. īpašuma tiesības uz ½ domājamo daļu no strīdus nekustamā īpašuma, izbeidzot šajā daļā O.N. īpašuma tiesības;

- noraidīt O. N. pretprasību par nekustamā īpašuma atzīšanu par viņas atsevišķo mantu;

- piedzīt no O.N. A.R. labā tiesāšanās izdevumus Ls 695,72;

- piedzīt no A.R. valsts ienākumos tiesāšanās izdevumus Ls 169,21, bet no O. N.valsts ienākumos ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus Ls 8,21.

Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[5.1] Pirmās instances tiesas spriedums daļā, ar kuru šķirta A.R. un O. N. laulība, kā arī daļā, kurā noteiktas A.R. saskarsmes tiesības ar meitu Lindu, kā nepārsūdzēts stājies likumīgā spēkā.

[5.2] Nosakot uzturlīdzekļu apmēru, jāņem vērā gan bērna objektīvās vajadzības, gan arī vecāku reālās iespējas tās apmierināt.

Lietā nav iesniegti pierādījumi, ka bērna objektīvajām vajadzībām atbilstoša uzturlīdzekļu summa ir Ls 250 mēnesī, kā ar nav pierādījumu tam, ka atbildētāja mantas stāvoklis ļauj meitai maksāt uzturlīdzekļus ne vairāk kā Ls 80 mēnesī.

Lietas materiāliem pievienotais O. N. aprēķins, kuram atbilstoši bērna uzturam mēnesī ir nepieciešami Ls 494, ir uzskatāms par puses paskaidrojumu. Nav pierādījumu, ka visas aprēķinā norādītās summas faktiski tika maksātas. No lietas materiāliem pievienotajiem čekiem nav iespējams konstatēt nedz personu, kura tos apmaksājusi, nedz personu, kurai apmaksātie pirkumi veikti.

Tāpat nav pierādījumu faktam, ka uzturlīdzekļi pieprasītajā apmērā atbilstu A.R. materiālajām iespējām.

Lietā nav strīda par faktu, ka A. R. atbilstoši Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 1999.gada 26.janvāra spriedumam maksā uzturlīdzekļus Ls 130 meitas Elizabetes, kura dzimusi 1994.gada 18.oktobrī, uzturam un kura šobrīd ir uzsākusi mācības vispārējās izglītības skolas 11.klasē. A.R. meitai Elizabetei papildus maksā vēl Ls 20 mēnesī, kas kopsummā veido Ls 150 mēnesī.

No lietā iesniegtajiem A.R. mantisko stāvokli raksturojošiem pierādījumiem secināms, ka uzturlīdzekļu atbilstīga summa meitas Lindas uzturam nosakāma Ls 120 mēnesī.

Šodienas ekonomiskajos apstākļos uzturlīdzekļi Ls 120 sedz vismaz pusi vidusmēra vajadzības 7 gadus vecam bērnam. Tā kā nav konstatēts, ka L.R. uzturam kādu objektīvu apstākļu dēļ būtu nepieciešami īpaši papildu izdevumi, minētā summa konkrētajā situācijā ir samērojama arī ar bērna vajadzībām. Nav strīda par to, ka O.N. mēneša ienākumi ļauj viņai novirzīt bērna uzturam vismaz tikpat lielu summu.

Līdz ar to kā nepamatoti noraidāmi A.R. iebildumi par viņa iespējām maksāt uzturlīdzekļus Ls 80 mēnesī, kā arī O. N. iebildumi, ka uzturlīdzekļu apmērs nosakāms Ls 250 mēnesī.

Nepelna ievērību atbildētājas arguments, ka nav pieļaujama atšķirība uzturlīdzekļu apmēra ziņā abām A.R. meitām. Bērnam pieaugot, pieaug arī viņa objektīvās vajadzības un ar

tām saistītās izmaksas. Līdz ar to Ls 30 atšķirība uzturlīdzekļu apmērā attiecīgi 7 un 17 gadus veciem bērniem ir objektīvi pamatota.

Noraidāmi ir O. N. iebildumi apelācijas sūdzībā, ka konkrētajā gadījumā uzturlīdzekļu piedziņas beigu periods nepamatoti saistīts ar bērna pilngadības sasniegšanu (Civillikuma 219.panta noteikumi).

[5.3] Pirmās instances tiesas spriedumā norādītie apstākļi, argumenti un apsvērumi prasības daļā par īpašuma tiesību atzīšanu uz ½ domājamo daļu no strīdus nekustamā īpašuma kā laulāto kopīgo mantu un pretprasības daļā par minētā īpašuma atzīšanu par O.N.atsevišķo mantu atbilstoši Civilprocesa likuma 432.panta piektajai daļai (ja tiesa, izskatot lietu atzīst, ka zemākās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tā sprieduma motīvu daļā var norādīt, ka pievienojas zemākās instances tiesas sprieduma motivācijai. Šādā gadījumā šā likuma 193.panta piektajā daļā noteiktos apsvērumus sprieduma motīvu daļā var nenorādīt) ir pareizi un pietiekami, tāpēc Civillietu tiesu palāta tiem pievienojas.

Lietā konstatēts, un uz to pretprasībā norāda pati atbildētāja, ka strīdus nekustamā īpašuma iegādes mērķis bija jaunās ģimenes kopīgas mājvietas izveidošana. Lai nodomu īstenotu, laulātie uzņēmušies kopīgas kredītsaistības, uz ko norāda fakts, ka A. R. par šo kredītu galvojis. Lietā konstatēts arī, ka pēc īpašuma iegādes A. R. aktīvi iesaistījies tā izbūvē un pielāgošanā ģimenes vajadzībām, veicot nozīmīgus ieguldījumus. Šāda A. R. rīcība nebūtu loģiski sagaidāma apstākļos, ja īpašums tiktu iegādāts kā O.N. atsevišķā manta.

Līdz ar to secināms, ka, 2005.gada 21.oktobrī noslēdzot pirkuma līgumu, laulāto mērķis bija izveidot kopīpašumu. Šādā situācijā nekustamā īpašuma ierakstīšana zemesgrāmatā uz viena laulātā vārda ir atzīstama par savas mantas daļas nodošanu otra laulātā pārvaldībā atbilstoši Civillikuma 93. panta noteikumiem.

Nav strīda par faktu, ka līdz 2008.gada janvārim pusēm pastāvējusi kopīga saimniecība un laulāto attiecības. Tas nozīmē, ka ģimenes kopējā budžetā katrs laulātais ieguldīja savu daļu atbilstoši attiecīgā brīža iespējām. Jāņem vērā, ka par ieguldījumu kopējā budžetā ir uzskatāmi ne vien naudas resursi, bet arī jebkurš ieguldījums ģimenes kopējām interesēm un labumam. Lietā iesniegtie pierādījumi apstiprina, ka laulības laikā A. R. ir strādājis oficiālu darbu būvniecības nozarē, guvis stabilus ienākumus. Tādējādi nav pamata apšaubīt, ka viņa ieguldījums kopējā ģimenes budžetā bija pietiekami nozīmīgs. Šādos apstākļos arī visi mājokļa iegādei ņemtā kredīta maksājumi laulāto kopdzīves laikā atzīstami par nākušiem no ģimenes kopējā budžeta, kurā katra laulātā algas apmēram nav izšķirošas nozīmes.

Ņemot vērā 2005.gada 21.oktobra pirkuma līguma mērķi, nav izšķirošas nozīmes O.N. argumentam, ka kredīta atmaksai ieķīlāti trešajām personām piederoši īpašumi. Atzīstams, ka arī par to puses ar trešajām personām savstarpēji vienojušās ģimenes kopējam labumam. Tāpat strīdā par īpašuma atzīšanu par laulāto kopīgu mantu konkrētajos apstākļos nav nozīmes argumentam, ka jau pēc kopdzīves pārtraukšanas O. N. dzēsusi visu kredīta atlikumu. Šāda viena laulātā rīcība neatceļ sākotnējo mērķi, kāds pusēm bija, strīdus īpašumu iegādājoties.

Tā kā netiek apšaubīts O. N. ieguldījums nedz ģimenes budžetā, nedz strīdus nekustamā īpašuma iegādē, nav nozīmes arī argumentam, ka 2005.-2008. gadā viņai bija stabili ienākumi, kuru apmērs pārsniedza A.R. ienākumus.

Pamatots ir pirmās instances tiesas atzinums, ka strīdā par nekustamā īpašuma atzīšanu par laulāto kopīgo mantu, nav nozīmes apstākļiem, kas attiecas uz būvdarbu izmaksām pēc īpašuma iegādes. Primārs ir darījuma slēgšanas mērķis un katra laulātā dalība tā īstenošanā.

O. N. nav iesniegusi pierādījumus uz kuriem balstoties, būtu iespējams precīzi noteikt viņas un A. R. ieguldījumu apmēru strīdus nekustamā īpašuma ieguvē un atbilstoši tam aprēķināt katram pienākošos domājamo daļu. Novērtējot lietas apstākļus kopumā, pamatoti un taisnīgi ir atzīt, ka katram laulātajam strīdus īpašumā pieder ½ domājamā daļa.

[5.4] Jautājums par strīdus īpašuma turpmāku lietošanu vai sadali nav lemjams konkrētā strīda ietvaros, līdz ar to O. N. argumenti par pretējās puses rīcību, liekot šķēršļus īpašuma lietošanā, atstājami bez ievēribas.

[5.5] Tā kā O.N. nav pieteikusi prasību par Ls 19 644,58 piedziņu no A. R., nav pieteikti arī prasījumi par kredītsaistību kā laulāto kopīgas mantas sadali starp laulātajiem un par šādiem prasījumiem pirmās instances tiesas sēdē A.R. nav sniedzis paskaidrojumus un nav noskaidroti ar minētajiem prasījumiem saistītie apstākļi, nav pamata lemt par Ls 19 644,58 piedziņu no A.R. (Civilprocesa likuma 192. pants).

[6] Kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu iesniegusi atbildētāja, kurā, atsaucoties uz materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu un iztulkošanu, kā arī procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, lūgusi spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai.

[7] Ar Senāta rīcības sēdes 2013.gada 22.janvāra lēmumu ierosināta kasācijas tiesvedība sakarā ar atbildētājas O.N. kasācijas sūdzību par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 18.septembra spriedumu daļā, ar kuru A. R. atzītas īpašuma tiesības uz ½ domājamo daļu no nekustamā īpašuma Z. ielā 7, Ragaciemā, Lapmežciema pagastā, Engures novadā, pilnīgi noraidīta O. N. pretprasība par šā īpašuma atzīšanu par viņas atsevišķo mantu un no atbildētājas prasītāja labā piedzīti tiesāšanās izdevumi, kā arī valsts ienākumos ar lietas

izskatīšanu saistītie izdevumi. Savukārt atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību par spriedumu daļā, ar kuru noteikts no A.R. piedzītais uzturlīdzekļu apmērs. Līdz ar to spriedums šajā daļā stājies likumīgā spēkā.

[8] Kasācijas sūdzībā par spriedumu daļā, kurā ierosināta kasācijas tiesvedība, norādīti šādi argumenti.

[8.1] Atzīstot strīdus nekustamo īpašumu par laulāto kopīgo mantu, tiesa nepareizi piemērojusi Civillikuma 89. un 91.panta noteikumus. Lietas iegūšanas laulības laikā fakts pats par sevi nedod pamatu šo mantu kvalificēt kā laulāto kopīgu mantu, uz kuru attiecināms šā likuma 89.panta otrajā daļā un 109.panta ceturtajā daļā ietvertais regulējums. Nepareizs ir tiesas secinājums, ka apstāklim par kredīta summas samaksu, ko atbildētāja veikusi pēc laulāto kopdzīves iziršanas, nav izšķirošas nozīmes. Pēc laulības iziršanas atbildētāja ieguldījusi nekustamā īpašuma iegādē savus personīgos naudas līdzekļus. Līdz ar to mantai šajā daļā jāpiešķir atsevišķi iegūtas mantas tiesiskais statuss, vai jāņem vērā atbildētājas atsevišķais ieguldījums atbilstoši Civillikuma 109.panta trešajai daļai.

[8.2] Atbilstoši Civillikuma 89.panta otrajai daļai kopīgā manta dalāma līdzīgās daļās, ja pastāv šaubas par ieguldījumu apmēru, nevis par ieguldījumu esamību vai neesamību. Minētā norma neparedz, ka kopīgā manta jebkurā gadījumā jādala uz pusēm, ja konstatējams jebkāds viena laulātā ieguldījums. Tiesa, interpretējot šo tiesību normu, ir pārkāpusi taisnīguma un laulāto solidaritātes principu. Lietā esošie pierādījumi apstiprina, ka atbildētāja nopirka strīdus nekustamo īpašumu, saņemot kredītu, veica tā atmaksu un pēc kopdzīves pārtraukšanas, pārdodot savu atsevišķo mantu, dzēsa kredītu. Savukārt prasītājs, pretēji Civilprocesa likuma 93.panta pirmās daļas prasībām, nav pierādījis viņa ieguldījumu apmēru un līdzdalību nekustamā īpašuma ieguvē un labiekārtošanā. Tiesa, atzīstot prasītājam īpašuma tiesības uz ½ domājamo daļu no strīdus nekustamā īpašuma, nepareizi piemērojusi Civillikuma 89.panta otro daļu, jo prasītāja iespējamais ieguldījums aprobežojas ar epizodisku piedalīšanos remontdarbu organizēšanā un nelielu maksājumu veikšanu, turklāt šo naudu bieži saņemot no atbildētājas. Šāds ieguldījums neatbilst ½ domājamai daļai no nekustamā īpašuma vērtības.

Tā kā lietā esošajā 2010.gada 12.jūlija ekspertīzes atzinumā ir precīzi norādītas veikto remontdarbu izmaksas, tiesai vajadzēja noteikt katram laulātajam attiecīgu daļu kopīgajā mantā, ņemot vērā naudas summu, kuru atbildētāja pēc laulības iziršanas samaksāja bankai. Nosakot laulātā mantas daļu kopīgajā mantā, jāvadās vienīgi no katra laulātā ieguldījuma atbilstoši abu laulāto izdarīto ieguldījumu savstarpējam samēram.

[8.3] Tiesa atstājusi bez ievērbas, ka nekustamā īpašuma remontdarbi veikti bez būvprojekta un būvatļaujas, ko apstiprina liecinieku liecības pirmās instances tiesas sēdē. Tiesai nav jāvērtē katra laulātā ieguldījums piebūves būvniecības procesā, jo tā nav likumīgi uzbūvēta un to nav iespējams legalizēt. Pēc piebūves demontāžas nekustamais īpašums paliks tādā sastāvā, kāds tika nopirkts un nostiprināts zemesgrāmatā. Turklāt, nosakot prasītāja mantas daļu laulāto kopīgajā mantā, jāņem vērā, ka atbildētājam būs jātērē papildu naudas līdzekļi piebūves nojaukšanai.

[8.4] Tiesa spriedumā nav motivējusi, kādēļ noraidīta pretprasība par mantas atzīšanu par atbildētājas atsevišķo mantu. Atbilstoši Civillikuma 101.pantam, ja viens laulātais pārvaldot otra laulātā mantu, taisījies no savas puses mantai nepieciešamos izdevumus, tad viņš tikai pēc pārvaldības izbeigšanās var prasīt no pēdējā, lai šos izdevumus atlīdzina, ciktāl tie nav jāsedz viņam pašam. Prasītāja piedalīšanās remontdarbu veikšanā ir kvalificējama kā otra laulātā mantas pārvaldīšana.

[9] Paskaidrojumus sakarā ar kasācijas sūdzību iesniedzis prasītājs, pauzdams viedokli, ka sūdzība neatbilst Civilprocesa likuma 450.-453.panta prasībām.

Motīvu daļa

[10] Pārbaudījis lietā esošā sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā tas noteikts Civilprocesa likuma 473.panta pirmajā daļā, Senāts uzskata, ka apelācijas instances tiesas spriedums atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[11] Lai gan spriedumā, pretēji Civilprocesa likuma 193.panta piektajā daļā noteiktajam, nav norādīta tiesību norma, kuru tiesa piemērojusi strīda izšķiršanā, no tā argumentācijas var secināt, ka uz lietas apstākļiem attiecināta Civillikuma 89.panta otrā daļa.

Tiesību doktrīnā, skaidrojot Civillikuma 89.panta otrās daļas saturu, atzīts, ka šajā normā ir regulēti kopīgās mantas rašanās priekšnoteikumi, kā arī tās sadalījums laulāto starpā. Tādējādi pēc vispārīgā principa vienīgi tā manta, ko laulības laikā laulātie ieguvuši atbilstoši kādam no Civillikuma 89.panta otrajā daļā paredzētajiem līdzdalības veidiem, ir uzskatāma par viņu kopīgo mantu. Šī manta pieder laulātajiem tādās daļās, kādās viņi kopīgi ir piedalījušies tās iegūšanā, un vienīgi tad, ja nav iespējams pietiekami precīzi noteikt katra laulātā ieguldījumu apmēru, attiecīgā manta uzskatāma par piederošu laulātajiem vienādās

daļās (sk. E.Kalniņš. *Privāttiesību teorija un prakse. Raksti privāttiesībās.* - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 57.lpp.).

No minētā izriet, ka kopīgās mantas rašanās priekšnoteikumi ir, pirmkārt, tā iegūta laulības laikā, pastāvot laulāto kopdzīvei un kopīgai saimniecībai, otrkārt, tā iegūta atbilstoši kādam Civillikuma 89.panta otrajā daļā paredzētajam līdzdalības veidam. Citiem vārdiem, laulāto kopīgā mantā ietilpst laulības laikā iegūtā manta, kuras iegūšanā tieši vai netieši ir piedalījušies abi laulātie, nevis laulības laikā iegūtā manta vispār.

To, ka mantas iegūšanas fakts laulības kopdzīves laikā pats par sevi nedod pamatu uzskatīt šo mantu par laulāto kopīgo mantu, uz kuru attiecināmi Civillikuma 89.panta otrās daļas noteikumi, jo atbilstoši šā likuma 89.panta pirmajai un trešajai daļai, 91.panta pirmajai daļai pastāv arī laulātā atsevišķa manta, apstiprina tiesu prakse (sk. *Senāta 2008.gada 16.aprīļa spriedumu lietā Nr.SKC-166, 2008.gada 14.maija spriedumu lietā Nr.SKC-209*).

Konstatējums, ka attiecīgā manta ir laulāto kopīgais īpašums, neatrisina jautājumu par mantas sadalījumu starp viņiem strīda gadījumā, tāpēc tiesai, pārbaudot konkrētās lietas apstākļus un novērtējot pierādījumus, ir jānosaka katra laulātā ieguldījuma apmērs un atkarībā no tā - katra laulātā daļas lielums kopīgajā mantā, jo atbilstoši laulāto vienlīdzīgas pārvaldības sistēmai un samērīguma principam kopīgā manta katram laulātajam pieder tādās daļās, kādās viņi ar saviem līdzekļiem vai darbības palīdzību ņēmuši dalību šīs mantas iegūšanā. Vienīgi gadījumos, kad nav iespējams precīzi noteikt katra laulātā ieguldījumu apmēru, piemērojama kopīgas mantas vienlīdzīga sadalījuma prezumpcija, kas paredzēta Civillikuma 89.panta otrajā daļā.

Apelācijas instances tiesa konstatējusi, ka strīdus nekustamais īpašums iegādāts A.R. un O. N. laulības laikā, kad pastāvēja laulāto kopdzīve un kopīga saimniecība, ar nolūku veidot laulāto kopīgu mantu. Atsaucoties uz strīdus nekustamā īpašuma pirkuma mērķi, Civillietu tiesu palāta kā nepamatotus noraidījusi visus atbildētājas izvirzītos argumentus, tostarp attiecībā par kredīta atlikuma daļas samaksu bankai pēc laulības kopdzīves pārtraukšanas no līdzekļiem, kas iegūti, atsavinot pirmslaulības mantu, norādīdama, ka tiem nav nozīmes, jo par primāru uzskatāms pirkuma mērķis.

Ņemot vērā iepriekš izklāstītos argumentus jautājumā, kas attiecas uz Civillikuma 89.panta otrās daļas piemērošanas juridiskajiem aspektiem, minēto tiesas secinājumu nevar atzīt par pareizu. Konkrētajā gadījumā strīda priekšmets nav vienošanās par kopīpašuma radīšanu, bet gan laulāto kopīgas mantas sastāva noteikšanu un sadali.

Lietā nav strīda, ka kopdzīves pārtraukšanas laikā nekustamā īpašuma iegādei, kā to konstatējusi tiesa, kopīgi ņemtais un no ģimenes kopējā budžeta maksātais kredīts nebija

pilnībā atmaksāts, un ka šo kredīta atlikumu, izmantodama savus personīgos līdzekļus (pārdota pirmslulības manta) dzēsusi atbildētāja.

Tādējādi atzīstams, ka strīdus nekustamā īpašuma iegūšanā ir „ieguldīta” O.N. atsevišķā manta.

Laulāto kopīgas mantas vienlīdzīga sadalījuma prezumpcija ir relatīva, jo Civillikuma 89.panta otrajā daļā paredzēto pieņēmumu, ka laulības laikā iegūtā kopīgā manta pieder laulātajiem līdzīgās daļās ieinteresētais laulātais var „apgāzt” pierādot citādāku šīs mantas sadalījumu (*sk. Bergmane I. Laulāto atsevišķa manta // Latvijas Universitātes raksti. 657.sēj., Juridiskā zinātne. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 52.lpp.*).

Konkrētajā gadījumā atbildētāja ir iesniegusi pierādījumus par sava ieguldījuma apmēru strīdus mantas „daļējā” iegūšanā. Līdz ar to nepamatots ir tiesas arguments, ka O.N. nav iesniegusi pierādījumus, kuriem atbilstoši būtu iespējams precīzi noteikt viņas ieguldījumu apmēru.

Tiesību doktrīnā, analizējot šādas situācijas tiesisko regulējumu un risinājumu, pausts viedoklis, ja viens vai abi laulātie var pierādīt sava ieguldījuma apmēru vienīgi „daļējā” strīdus mantas iegūšanā, laulāto kopīgas mantas vienlīdzīga sadalījuma prezumpcija ir attiecināma uz šīs mantas atlikušās daļas sadalījumu laulāto starpā (*sk. E.Kalniņš. Privāttiesību teorija un prakse. Raksti privāttiesībās.- Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 61.lpp.*), ko Senātam nav iemesla apšaubīt.

Iepriekš izklāstīto argumentu kopums ļauj secināt, ka, izdarīdama atzinumu par Ata Reimaņa prasības pilnīgu pamatotību, nenoskaidrojot apstākļus un nevērtējot pierādījumus, kuriem ir nozīme strīda pareizai izšķiršanai, kā to prasa Civilprocesa likuma 8.panta pirmā daļa, 97.pants, 193.panta piektā daļa, apelācijas instances tiesa nav iedziļinājusies strīda tiesisko attiecību rakstura noteikšanā, kas savukārt novedis pie faktisko apstākļu kļūdainas juridiskās kvalifikācijas.

[12] Līdz ar to apelācijas instances tiesas spriedumu nevar atzīt par likumīgu un pamatotu, tādēļ kasācijas sūdzība daļā, kas attiecas uz atbildētājas ieguldījumu laulāto kopīgajā mantā, apmierināma.

[13] Turpretī kasācijas sūdzībā norādītos argumentus, kuros apstrīdēts uz pierādījumu novērtējumu balstītais tiesas secinājums, ka prasītājs ne tikai ar savu profesionālo darbību iesaistījies īpašuma izbūvē, labiekārtošanā un pielāgošanā ģimenes vajadzībām, bet šā mērķa īstenošanas nolūkā devis nozīmīgu ieguldījumu ģimenes budžetā, Senāts noraida kā nepamatotus, jo tajos būtībā izteikts atbildētājas subjektīvs skatījums par lietas nodibinātiem apstākļiem, taču šo apstākļu noskaidrošana un izvērtēšana no jauna nav Senāta uzdevums (Civilprocesa likuma 450.panta trešā daļa, 452.panta otrā daļa). Citiem vārdiem, tas, ka

atbildētāja nepiekrīt tiesas sniegtajam pierādījumu vērtējumam, nav pamats, lai Senāts dotu tiem atšķirīgu izvērtējumu.

Tāpat, nekonstatējot, ka strīdus nekustamais īpašums ir O.N. atsevišķa manta, apelācijas instances tiesai, pretēji kasācijas sūdzībā apgalvotajam, nebija nekāda iemesla Civillikuma 101.panta ietvertās normas (par lietai taisīto nepieciešamo izdevumu atlīdzināšanu laulātajam, kura pārvaldīšanā nodota otra laulāto manta) piemērošanai.

[14] Tā kā spriedums tiek atcelts, atbildētājai O. N. saskaņā ar Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu atmaksājama drošības nauda.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Senāts

nosprieda

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 18.septembra spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā

Atmaksāt O.N. iemaksāto drošības naudu Ls 200 (divi simti).

Spriedums nav pārsūdzams.

Senatore (*paraksts*)

M.Zāgere

Senators (*paraksts*)

Z.Gencs

Senatore (*paraksts*)

S.Lodziņa

NORAKSTS PAREIZS

Senatore

M.Zāgere

Rīgā 2013.gada 21.martā

Maģistra darbs „Laulāto manta un laulāto kopīgās mantas sadalījums laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Iveta Kauliņa

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: dr. iur. Erlens Kalniņš _____

Recenzents:

Darbs iesniegts Civiltiesisko zinātņu katedrā _____

Dekāna pilnvarotā persona: _____

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____ prot. Nr. _____

Komisijas sekretāre: _____